

การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ การแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
และการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

ในบทนี้ ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ การแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาของวิทยานิพนธ์นี้ เนื่องจากเนื้อหาสาระสำคัญของเรื่องที่จะกล่าวมียู่มาก และขั้นตอนการดำเนินการเกี่ยวพันต่อเนื่องกัน จึงจัดรวมไว้ในบทเดียวกัน โดยแยกการเสนอเรื่องออกเป็น ๓ ภาค ดังนี้คือ ภาคที่ ๑ เป็นเรื่องการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ ภาคที่ ๒ เป็นเรื่องการแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และภาคที่ ๓ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

ภาคที่ ๑

การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ

๑. การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะก่อนการจัดตั้งภาคศึกษา ๒

จากการศึกษาในบทที่ ๑ ได้กล่าวถึงความเคลื่อนไหวทางการเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เริ่มมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทย ได้มีการรวมอำนาจไว้กับส่วนกลาง เป็นผลให้พวกเจ้าผู้ครองนครไม่พอใจ และมีปฏิกริยาต่อรัฐบาลเรื่อยมา ทั้งนี้เพราะ ระบบการปกครองที่เปลี่ยนใหม่ไ้คั้นทอนอำนาจและ คัดผลประโยชน์ของพวกเจ้าผู้ครองนครลงไปมาก ความยุ่งยากทางการเมืองได้ทวีมากขึ้นทุกที จนกระทั่งถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในขณะที่ญี่ปุ่นกำลังยึดครองมลายู ได้มีการโฆษณาปลุกปั่นให้ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความรู้สึกในเรื่องชาตินิยมมลายู คัดแบ่งแยกดินแดนออกจากการปกครองของรัฐบาลไทย ยิ่งเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ยุติลง และมลายูได้คืนรนเรียกร้องเอกราชจากรัฐบาลอังกฤษด้วยแล้ว "...ความรู้สึกในเรื่องเชื้อชาติได้เกิดขึ้นอย่างรุนแรง

มากขึ้นในหมู่ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย..."^๑ ใคมีนักการเมือง ทั้งที่อยู่ในและนอกประเทศไทย ทำการปลุกปั่นประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และไคทำการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ จากรัฐบาลไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในค่านภาษามลายูไคมีการเรียกร้องให้รัฐบาลกำหนดภาษาที่ใช้ใน ๔ จังหวัดนี้ เป็น ๒ ภาษา คือ ภาษาไทย และภาษามลายู และให้โรงเรียนประถมศึกษาใช้ภาษามลายูในการสอน รัฐบาลไคพยายามแก้ไขเหตุการณ์รุนแรงของ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้หลายประการ ที่สำคัญคือ

ในปี พ.ศ.๒๕๔๖ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในเวลานั้น ไคมีบัญชาให้กระทรวงมหาดไทยปรับปรุงการปกครองสี่จังหวัดภาคใต้ (สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน) การวางโครงการปรับปรุงการปกครองในครั้งนั้นไครวมการปรับปรุงการศึกษาด้วย เช่น จัดหลักสูตรและแบบเรียนขึ้นเป็นพิเศษสำหรับใช้ในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะ และจัดตั้งศูนย์กลางการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้^๒ ด้วย และไคมีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และบุคคลสำคัญของท้องถิ่น เพื่อพิจารณาสภาพการศึกษา และเสนอวิธีการปรับปรุงการศึกษาในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการขึ้นที่จังหวัดยะลา คณะกรรมการนี้ไคมีการพิจารณาที่จะจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามขึ้นที่จังหวัดปัตตานี และส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ โดยทางราชการ จะให้การอุปการะ อาทิเช่น ใหยืมเงินสร้างอาคารเรียน และจัดหาครูไปช่วยสอนในปอเนาะ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี โครงการปรับปรุงการปกครองสี่จังหวัดภาคใต้นี้ใช้เวลาในการจัดทำเป็นเวลานาน ยังไม่ทันไคนำออกมาใช้ปฏิบัติ ก็มีอันต้องยกเลิกไปเนื่องจากการเปลี่ยนรัฐบาลในปี พ.ศ.

^๑ THOMSON, VERGINIA AND ADOFF, RICHARD, MINORITY PROBLEMS IN SOUTHEAST ASIA, (CALIFORNIA : STANDFORD UNIVERSITY PRESS, 1955), p. 243

^๒ รุ่ง แก้วแดง, ทัศนคติของโต๊ะครูต่อการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๑), หน้า ๙๐

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๐ - ๙๑

๒๕๐๐ โดยการปฏิวัติของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ การที่รัฐบาลในสมัยนั้นได้มีเจตนาที่จะปรับปรุง การศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยพยายามที่จะให้มีการจัดตั้งวิทยาลัยอิสลามขึ้นที่จังหวัด ปัตตานีก็ดี การส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์โดยทางราชการอุปการะก็ดี เป็นการแสดง เจตนาของทางรัฐบาลว่าจะปรับปรุงการศึกษาของชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามให้ดีขึ้น

๒. การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะหลังการจัดตั้งภาคศึกษา ๒

หลังจากเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ รัฐบาลได้กำหนดโครงการพัฒนาการศึกษา ในส่วนภูมิภาค (พ.ศ.ภ.) (THE REGIONAL EDUCATION DEVELOPMENT PROJECT INCLUDING HIGHER EDUCATION) ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาการศึกษาของประเทศในขณะนั้น กล่าวคือ สถานศึกษามีอยู่ไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน และการขาดแคลนครูในส่วนภูมิภาค เป็นเหตุให้ผู้ที่จบการศึกษาในส่วนภูมิภาคหลังไหลเข้ามาศึกษาต่อในจังหวัดพระนคร เป็นจำนวนมาก ความมุ่งหมายของโครงการนี้ก็คือเพื่อที่จะพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาคให้มีระดับและมาตรฐานทัดเทียม กับการศึกษาในส่วนกลาง กระทรวงศึกษาธิการได้รวมจังหวัดที่มีลักษณะความเป็นอยู่ของประชาชน และปัญหาการศึกษาคล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน จัดตั้งเป็นภาคศึกษาขึ้น รวม ๑๒ ภาค และได้กำหนดให้ สี่จังหวัดภาคใต้ คือ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และจังหวัดสตูล ซึ่งเป็นจังหวัดที่ประชาชนส่วน ใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม มารวมกันเรียกว่าภาคศึกษา ๒ โดยจัดตั้งคุรุสภามมาการภาคศึกษา ๒ ขึ้น ที่จังหวัดยะลา คุรุสภามมาการ เป็นสำนักงานภาคศึกษา ๒ คือ เป็นที่ทำการของผู้ตรวจการศึกษาซึ่ง ทำหน้าที่คล้าย ๆ กับศึกษาธิการภาค เป็นผู้ประสานงานการพัฒนาการศึกษาภายในภาค นอกจากนี้ คุรุสภามมาการก็เป็นสำนักงานของศึกษานิเทศ และเป็นสถานที่พักสำหรับครูที่เข้ารับการอบรมหรือ สัมมนา ส่วนในด้านการค้าเนินการปรับปรุงการศึกษาในภาคศึกษา ๒ กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการ จัดตั้งคณะกรรมการขึ้น ๓ คณะ คือ

(๑) คณะกรรมการอำนวยการโครงการพัฒนาการศึกษา ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธาน และอธิบดีกรมต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการเป็นกรรมการ หน้าที่

๕ "THAILAND OFFICIAL YEARBOOK 1968", (BANGKOK : GOVERNMENT HOUSE PRINTING OFFICE, 1968), p.p. 500 - 501

๕ รุ่ง แก้วแดง, เรื่องเดิม, หน้า ๗๒

ของคณะกรรมการชุดนี้ก็คือ วางนโยบายพัฒนาการศึกษาทั่วไป และนโยบายพัฒนาเฉพาะภาคศึกษา
ตั้งกรรมการพัฒนาการศึกษาประจำภาค พิจารณารายงานของกรรมการอื่น ๆ และอาจตั้งข้าราชการ
ในกระทรวง เป็นผู้แทนกระทรวง ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างกระทรวงและกรม กับหน่วยพัฒนาการ
ศึกษาประจำภาค

(๒) คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำภาคศึกษา ๒ ประกอบด้วย ข้าราชการจาก
กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย ผู้นำชุมชน และผู้นำทางศาสนาอิสลามปัจจุบัน จำนวน
กรรมการคณะนี้มี ๒๔ คน มีหน้าที่ให้คำแนะนำในเรื่องการดำเนินงานและความต้องการของประชาชน
ในท้องถิ่นแก่คณะกรรมการดำเนินการ กำหนดให้ประชุมปีละ ๑ ครั้ง เป็นอย่างน้อย

(๓) คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษาภาคศึกษา ๒ ประกอบด้วย ผู้ตรวจ
การศึกษา เป็นประธาน ศึกษาธิการจังหวัดทั้ง ๔ จังหวัด และผู้ทรงคุณวุฒิอีก ๔ นาย เป็นกรรมการ
คณะกรรมการคณะนี้มีหน้าที่ดำเนินการพัฒนาการศึกษาในภาคศึกษา ๒

การปฏิบัติงานของคณะกรรมการทั้ง ๓ ชุดดังกล่าว ในระยะแรกเป็นไปด้วยความเข้มแข็ง
คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำภาคศึกษา ๒ ได้ประชุมครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๐๒ ที่ประชุม
ได้เสนอแนะให้คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษาหาทางปรับปรุงการศึกษาของนักเรียนในปอเนาะ
ให้ดีขึ้น เช่น การให้เงินอุดหนุน^๖ ต่อมาเมื่อมีการประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษา ครั้งที่ ๒ ระหว่าง
วันที่ ๑๗ - ๑๘ สิงหาคม ๒๕๐๓ ก็ได้มีข้อตกลงเกี่ยวกับการปรับปรุงการศึกษาในปอเนาะไว้ว่า ควร
จัดระเบียบการสอนในปอเนาะให้ถูกแบบแผน ทั้งนี้เพราะคณะกรรมการฯ พิจารณาเห็นว่าปอเนาะเท่าที่
ดำเนินการมาแต่เดิม รัฐบาลมิได้เข้าไปเกี่ยวข้องควบคุมดูแลหรือแนะนำส่งเสริมแต่อย่างใด คงปล่อยให้
ให้โต๊ะครูซึ่งเป็นทั้งเจ้าของและผู้สอนดำเนินการไปตามความรู้ความสามารถและตามใจชอบของตนเอง
ไม่มีระเบียบแบบแผนอะไรที่จะเป็นแนวปฏิบัติ การสอนก็ไม่มีหลักสูตร และไม่ได้กำหนดเวลาไว้แน่นอน
และแต่เดิมเชื่อกันว่า ถ้าหากทางราชการเข้าไปควบคุมแล้ว จะก่อให้เกิดปัญหายุ่งยาก ดังนั้น จึง
พิจารณาเห็นว่าการที่ยังคงปล่อยให้ปอเนาะดำเนินการต่อไปดังที่เคยเป็นมาแล้วนั้น จะยังเกิดแต่ความ
เสียหายแก่นักศึกษา ความมั่นคงแห่งชาติ ตลอดจนเศรษฐกิจของประเทศ แต่การดำเนินการเปลี่ยน-

^๖ ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒, รายงานการศึกษา, (ยะลา : โรงพิมพ์
คุรุสัมพันธ์ ภาคศึกษา ๒, ๒๕๑๐), หน้า ๘ - ๑๐

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓

แปลงควรจะเป็นไปโดยอะลุ่มอล่วยค่อยเป็นค่อยไป ที่ประชุมจึงได้มีมติให้จัดประชุมสัมมนาโดยเชิญโต๊ะครูปอเนาะและผู้ทรงคุณวุฒิในทางศาสนาอิสลาม มาประชุมปรึกษาหารือกันในเดือนพฤศจิกายน ๒๕๐๓ ค่าย จากข้อเสนอของคณะกรรมการที่ปรึกษาฯ นี้ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒ จึงได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาบรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในระหว่างวันที่ ๑๒ - ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๓ ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ อธิบดีกรมสามัญศึกษา อธิบดีกรมวิสามัญศึกษา อธิบดีกรมอาชีวศึกษา ผู้ว่าราชการจังหวัดทั้ง ๔ จังหวัด ผู้นำทางศาสนาอิสลาม อาทิเช่น จุฬาราชมนตรี โต๊ะครูปอเนาะบางคน ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้เสนอเรื่องการปรับปรุงปอเนาะต่อกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อดำเนินการออกเป็นระเบียบการต่อไป โดยให้เสนอร่างระเบียบการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะไปให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณา หลังจากที่กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว ได้ประกาศใช้ระเบียบการส่งเสริมปอเนาะตามความต้องการของที่ประชุมสัมมนา โดยเรียกระเบียบนี้ว่า "ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา ๒ พ.ศ. ๒๕๐๔" เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๐๔^{๑๑} สำคัญของระเบียบนี้มีดังต่อไปนี้

(๑) การจดทะเบียนปอเนาะ ตามระเบียบนี้ กำหนดให้ปอเนาะที่จะได้รับการส่งเสริมหรือช่วยเหลือจากทางราชการ ต้องจดทะเบียนเป็นสถานศึกษาวิชาศาสนาอิสลามให้ถูกต้อง แต่ไม่บังคับให้ปอเนาะที่ตั้งอยู่แล้วก่อนใช้ระเบียบนี้ต้องมาขอจดทะเบียน แต่ให้เป็นไปตามความสมัครใจของโต๊ะครูปอเนาะเอง

(๒) หลักสูตรการสอน ตามระเบียบนี้ ได้มีการกำหนดหลักสูตรของปอเนาะออกเป็น ๓ ตอน ตอนต้นมีกำหนดเวลาเรียน ๔ ปี ตอนกลาง ๓ ปี และตอนปลาย ๒ ปี หรืออาจถือได้ว่า

^๘ จังหวัดยะลา, รายงานผลการดำเนินการโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม, (อัครสำเนา), หน้า ๑

^๙ ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒, เรื่องเดิม, หน้า ๑๔

^{๑๐} รุ่ง แก้วแดง, เรื่องเดิม, หน้า ๓๓

^{๑๑} กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์, (อัครสำเนา), หน้า ๑

"ระบบการศึกษาของปอเนาะเป็นแบบ ๔ : ๓ : ๒"^{๑๒} วิชาที่สอนและจำนวนชั่วโมงเรียนในรอบสัปดาห์ กำหนดไว้ดังนี้

วิชาศาสนาอิสลาม	สอนสัปดาห์ละ	๒๗	ชั่วโมง ^{๑๓}
วิชาภาษาไทย	สอนสัปดาห์ละ	๔	ชั่วโมง
วิชาอาชีวะ	สอนสัปดาห์ละ	๔	ชั่วโมง
รวม	สอนสัปดาห์ละ	๓๕	ชั่วโมง

เวลาเรียนที่ได้กำหนดนี้ เป็นอัตราเวลาเรียนมาตรฐาน แต่จะต้องไม่น้อยกว่า ๓๐ ชั่วโมง ส่วนที่จะสอนมากกว่านั้นไม่กำหนด

ได้มีการกำหนดหลักสูตรวิชาการศาสนาอิสลาม หลักสูตรภาษาไทย และหลักสูตรวิชาชีวะในปอเนาะ ทั้งในระดับคอนตัน ตอนกลาง และตอนปลายไว้อีกด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่า สถานศึกษาปอเนาะแต่เดิมสอนในเรื่องศาสนาอิสลาม ภาษาอาหรับ และภาษามลายูแต่เพียงอย่างเดียว แต่ระเบียบการนี้ทางราชการได้ใช้เงินอุดหนุนเป็นเครื่องมือให้ปอเนาะมาจดทะเบียนและอยู่ในความควบคุมในคานหลักสูตร และมีการแทรกการสอนวิชาภาษาไทยและวิชาชีวะด้วย และแนวนโยบายการแทรกการสอนภาษาไทยและวิชาชีวะนี้ ทางราชการได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงการแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งจะได้อีกไว้ในรายละเอียดในภาคที่ ๒

^{๑๒} ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒, รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาของปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้, (ยะลา : โรงพิมพ์คุรุสัมพันธ์มณฑลภาคการศึกษา ๒, ๒๕๑๒), หน้า ๑๔

^{๑๓} หมายเหตุ

- ๑) วิชาศาสนาซึ่งกำหนดอัตราเวลาเรียน ๒๗ ชั่วโมง ในรอบสัปดาห์นั้น หารวมถึงเวลาประกอบกิจทางศาสนา (ละหมาด) ด้วย
- ๒) การสอนวิชาการศาสนานั้น จะสอนเป็นภาษาใดก็ได้ แต่คัมภีร์ต่าง ๆ นั้น ต้องเป็นภาษาอาหรับ หรือมลายู ตามหลักสูตรซึ่งได้กำหนดไว้
- ๓) เวลาเรียนทุก ๆ วัน ให้เป็นไปตามประเพณีของปอเนาะแต่ละแห่ง

(๓) การวัดผลการเรียนรู้ของปอเนาะ ได้มีการกำหนดให้มีการดำเนินการวัดผลประจำปี โดยให้

ก. ชั้นที่ไม่ใช่ตัวประโยค ให้โต๊ะครูปอเนาะแต่ละแห่งเป็นผู้ดำเนินการ

ข. ชั้นตัวประโยค

(๑) ประโยคต้นและประโยคกลาง ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการ

(๒) ประโยคปลาย กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ดำเนินการ

ส่วนวิธีการวัดผลประจำปีนั้น กำหนดให้คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค ภาคศึกษา ๒ และผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลามร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้น ผู้ที่สอบไล่ได้ชั้นตัวประโยคจะได้รับประกาศนียบัตรของกระทรวงศึกษาธิการด้วย

(๔) การให้เงินรางวัล เพื่อให้เป็นเงินทุนใช้ในการปรับปรุงส่งเสริมกิจการของปอเนาะให้ดีขึ้น และเป็นการให้กำลังใจแก่โต๊ะครูที่พยายามปรับปรุงปอเนาะได้ดี จะได้เป็นเครื่องชักจูงให้โต๊ะครูอื่น ๆ ปฏิบัติตาม เงินรางวัลนั้นเป็นเงินพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้นมา โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับพระราชทานเงินรางวัลว่า จะต้องเป็นผู้ให้ความร่วมมือในการปรับปรุงการเรียน การสอน ตลอดจนการช่วยเหลือราชการอื่น ๆ ด้วยรางวัลที่กำหนดให้มีดังนี้

๑) อันดับพิเศษ	จำนวนเงิน	๑๐,๐๐๐	บาท
๒) อันดับหนึ่ง	จำนวนเงิน	๕,๐๐๐	บาท
๓) อันดับที่สอง	จำนวนเงิน	๓,๐๐๐	บาท
๔) อันดับที่สาม	จำนวนเงิน	๑,๐๐๐	บาท ^{๑๔}

(๕) การให้การอุดหนุน แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑) ให้ครูไปช่วยทำการสอน หรือให้ผู้มีหน้าที่นี้เทศการศึกษาไปช่วยเหลือให้คำแนะนำหรือให้การช่วยเหลือทางค่านิชาการอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมในทางวิชาการ เช่น คัดเลือกนักศึกษาไปศึกษาต่อ และจัดให้มีการอบรมครู หรือการสัมมนาเป็นครั้งคราว

^{๑๔} กระทรวงศึกษาธิการ, สรุปเรื่องการจัดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ (อัครสำเนา), หน้า ๑

๒) ให้หรือให้ยืมอุปกรณ์ วัสดุ ในทางการศึกษา หรือเครื่องมือเครื่องใช้ใน การสอน การเรียน ตลอดจนครุภัณฑ์อื่น ๆ^{๑๕}

๓. ผลการดำเนินงานปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ

๓.๑ การจดทะเบียนปอเนาะ

หลังจากได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริม ปอเนาะ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๐๔ แล้ว ปรากฏว่า มีปอเนาะมาจดทะเบียนกับทางราชการ เพื่อรับการปรับปรุงเป็นจำนวน ๘๒ แห่ง^{๑๖} แต่เนื่องจากมิได้มีการบังคับให้ปอเนาะที่ตั้งอยู่ก่อนการ ใช้ระเบียบนี้ต้องมาขอจดทะเบียน ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของโต๊ะครูปอเนาะ จึงทำให้มีปอเนาะอีก เป็นจำนวนมากที่ไม่ประสงค์มาขอจดทะเบียน หรือรอคู้ท่าที่ของทางราชการอยู่ ทั้งนี้เพราะ ความช่วยเหลือที่ทางราชการจัดให้แก่ปอเนาะที่มาจดทะเบียนนั้นยังมีอยู่น้อยมาก ที่ได้รับจริงจังและต่อเนื่องก็คือ เงินรางวัลซึ่งเป็นเงินพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นอกจากการสนับสนุนปอเนาะที่ จดทะเบียนดังที่กล่าวนี้แล้ว ทางราชการยังไม่สามารถสนองความต้องการของปอเนาะตามระเบียบที่ กำหนดไว้ได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะขาดเงินงบประมาณ ขาดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่จะเข้าไปช่วยสอน วิชาภาษาไทยและวิชาชีพ ตลอดจนการนิเทศการศึกษาของปอเนาะ ดังนั้น นับแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๔ ถึง พ.ศ.๒๕๐๘ ก่อนที่ทางราชการจะมีนโยบายปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ในปี พ.ศ.๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ ปรากฏว่า มีปอเนาะมาจดทะเบียนทั้งสิ้นเพียง ๒๐๖ โรง^{๑๗}

๓.๒ หลักสูตรการสอนและการวัดผลการเรียนของปอเนาะ

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา ๒ พ.ศ.๒๕๐๔ ได้กำหนดเวลาเรียนของนักเรียนในปอเนาะเป็น ๓ ตอน คือ ชั้นศาสนาตอนต้น กำหนด เวลาเรียน ๔ ปี ตอนกลาง ๑ ปี และตอนปลาย ๒ ปี และในแต่ละตอนได้แบ่งวิชาเรียนออกเป็น

^{๑๕} กระทรวงศึกษาธิการ, ระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา ๒ พ.ศ.๒๕๐๔, (อัครสาเนา)

^{๑๖} กระทรวงศึกษาธิการ, "สรุปเรื่องการจัดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์", เรื่องเดิม, หน้า ๑

^{๑๗} ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒, "รายงานการศึกษา", เรื่องเดิม, หน้า ๘๐

๓ หมวด คือ หมวดวิชาศาสนา มีอัตราเวลาเรียนสัปดาห์ละ ๒๗ ชั่วโมง วิชาภาษาไทยและวิชาชีพ วิชาละ ๔ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยกำหนดรายละเอียดเนื้อหาในแต่ละวิชาไว้ด้วยนั้น จากการสำรวจของศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒ ในปีการศึกษา ๒๕๐๔ ปรากฏว่า มีปอเนาะที่เปิดรวมทั้ง ๓ ตอนมีเพียง ๒ โรง เปิดสอนตอนต้นและตอนกลาง ๒๔ โรง นอกจากนั้นเปิดสอนศาสนาตอนต้นเท่านั้น

สำหรับหลักสูตรการสอนที่ทางราชการกำหนดขึ้นนั้น ในหลักสูตรวิชาศาสนาปรากฏว่าไม่ได้รับความนิยมนิยมจากโต๊ะครู โดยทั่วไป ซึ่งจะพิจารณาได้จากการประเมินผลการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามของภาคศึกษา ๒ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๐ ปรากฏว่า มีโต๊ะครูเพียงร้อยละ ๒๓.๓ ของโต๊ะครูทั้งหมดที่สอนตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ นอกจากนั้น โต๊ะครูได้กำหนดหลักสูตรวิชาศาสนาขึ้นเองเพื่อใช้สอนในปอเนาะของตน การที่หลักสูตรวิชาศาสนามีความแตกต่างกันเช่นนี้จึงทำให้ยากแก่การวัดผลการเรียน เพราะการสอนไม่อยู่ในมาตรฐานอันเดียวกัน จึงไม่ปรากฏว่าได้มีการวัดผลการเรียนของปอเนาะตามระเบียบอย่างจริงจัง^{๑๔}

สำหรับหลักสูตรภาษาไทยและวิชาชีพที่กำหนดไว้ นั้น เกือบจะไม่มีปอเนาะใดดำเนินการสอนตามหลักสูตรได้เลย ทั้งนี้เพราะขาดครูที่จะทำการสอนได้ ระเบียบดังกล่าวมิได้มีการกำหนดให้ มีเจ้าหน้าที่ครูสำหรับการสนับสนุนการศึกษาตามหลักสูตรนี้ในปอเนาะโดยเฉพาะ เพียงแต่กล่าวไว้ในหลักเกณฑ์การให้การอุดหนุนปอเนาะในระเบียบการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ พ.ศ.๒๕๐๔ ว่า จะให้ครูไปช่วยสอนหรือให้ศึกษานิเทศออกไปช่วยเหลือให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือทางด้านวิชาการอื่น ๆ เท่านั้น^{๑๕} ข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติจึงแทบจะไม่บังเกิดผลประการใดเลย เพราะกระทรวงศึกษาธิการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาเป็นอย่างมาก การที่จะจัดสรรครูหรือศึกษานิเทศออกไปช่วยสอนหรือ นิเทศการศึกษาในปอเนาะนั้นจึงมีจำนวนน้อยมาก นอกจากนี้ การที่จะให้โต๊ะครูจ้างครูสอนภาษาไทย และวิชาชีพเองนั้นก็ยิ่งเป็นไปได้ยาก เพราะโต๊ะครูนอกจากไม่มีความสามารถหรือมีทุนทรัพย์เพียงพอที่จะจ้างครูสอนภาษาไทยและวิชาชีพได้อย่างทั่วถึงแล้ว ก็ยังไม่มีความสะดวกที่จะให้มีการสอนภาษาไทย และวิชาชีพอื่น ๆ ในปอเนาะของตนอีกด้วย

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓

^{๑๕} กระทรวงศึกษาธิการ, "ระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา ๒ พ.ศ.๒๕๐๔", เรื่องเดิม, หน้า ๒๒

๓.๓ การให้เงินรางวัล

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา ๒ ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์การให้เงินรางวัลเพื่อปรับปรุงส่งเสริมกิจการของปอเนาะ โดยกำหนดให้เป็นเงินพระราชทาน สำหรับลักษณะปอเนาะที่สมควรได้รับรางวัลและการอุดหนุนจากทางราชการ ได้มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ รวม ๗ ประการ อาทิเช่น เป็นปอเนาะที่มีนักศึกษาอยู่ประจำ ไม่ต่ำกว่า ๔๐ คน เป็นปอเนาะที่มีสถานที่ไม่ขัดต่อสุขลักษณะ อนามัย และความปลอดภัย เป็นปอเนาะที่มีระเบียบแบบแผนดี ฯลฯ ภาคศึกษา ๒ ได้แบ่งปอเนาะที่จะได้รับรางวัลออกเป็น ๔ อันดับ คือ อันดับพิเศษ อันดับที่ ๑ อันดับที่ ๒ และอันดับชมเชย^{๒๐} ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๔ เป็นต้นมา ได้มีการประเมินผลและให้รางวัลแก่ปอเนาะที่ได้มีการปรับปรุงจนอยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับเงินรางวัล แต่ในระยะก่อนมีการกำหนดโครงการปรับปรุงปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ ยังไม่ปรากฏว่ามีปอเนาะใดที่สามารถปรับปรุงจนได้รับรางวัลพิเศษเลย อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้มีเงินรางวัลการปรับปรุงปอเนาะตามระเบียบนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การจัดการศึกษาของปอเนาะเป็นไปด้วยดี และข้อสำคัญคือ เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างทางราชการและโต๊ะครูในการปรับปรุงปอเนาะให้มีสภาพการจัดการศึกษาที่ดีขึ้น แม้ว่าจำนวนเงินที่ทางราชการให้จะเป็นจำนวนไม่มากนัก เมื่อเทียบกับการลงทุนของโต๊ะครูในการจัดตั้งและดำรงปอเนาะอยู่นั้น แต่การกำหนดระเบียบให้เงินรางวัลนี้ก็เป็นที่พอใจแก่บรรดาโต๊ะครูเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะ ได้มีการกำหนดให้ได้รับเป็นเงินพระราชทานโดยได้รับจากพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นประจำทุกปี ความสำคัญของการให้เงินรางวัลจึงอยู่ที่การให้โต๊ะครูมีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และรับพระราชทานเงินรางวัลจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

การให้เงินรางวัลนี้ ได้ดำเนินการต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๔ ซึ่งเป็นปีแรกที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา ๒ พ.ศ.๒๕๐๘ และทางราชการได้จัดดำเนินการตลอดมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒

^{๒๑} คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการ
บันทึกการประชุมคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ครั้งที่ ๑/๒๕๑๕,
๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕, หน้า ๒

๔. ปัญหาอุปสรรคการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ

การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะของทางราชการตามระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา ๒ พ.ศ.๒๕๐๔ อาจกล่าวได้ว่าการดำเนินงานเป็นไปไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร มีอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ หลายประการ ที่สำคัญคือ

- ๑) ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา ๒ พ.ศ.๒๕๐๔ กำหนดแต่หลักการกว้าง ๆ ยังมีได้มีการบังคับให้ปอเนาะต้องมาจดทะเบียน แต่ให้เป็นไปตามความสมัครใจของโต๊ะครู
- ๒) การจัดสรรงบประมาณยังไม่เป็นการเพียงพอกับการดำเนินงาน
- ๓) ไม่มีการกำหนดคุณสมบัติและความรู้ทางศาสนาของโต๊ะครู ทั้งนี้เพราะตามระเบียบนี้กำหนดคุณสมบัติของโต๊ะครูไว้เพียงว่า "...เป็นอิสลามิกชนผู้รอบรู้ทางศาสนา และมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะให้การศึกษาอบรม..."^{๒๒} จึงทำให้บุคคลที่มีความรู้ทางศาสนาจัดตั้งปอเนาะเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทำให้ยากแก่ทางราชการที่จะควบคุม และให้การสนับสนุนส่งเสริมปรับปรุงปอเนาะให้มีการจัดสถานศึกษาที่ดีได้
- ๔) หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามไม่ได้กำหนดแบบแผนที่แน่นอน ไม่มีกำหนดเวลาเรียน และขาดการวัดผล
- ๕) การแทรกให้มีหลักสูตรการสอนภาษาไทยในปอเนาะไม่ได้ผล เนื่องจากปัญหาการจัดหาครูช่วยสอนวิชาภาษาไทยและวิชาชีพไม่เพียงพอ และมีปัญหาอุปสรรคที่โต๊ะครูและนักเรียนก็ไม่ประสงค์ให้มีการสอนภาษาไทยในปอเนาะอยู่แล้วด้วย
- ๖) หลักสูตรที่จัดทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๔ ยังไม่ได้รับความนิยมนอกจากโต๊ะครูและสังคมของผู้นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

๕. สรุป

กล่าวโดยสรุปแล้ว ทางราชการได้ตระหนักถึงปัญหาการจัดสถานศึกษาปอเนาะมาเป็นเวลานานแล้วว่า การจัดสถานศึกษาประเภทนี้มีผลเสียหายอยู่หลายประการ ทั้งในด้านการศึกษา

^{๒๒} กระทรวงศึกษาธิการ, "ระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา ๒ พ.ศ.๒๕๐๔", เรื่องเดิม, หน้า ๒

การสังคมจิตวิทยา การ เศรษฐกิจ และการ เมือง แต่การดำเนินการ เพื่อการแก้ไขปัญหานี้ได้เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๔ โดยทางราชการได้ออก "ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา ๒ พ.ศ.๒๕๐๔" ขึ้น เป้าหมายสำคัญของระเบียบนี้ก็คือ เพื่อให้สถานศึกษาปอเนาะได้อยู่ในความควบคุมของทางราชการโดยการจดทะเบียน และให้มีการปรับปรุงการจัดสถานศึกษาและการสอนให้ดียิ่งขึ้น มิใช่ปล่อยให้แต่ละครูจัดการสอนตามอำเภอใจ มาตรการสำคัญที่ใช้ในการดำเนินการตามระเบียบนี้คือ การให้การอุดหนุนทางด้านการเงินและวัสดุอุปกรณ์การศึกษา แต่การดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะของทางราชการในขั้นต้นนี้ยังมีลักษณะหละหลวม กล่าวคือการให้ปอเนาะมาจดทะเบียนเพื่อควบคุมในเรื่องของจำนวนนั้นก็ได้มีการบังคับ เพียงแต่ให้มาจดทะเบียนตามความสมัครใจ นอกจากนี้ ในด้านการให้การสนับสนุนเรื่องการเงิน วัสดุอุปกรณ์ และครูช่วยสอนภาษาเขมยยังมีจำนวนจำกัดมาก เป็นที่น่าสังเกตว่าการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะที่ทางราชการได้มีนโยบายที่จะให้ปอเนาะ เป็นสถานสอนวิชาภาษาไทยและวิชาชีพเพิ่มขึ้นจากเดิมที่สอนแต่ศาสนา ภาษาอาหรับ และภาษามลายูเท่านั้น และนโยบายในการปรับปรุงปอเนาะนั้น ทางราชการได้ใช้การอุปการะ เพื่อที่จะ เป็นเครื่องมือในการควบคุมสถานศึกษาปอเนาะต่อไป นโยบายเช่นนี้ทางราชการได้เคยใช้กับการควบคุมโรงเรียนจีนในสมัยเริ่มแรกที่มีปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนจีนในประเทศไทยขึ้น ในสมัยสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ องค์เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้ทรงวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนจีนที่เมืองภูเก็ต กล่าวคือ ในสมัยต้นรัชกาลที่ ๖ ในปี พ.ศ.๒๔๕๕ ได้มีชาวจีนขอจัดตั้งโรงเรียนจีนขึ้น พระยารัษฎานุประดิษฐ์ สมุหเทศาภิบาล มณฑลภูเก็ต ได้ทูลกรมพระยาคำรงราชานุภาพให้ทรงวินิจฉัยสั่งการในเรื่องนี้ ในคำวินิจฉัยของสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ได้ให้แนวนโยบายข้อหนึ่ง สรุปความว่า

"...การที่จะห้ามมิให้ตั้งโรงเรียนจีนนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควร เพราะจะทำให้นานาประเทศตำหนิได้ เพราะ เรื่องการศึกษานั้นทั้งโลกถือว่าเป็นสิ่งดีงาม และการห้ามมิให้ตั้งโรงเรียนจีนอาจจะเกิดความไม่พอใจและเกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นได้ วิธีการที่ดีควรจะให้รัฐบาลเข้ารับอุปการะโรงเรียนจีน และเอาการอุปการะนี้เป็นเครื่องมือเข้าควบคุมโรงเรียนจีนเหล่านั้นเสีย"^{๒๓}

^{๒๓} สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ, สาส์นสมเด็จพระ เสด็จ เล่ม ๓, (พระนคร : โรงพิมพ์องค์การค้ำชูสภา, ๒๕๐๔), หน้า ๒๘ - ๓๓

ภาคที่ ๒

การแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม

ในภาคที่ ๑ ผู้ศึกษาได้กล่าวถึงการส่งเสริมและปรับปรุงปอเนาะของทางราชการมาแล้วว่า ในขั้นต้นนั้น ทางราชการได้มีนโยบายเพียงต้องการให้ปอเนาะมาจดทะเบียน และให้การอุปการะ เพื่อที่จะควบคุมและปรับปรุงให้ปอเนาะเป็นสถานศึกษาศาสนาให้มีสภาพที่ดีขึ้น ต่อมาทางราชการได้มีเป้าหมายที่จะให้ปอเนาะอยู่ในความดูแลของทางราชการให้ใกล้ชิดและรัดกุมยิ่งขึ้น โดยมีแผนนโยบายที่จะให้มีการแปรสภาพสถานศึกษาปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร เพื่อที่จะให้สถานศึกษาแห่งใด ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร เช่น สถานศึกษาของเอกชนทั่ว ๆ ไป แม้ว่าปอเนาะจะเป็นสถานศึกษาศาสนาอิสลาม แต่การมีสถานศึกษาศาสนาอื่น ๆ เช่น ศาสนาคริสต์ ก็จัดเป็นโรงเรียนราษฎรอยู่ในความควบคุมของทางราชการตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร^{๒๔} ได้เช่นกัน ในภาคที่ ๒ นี้ ผู้ศึกษาจะได้อธิบายถึงการดำเนินงานแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎรต่อไป

๑. โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๐๘ - ๒๕๑๑

ในการจัดทำโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ นี้ ภาคศึกษา ๒ ได้เชิญบรรดาผู้เกี่ยวข้องมาประชุมร่วมกันในระหว่างวันที่ ๑ - ๓ กันยายน ๒๕๐๗ ผู้เข้าร่วมประชุมอาจแยกออกเป็น ๒ ฝ่ายด้วยกัน คือ

- ก. ฝ่ายอิสลาม ประกอบด้วย จุฬาราชมนตรี โต๊ะครูจากสี่จังหวัดจำนวน ๑๒๐ คน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคาโต๊ะยุคิธรรมจากสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้
- ข. ฝ่ายข้าราชการ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมี รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นหัวหน้าคณะ เจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมี รองปลัดกระทรวง

^{๒๔} พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ.๒๔๘๗ มาตรา ๒๐ ข้อ (๓) ได้กำหนดว่า โรงเรียนศาสนาใดแก่ โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะการศาสนา

ที่มา : เสถียร วิชยลักษณ์, ร้อยคำรวจโท, (รวบรวม), พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ.๒๔๘๗, (พระนคร : โรงพิมพ์นิติเวช, ๒๕๐๘), หน้า ๘

มหาดไทยเป็นหัวหน้าคณะ และเจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้^{๒๕}

ผลการประชุมครั้งนี้ ที่ประชุมได้ตกลงให้ปรับปรุงปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยมอบให้คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษาภาคศึกษา ๒ เป็นผู้จัดทำโครงการปรับปรุงและวิธีการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ แก่ปอเนาะที่จะปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษาได้จัดทำรายละเอียดของโครงการ และเสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติ

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ กระทรวงศึกษาธิการได้รายงานต่อจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อธิบดีนายกรัฐมนตรี ได้มีบัญชาให้กระทรวงศึกษาธิการเลิกล้มปอเนาะให้หมดสิ้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในฐานะประธานคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประชุมปรึกษาหารือกันแล้ว มีมติว่า การที่จะทำให้ปอเนาะเล็กลงไปนั้น จะต้องค่อยทำค่อยไป โดยทางรัฐบาลจะต้องจัดทำโครงการดำเนินการพร้อมกันไปทั้ง ๓ ทาง คือ

๑. โครงการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์
๒. โครงการปรับปรุงส่งเสริมการขยายการศึกษาภาคบังคับ (การศึกษาประถมศึกษา)
๓. โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาผู้ใหญ่ให้รู้ภาษาไทยเป็นอย่างดี และมีการฝึกสอนอาชีพที่จำเป็นแก่ท้องถิ่นด้วย^{๒๖}

กระทรวงศึกษาธิการได้รับมอบหมายให้จัดทำโครงการทั้ง ๓ นี้ และได้นำเสนอคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้อนุมัติแล้ว โดยเฉพาะโครงการส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ได้อนุมัติเงินงบประมาณภาคใต้ประจำปีงบประมาณ ๒๕๐๘ เป็นจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ให้เริ่มดำเนินการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ จำนวน ๒๐ แห่ง ส่วนปีต่อไปขอให้ตั้งงบประมาณทางกระทรวงศึกษาธิการ^{๒๗}

^{๒๕} ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒, เอกสารการประชุมสัมมนาโต๊ะครู ครั้งที่ ๖, กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๒, (อัครสำเนา), หน้า ๔ - ๗

^{๒๖} บุญถิ่น อัตถากร, รายงานการปฏิบัติราชการของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง "ปอเนาะ", เอกสารอัครสำเนาเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ณ ตึกไทยคู่ฟ้า ทำเนียบรัฐบาล วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๖, หน้า ๔ - ๕

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้นำโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ได้จัดทำขึ้นนั้น เสนอต่อนายกรัฐมนตรี สาระสำคัญของโครงการมีดังต่อไปนี้

๑.๑ วัตถุประสงค์ มีอยู่ ๔ ประการ คือ

- ๑) เพื่อให้ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วได้ปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์
- ๒) เพื่อเป็นการจูงใจให้ปอเนาะอื่น ๆ ปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามด้วย
- ๓) เพื่อพัฒนาการศึกษาของเยาวชนที่ศึกษาอยู่ในปอเนาะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการแนะนำผู้ที่มีความรู้ เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและการปกครอง
- ๔) เพื่อแสดงเจตนาดีของรัฐบาลในการที่จะช่วยจัดการศึกษาโดยถูกวิธี และสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๒ หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกปอเนาะ ปอเนาะที่อยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับการปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

- ๑) เป็นปอเนาะที่จดทะเบียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา ๒ พ.ศ. ๒๕๐๔ แล้ว
- ๒) เป็นปอเนาะที่คณะบุคคลจัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะ
- ๓) เป็นปอเนาะที่มีนักเรียนประจำไม่ต่ำกว่า ๕๐ คน
- ๔) มีบริเวณกว้างขวาง เหมาะสมที่จะใช้เป็นสถานศึกษาที่ดี
- ๕) มีอาคารเหมาะสมมั่นคงเป็นเอกเทศ ไม่ขัดต่อสุขภาพอนามัย และความ

ปลอดภัย

- ๖) เป็นปอเนาะที่มีระเบียบแบบแผนดี
- ๗) เป็นปอเนาะที่มีการจัดวัดผลการศึกษาเป็นประจำและได้ผลดี
- ๘) เป็นปอเนาะที่มีการสอนวิชาภาษาไทยและได้ผล
- ๙) การจัดการเข้าทำการสอนเป็นไปโดยเหมาะสม และมีจำนวนเพียงพอกับ

จำนวนนักศึกษา

๑.๓ การผ่อนผันเกี่ยวกับพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ ปอเนาะที่ขอจดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์ จะได้รับการพิจารณาผ่อนผันในเรื่องของคุณสมบัติการเป็นเจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่ ครู และระเบียบการอื่น ๆ ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ และระเบียบการต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้สำหรับโรงเรียนทั่ว ๆ ไป

๑.๔ การช่วยเหลือ ปอเนาะที่จดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้ว จะได้รับการช่วยเหลือจากทางราชการในเรื่องต่อไปนี้

- ๑) ส่งครูไปช่วยสอน ครูที่ส่งไปควรเป็นข้าราชการกรมวิสามัญศึกษา วุฒิ ป.กศ.หรือเทียบเท่า ในระยะเริ่มแรกให้ได้รับโรงเรียนละ ๑ คน
- ๒) ครูอาสาสมัคร อาจจัดให้มีครูอาสาสมัครตามระเบียบว่าด้วยเรื่องครูอาสาสมัครช่วยพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
- ๓) ส่งศึกษานิเทศ และเจ้าหน้าที่การศึกษาไปช่วยแนะนำทั้งทางวิชาการ และการบริหารโรงเรียน
- ๔) จัดทำหลักสูตรประมวลการสอนให้เหมาะสมกับโรงเรียนราษฎร์ที่สอนศาสนาอิสลาม
- ๕) ช่วยเหลือในเรื่องอุปกรณ์การสอน
- ๖) การช่วยเหลือในด้านการเงิน ปอเนาะที่ปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะได้รับเงินอุดหนุนในระยะเริ่มแรกของการปรับปรุงเพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การเรียน และปรับปรุงอาคารสถานที่ การช่วยเหลือด้านการเงินแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ
 - (๑) เงินอุดหนุนระยะเริ่มแรก มีกำหนดโรงเรียนละ ๔ ปี คือ ปีที่ ๑ จำนวนไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท และปีต่อไปปีละไม่เกิน ๓,๐๐๐ บาทต่อโรงเรียน ทั้งนี้ อำนาจการสั่งจ่ายอยู่ในดุลยพินิจของศึกษาธิการจังหวัดทั้งสี่จังหวัด
 - (๒) เงินอุดหนุนตามระเบียบการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ของกรมวิสามัญศึกษา
 - (๓) เงินรางวัลพระราชทาน ทุกปีจะมีการประเมินผลการปฏิบัติของแต่ละโรงเรียน และคัดเลือกโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้ได้รับพระราชทานรางวัลตามระเบียบว่าด้วยการพระราชทานเงินรางวัลแก่ปอเนาะ

๑.๕ การกำหนดระยะเวลาการดำเนินงาน ระยะเวลาและจำนวนปอเนาะที่ดำเนินการปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม ได้กำหนดระยะเวลาปรับปรุงไว้ ๔ ปี คือตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๔ ถึง พ.ศ.๒๕๑๑ ปอเนาะที่จะปรับปรุงมีจำนวนทั้งสิ้น ๑๔๐ โรง คือ ปี พ.ศ.๒๕๐๔ ปรับปรุง ๒๐ โรง และปีต่อไปปีละ ๔๐ โรง จนถึงปี พ.ศ.๒๕๑๑ ก็ครบจำนวนที่กำหนดไว้^{๒๔}

นายกรัฐมนตรีได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา ผลการพิจารณา คณะรัฐมนตรีได้ลงมติอนุมัติโครงการที่เสนอ แต่เนื่องจากคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ได้อนุมัติเงินงบประมาณภาคใต้ประจำปีงบประมาณ ๒๕๐๔ เป็นจำนวนเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท สำหรับการดำเนินการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎรจำนวน ๒๐ โรงไปแล้ว คณะรัฐมนตรีจึงลงมติให้กำหนดเป็นโครงการ ๓ ปี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๔ ถึงปี พ.ศ.๒๕๑๑^{๒๕}

๑.๖ ผลการดำเนินการ

๑) โครงการปรับปรุงปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๑๑ นี้ เมื่อพิจารณาโดยการ เปรียบเทียบกับระเบียบการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา ๒ พ.ศ.๒๕๐๔ แล้ว ปรากฏว่า โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๐๔ - ๒๕๑๑ ได้นำเอาระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ จากระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา ๒ พ.ศ.๒๕๐๔ มาใช้เป็นส่วนใหญ่ ที่ได้เพิ่มเติมออกเนื่องจากที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบปี พ.ศ.๒๕๐๔ นั้น ก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกปอเนาะ อาทิเช่น ปอเนาะที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่จะได้รับการปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม ต้องเป็นปอเนาะที่จดทะเบียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา ๒ พ.ศ.๒๕๐๔ มาแล้ว เป็นปอเนาะที่มีนักเรียนประจำไม่ต่ำกว่า ๕๐ คน เป็นปอเนาะที่มีการสอนวิชาภาษาไทยเป็นประจำและได้ผลดี เป็นต้น

๒) ในการที่ให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร จึงต้องอยู่ภายใต้การบังคับใช้ของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ.๒๔๘๗ เช่นเดียวกับโรงเรียนราษฎรอื่น ๆ โดยทั่วไป แต่โดยเหตุที่โต๊ะครูส่วนใหญ่ขาดคุณสมบัติในการพูดและใช้ภาษาไทย รวมทั้งไม่มีความรู้ในเรื่อง

^{๒๔} กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร
พ.ศ.๒๕๐๔ - ๒๕๑๑, (อัครสำเนา)

^{๒๕} บุญถิ่น อัครถาวร, เรื่องเดิม, หน้า ๕

กฎหมาย และระเบียบเกี่ยวกับการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงต้องมีการผ่อนผันเป็นกรณีพิเศษ โดยผ่อนผันคุณสมบัติของผู้จัดการ ครูใหญ่ และครูโรงเรียนราษฎร์ประเภทสอนศาสนา ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริง และขีดความสามารถของโคะครูที่จะปฏิบัติได้

๓) ตามโครงการปรับปรุงปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ นี้ ยังได้กำหนดให้มีการช่วยเหลือปอเนาะที่จดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้วทั้งในด้านการช่วยสอน โดยได้กำหนดให้ส่งครูไปช่วยสอนในระยะเริ่มแรกให้ได้รับโรงเรียนละ ๑ คน ในเรื่องครูช่วยสอนนี้ ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ ในภาคศึกษา ๒ พ.ศ. ๒๕๐๘ ก็ได้กำหนดไว้ แต่มิได้กำหนดวิธีการว่าจะจัดครูช่วยสอนให้อย่างไร สำหรับการกำหนดการส่งครูไปช่วยสอนตามโครงการปรับปรุงปอเนาะฯ พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ ในระยะแรกจะได้รับโรงเรียนละ ๑ คน อย่างไรก็ตาม จำนวนครูที่ส่งไปช่วยสอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามตามโครงการนั้นก็มิได้อยู่อย่างจำกัด ค่าเงินไปได้ไม่ทั่วถึง และมีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมากที่สอนแต่วิชาศาสนาอิสลามแต่เพียงอย่างเดียว โรงเรียนเหล่านี้จะไม่ได้รับการช่วยเหลือในเรื่องครูช่วยสอนเลย นอกจากนี้ วุฒิของครูช่วยสอนที่กำหนดให้เป็นข้าราชการกรมวิสามัญศึกษา วุฒิ ป.กศ. หรือเทียบเท่า นั้น ในข้อเท็จจริงปรากฏว่าครูช่วยสอนมีฐานะเป็นเพียงลูกจ้างสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และวุฒิ ป.กศ. ที่กำหนดค้นหาได้น้อยมาก ส่วนใหญ่ครูช่วยสอนมีวุฒิการศึกษาเพียงแค่นั้น ม.ศ.๓ เท่านั้น

๔) สำหรับการนิเทศและการออกไปแนะนำการจัดการศึกษาทั้งทางวิชาการ และการบริหารโรงเรียนนั้น ก็ได้มีการกำหนดเช่นเดียวกับระเบียบการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ ในภาคศึกษา ๒ พ.ศ. ๒๕๐๘ แต่การปฏิบัติตามโครงการปี ๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ นี้ ได้มีการจัดส่งศึกษานิเทศออกไปตามโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นบางแห่งด้วย แต่ไม่ค่อยทั่วถึง และออกไปได้น้อยครั้ง ทั้งนี้เพราะขาดเงินงบประมาณและขาดเจ้าหน้าที่นิเทศการศึกษา

๕) ในด้านหลักสูตรและประมวลการสอนก็ได้มีการจัดทำเพิ่มเติมจากที่เคยได้กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ปี ๒๕๐๘ ทั้งนี้เพราะ ปอเนาะได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้ว การเรียนวิชาภาษาไทยซึ่งเป็นวิชาสามัญดังที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบฯ ปี ๒๕๐๘ ไม่เพียงพอสำหรับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จึงได้มีการกำหนดวิชาสามัญอื่น ๆ บางวิชาขึ้นเพิ่มเติม อย่างไรก็ตาม หลักสูตรและประมวลการสอนที่ให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามใช้สอนนั้น ยังไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ยังลักลั่นกันอยู่ หลักสูตรที่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามใช้ในการสอนมีอยู่ถึง ๓ หลักสูตร คือ หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามแต่เพียงอย่างเดียว หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลาม และหลักสูตร

วิชาสามัญของกรมวิชาการ หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามและหลักสูตรวิชาสามัญของการศึกษาผู้ใหญ่ จึงเกิดความยุ่งยากและไม่สามารถวัดผลการศึกษาได้อย่างแน่นอนและถูกต้อง และมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจึงยังไม่อยู่ในระดับเดียวกัน

๖) ในเรื่องความช่วยเหลือในด้านการเงิน ปรากฏว่า ในระเบียบฯ ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ กำหนดแต่เพียงเงินรางวัลการจัดปอเนาะ ซึ่งเป็นเงินพระราชทานเพื่อใช้เป็นเงินทุนในการปรับปรุงส่งเสริมกิจการของปอเนาะให้ดีขึ้น เงินอุดหนุนอื่น ๆ ไม่มี แต่ในโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ นี้ นอกจากจะให้การอุดหนุนในรูปแบบของเงินรางวัล การจัดปอเนาะและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามซึ่งเป็นเงินพระราชทานแล้ว ยังมีเงินอุดหนุนในระยะเริ่มแรกของการปรับปรุงเพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การสอน การเรียน และปรับปรุงอาคารสถานที่ ซึ่งเงินอุดหนุนในลักษณะนี้ก็ให้แก่เงินอุดหนุนระยะเริ่มแรก มีกำหนดโรงเรียนละ ๔ ปี คือ ปีที่ ๑ จำนวนไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท และปีต่อไปจะไม่เกิน ๓,๐๐๐ บาทต่อโรงเรียน มีกำหนด ๓ ปี นอกจากนี้ยังได้รับเงินอุดหนุนตามระเบียบการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ของกรมวิสามัญศึกษาอีกด้วย จึงเห็นได้ว่า ได้มีการเพิ่มเงินช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ แก่ปอเนาะที่จดทะเบียนและแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ทั้งนี้เพราะทางราชการตระหนักดีว่า การจะบังคับให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์โดยไม่ให้การช่วยเหลือโดยเฉพาะเงินอุดหนุนกิจการแล้วย่อมไม่ประสบผลสำเร็จในการให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ และการกำหนดเงินอุดหนุนในรูปแบบของเงินให้เปล่าเมื่อเริ่มจัดตั้งขึ้นนั้น ซึ่งก็เป็นสิ่งจูงใจให้โต๊ะครูแปรสภาพปอเนาะของตนเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเร็วขึ้น

สรุป กล่าวโดยสรุปแล้ว โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ นี้ เป็นโครงการที่ดำเนินการต่อเนื่องจากโครงการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะที่กล่าวมาแล้วในภาคที่ ๑ นั้นเอง แต่โครงการ พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ นี้ ได้มีแนวนโยบายที่แจ่มชัดที่จะแปรสภาพให้ปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎร์ฯ ส่วนวิธีดำเนินการช่วยเหลืออุดหนุนต่าง ๆ ของทางราชการก็คงมีลักษณะเช่นเดิม แต่ให้ขยายขอบเขตและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ให้แน่นอนยิ่งขึ้น เช่น การกำหนดให้ครูช่วยสอนโรงเรียนละ ๑ แห่ง นอกจากนี้เป็นที่สังเกตว่า การแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ในระยะนี้ยังมิได้เป็นไปโดยการบังคับ แต่ให้เป็นไปโดยความสมัครใจของโต๊ะครู

๒. มติคณะรัฐมนตรีเมื่อ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๐๘ กำหนดนโยบายให้แปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์

เมื่อได้ดำเนินการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามตามโครงการ พ.ศ.๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ ปรากฏว่า ปอเนาะทั้งที่มาจากทะเบียนและที่ยังมิได้จดทะเบียนส่วนใหญ่มีลักษณะไม่ครบตามระเบียบของการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เช่น มีบริเวณคับแคบ มีนักเรียนน้อย ไม่มีอาคารเรียนเป็นเอกเทศ หรือเป็นปอเนาะที่จัดตั้งขึ้นใหม่ยังไม่มีทุนดำเนินการ นอกจากนี้ ยังมีโต๊ะครูบางคนคอยดูท่าทีของทางราชการว่าจะจริงจังกับการดำเนินการตามโครงการหรือไม่ จึงยังไม่ตัดสินใจมาขอปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เพียงแต่มาจากทะเบียนไว้เฉย ๆ ในขณะที่เดียวกันก็มีปอเนาะเกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา ไม่เฉพาะแต่ในภาคศึกษา ๒ (จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล) แต่ในภาคศึกษา ๓ (จังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช) และภาคศึกษา ๔ (จังหวัดตรัง กระบี่ พังงา และระนอง) ก็ปรากฏว่ามีผู้ตั้งปอเนาะมากขึ้น การมีปอเนาะเพิ่มมากขึ้นโดยปราศจากการควบคุมดูแลของทางราชการได้โดยทั่วถึง และไม่สามารถทำให้การเรียนการสอนอยู่ในมาตรฐานอันเดียวกัน อาจเป็นปัญหาในค่านความมั่นคงปลอดภัยของประเทศได้อีกด้วย คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติกำหนดนโยบายเกี่ยวกับปอเนาะไว้เมื่อ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๐๘ ดังต่อไปนี้

๒.๑ นโยบายและวัตถุประสงค์ให้แปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์

- ๑) ห้ามตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ หากมีผู้ฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ
- ๒) ปอเนาะที่ตั้งอยู่แล้วบังคับให้มาขออนุญาตและมาจากทะเบียนภายใน ๖ เดือน
- ๓) ให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ให้หมดภายใน ๓ - ๕ ปี^{๓๑}

จากนโยบายดังกล่าว อาจพิจารณาว่ารัฐบาลมีวัตถุประสงค์สำคัญดังนี้

- ๑) เพื่อเลิกล้มการจักระบบการศึกษาศาสนาในลักษณะ "ปอเนาะ"
- ๒) เพื่อให้มีการจักระบบการศึกษาศาสนาที่ถูกต้องเป็นประโยชน์สอดคล้องกับ

สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง โดยให้อยู่ในความควบคุมของทางราชการ

^{๓๐} กระทรวงศึกษาธิการ, แผนงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม, (อัครสำเนา) พ.ศ.๒๕๑๕, หน้า ๑

^{๓๑} ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒, รายงานความก้าวหน้าทางการศึกษาในรอบปีงบประมาณ ๒๕๑๔, (ยะลา : โรงพิมพ์คุรุสัมพันธ์นราธิวาส ภาคศึกษา ๒, ๒๕๑๔), หน้า ๑๒

๒.๒ การกำหนดแนววิถีการปฏิบัติตามนโยบาย

กระทรวงศึกษาธิการได้ประชุมหารือกับกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้มีการปฏิบัติ ตามมติคณะรัฐมนตรี และได้ตกลงให้ดำเนินการดังนี้

ก) ห้ามตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ หากมีการฝ่าฝืนให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติ โรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.๒๔๘๗ หากมีผู้ประสงค์จะขอดำเนินการสอนศาสนาในทำนองปอเนาะ ก็ให้ จัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ โดยไม่มีการผ่อนผันในเรื่องคุณสมบัติของผู้เป็นเจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่ และครู

ข) ปอเนาะที่ตั้งอยู่แล้ว และมีได้จดทะเบียน ให้จังหวัดแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ผู้รับผิดชอบได้มาจดทะเบียนภายในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๘ เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้ว ห้ามมิให้รับ จดทะเบียนปอเนาะโดยเด็ดขาด^{๓๒}

๒.๓ การประชุมเตรียมการและการวางโครงการ เพื่อดำเนินการตามนโยบาย

๒.๓.๑ การประชุมเรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับปอเนาะของกระทรวงศึกษาธิการ

เมื่อ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๐

การดำเนินงานตามมติคณะรัฐมนตรีในการแปรสภาพปอเนาะ เป็น โรงเรียนราษฎร์นี้ กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการต่อเนื่องจากโครงการปรับปรุงปอเนาะ พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๑๑ ตามที่ได้กล่าวแล้วในข้อ ๑ การดำเนินงานในขั้นต่อไปที่สำคัญคือ กระทรวงศึกษา- ธิการได้จัดประชุมเรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับปอเนาะขึ้นที่จังหวัดยะลา เมื่อ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๐ ที่ประชุม ได้พิจารณาเรื่องการให้ปอเนาะที่หลุดจากโครงการปรับปรุงปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา อิสลาม พ.ศ.๒๕๐๔ - ๒๕๑๑ จัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ ทั้งนี้เพราะปอเนาะในภาคศึกษา ๒ ที่จก ทะเบียนอยู่ก่อนแล้ว และที่มาจากทะเบียนใหม่ตามมติคณะรัฐมนตรี คาดว่าจะหลุดจากการปรับปรุง ตามโครงการเดิมประมาณ ๑๓๑ ปอเนาะ ในการให้ปอเนาะดังกล่าวนี้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ ตามมติคณะรัฐมนตรี ควรจะให้การช่วยเหลือแก่ปอเนาะเหล่านี้หรือไม่ ถ้าให้การช่วยเหลือควร จะปฏิบัติอย่างไรจึงจะเป็นผลดี ที่ประชุมได้พิจารณาแล้ว ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

^{๓๒} กระทรวงศึกษาธิการ, บันทึกการประชุมเรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับปอเนาะ,
๘ สิงหาคม ๒๕๑๐, (อัครสำเนาะ), หน้า ๒

๑) ให้จังหวัดแจ้งแก่เจ้าของปอเนาะที่จดทะเบียนทั้งหมดได้ทราบ และมาขอจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ให้เสร็จสิ้นภายในวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔ ถ้าปอเนาะใดไม่ดำเนินการจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ภายในกำหนดแล้ว ให้ถือว่าปอเนาะนั้นเลิกกันไป

๒) ปอเนาะที่เหลือจากการปรับปรุงตามโครงการเดิม ให้ได้รับการอุดหนุนตามเกณฑ์และวิธีการในโครงการเดิม โดยที่ปอเนาะดังกล่าวนี้จะต้องมีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ จึงจะได้รับการพิจารณาอุดหนุนทั้งทางการเงินและครูช่วยสอน

นอกจากนี้ ที่ประชุมยังได้ตกลงเป็นหลักการว่า ในกรณีที่มีผู้ฝ่าฝืนมติคณะรัฐมนตรีในการปฏิบัติเกี่ยวกับปอเนาะและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการจะร่วมมือกันสอดส่องโดยใกล้ชิด ในขั้นแรกให้ว่ากล่าวตักเตือน เมื่อได้ตักเตือนแล้วยังไม่เชื่อฟัง ก็ให้ดำเนินการตามกฎหมายต่อไป^{๓๓}

๒.๓.๒ โครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๕๑๐

โครงการนี้แยกออกได้เป็น ๒ ลักษณะ โครงการแรกเป็นโครงการสำหรับการดำเนินการในภาคศึกษา ๒ และโครงการสำหรับการดำเนินการในภาคศึกษา ๓ และ ๔

๒.๓.๒.๑ โครงการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา ๒ ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์

พ.ศ. ๒๕๑๐

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำโครงการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา ๒ ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๕๑๐ ขึ้น เพื่อเป็นการสนองมติและข้อเสนอแนะของที่ประชุมกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อ ๕ สิงหาคม ๒๕๑๐ ในการที่จะเร่งปอเนาะที่เหลืออยู่มารับการปรับปรุงส่งเสริมได้ทันตามระยะเวลาที่คณะรัฐมนตรีได้กำหนดไว้สาระสำคัญของโครงการดังกล่าวมีดังนี้คือ

ง. วิธีดำเนินการ

๑) ปอเนาะที่มีลักษณะตามเกณฑ์ ๕ ประการดังกล่าว และจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ภายในเดือนกันยายน ๒๕๑๒ จึงจะได้รับการอุดหนุนตามข้อ ค (๒)

๒) โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่เปลี่ยนแปลงมาจากปอเนาะ จะได้รับเงินค่าทรงโรงเรียน ๆ ละ ๓,๐๐๐ บาทต่อปี ต่อไปอีก ๒ ปี ถัดจากปีที่ได้จัดตั้งขึ้น^{๓๔}

๒.๓.๒.๒ โครงการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา ๓ และ ๔ ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.๒๕๑๐

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโครงการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา ๓ และ ๔ ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.๒๕๑๐ ขึ้น วัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ของโครงการที่กำหนดก็เช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในโครงการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา ๒ ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.๒๕๑๐ การที่ต้องกำหนดโครงการขยายเขตการปฏิบัติการตั้งแต่เริ่มครอบคลุมเฉพาะปอเนาะในภาคศึกษา ๒ ไปครอบคลุมถึงภาคศึกษา ๓ และ ๔ ด้วย ก็ด้วยเหตุที่มีผู้จัดตั้งปอเนาะขึ้นในภาคศึกษา ๓ และ ๔ มากขึ้น ประกอบกับทางรัฐบาลได้หยิบยกปัญหาปอเนาะขึ้นมาพิจารณาถึงความมั่นคงปลอดภัยในการดำเนินการที่เป็นอยู่ในขณะนั้น จนกระทั่งได้ลงมติให้มีนโยบายการดำเนินการเกี่ยวกับปอเนาะรวม ๓ ประการด้วยกัน ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดโครงการขึ้นมาอีกโครงการหนึ่ง เพื่อให้การดำเนินการและมติของคณะรัฐมนตรีครอบคลุมไปถึงภาคศึกษา ๓ และ ๔ ด้วย ทั้งนี้จะทำให้การดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของทางราชการบรรลุผลสำเร็จในการที่จะปรับปรุงส่งเสริมทุกปอเนาะให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ทันระยะเวลาที่รัฐบาลกำหนดคือ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔^{๓๕}

๒.๓.๓ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓

เมื่อได้ดำเนินการแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์จนถึงสิ้นปี พ.ศ. ๒๕๑๒ แล้ว ปรากฏว่ามีปอเนาะมาจดทะเบียนทั้งสิ้น ๓๔๑ แห่ง และได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์

^{๓๔} กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา ๒ ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.๒๕๑๐, (อัครสำเนา)

^{๓๕} กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา ๓ และ ๔ ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.๒๕๑๐, (อัครสำเนา)

เพิ่มขึ้นอีก ๔๔ แห่ง รวมเป็นปอเนาะที่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้วทั้งสิ้น ๒๒๑ แห่ง คงเหลือที่ยังไม่ได้แปรสภาพอีก ๑๖๐ แห่ง^{๓๖}

ในปี พ.ศ.๒๕๑๑ มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้หาเสียงเลือกตั้งได้โฆษณาต่อประชาชนในภาคศึกษา ๒ ว่า การแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามควรให้เป็นไปตามความสมัครใจ ไม่ควรกำหนดเวลาที่จะต้องแปรสภาพให้เสร็จในปี พ.ศ.๒๕๑๒ และไม่ควรห้ามการจัดตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ มีผู้เชื่อว่ารัฐบาลจะผ่อนผันตามที่มีการหาเสียงเลือกตั้ง จึงรอดูท่าทีกันอยู่ ดังนั้น ในปี พ.ศ.๒๕๑๑ จึงมีผู้ขอแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์เพียง ๒๔ แห่งต่ำกว่าเป้าหมายที่คาดหมายไว้ว่า ในปี พ.ศ.๒๕๑๒ ปอเนาะที่จดทะเบียนจะสามารถแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ได้ทั้งหมด แต่มีผู้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์เพียง ๔๔ แห่ง^{๓๗} นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการยังได้รับรายงานจากผู้ตรวจการศึกษา ภาคศึกษา ๒ ว่า มีผู้จัดตั้งปอเนาะขึ้นใหม่อีกจำนวน ๓๓ แห่ง ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนมติคณะรัฐมนตรีที่ห้ามจัดตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเมื่อ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓ มีมติให้ดำเนินการกับปอเนาะที่จัดขึ้นใหม่ โดยถือหลักการอะลุ้มอล่วยตามข้อเสนอของกระทรวงศึกษาธิการกับกระทรวงมหาดไทย คือ

- ๑) ให้ส่งเจ้าหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยออกไปแนะนำชี้แจงแก่ผู้ที่กระทำการขัดต่อมติคณะรัฐมนตรี ให้ระงับการกระทำนั้นเสีย
- ๒) ถ้าปอเนาะที่ดำเนินการฝ่าฝืนอยู่นั้นไม่ได้มาจากทะเบียนตามระยะเวลาที่กำหนดเพราะเข้าใจผิด แต่กิจการปอเนาะนั้นได้เป็นปึกแผ่นแล้ว และมีความตั้งใจที่จะจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ และสามารถที่จะจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์ได้ภายในระยะเวลาที่คณะรัฐมนตรีกำหนดไว้แล้ว ก็ให้จดทะเบียนปอเนาะภายในปี พ.ศ.๒๕๑๓ แล้วให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์เสียภายในกำหนด โดยจะได้รับเงินอุดหนุนและครูช่วยสอนตามสมควรแก่กรณี
- ๓) ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วแต่ยังไม่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ที่เหลืออยู่ทั้งหมดนั้น ถ้ามีลักษณะเข้าเกณฑ์ที่จะได้รับการอุดหนุนตามที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติไว้เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๑๑^{๓๘} แล้ว ก็ให้ได้รับการอุดหนุน^{๓๘}

^{๓๖} มูญูถีน อักดากร, เรื่องเดิม, หน้า ๘

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^{๓๘} ได้แก่ โครงการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา ๒ ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๕๑๐ และโครงการปรับปรุงปอเนาะในภาคศึกษา ๓ และ ๔ ให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.๒๕๑๐

๒.๓.๔ การประชุมเรื่อง "การให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์" ของ
กระทรวงศึกษาธิการ ณ กรุงเทพมหานคร ภาคศึกษา ๒ จังหวัดยะลา ๒๐ - ๒๒ มกราคม ๒๕๑๔

นับแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๔ ถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๑๓ ซึ่งครบกำหนดระยะเวลา
 ที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติอะลุ่มอล่วยให้ปอเนาะมาจากทะเบียน ได้มีปอเนาะมาจากทะเบียนทั้งสิ้น ๔๖๑ แห่ง^{๕๐}
 ในจำนวน ๔๖๑ แห่งนี้ ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ภายใน พ.ศ.๒๕๑๓ แล้ว ๒๒๑ แห่ง และจะ
 แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ในปี พ.ศ.๒๕๑๔ อีก ๑๖๑ แห่ง จะเหลือปอเนาะที่ยังไม่ได้แปรสภาพ
 เมื่อถึงปี พ.ศ.๒๕๑๔ (ครบกำหนด ๕ ปี ตามมติคณะรัฐมนตรี) อีกประมาณ ๗๙ แห่ง ซึ่งเจ้าของ
 ปอเนาะเหล่านี้ได้แสดงความจำนงว่า ไม่ต้องการแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ ยินดีแต่เพียงจด
 ทะเบียนไว้แต่อย่างเดียว ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนมติคณะรัฐมนตรี^{๕๑} กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดให้มี
 การประชุมเรื่อง "การให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์" ขึ้น ณ กรุงเทพมหานคร ภาคศึกษา ๒
 จังหวัดยะลา ในระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๒ มกราคม ๒๕๑๔ โดยมีผู้ตรวจการกระทรวงศึกษาธิการ-
 ภาคใต้ เป็นประธาน พร้อมด้วยผู้ร่วมประชุมทั้งสิ้นประมาณ ๓๐ คน อาทิเช่น ผู้ตรวจการศึกษภาค-
 ศึกษา ๒, ๓ และ ๔ ศึกษาธิการจังหวัดในภาคศึกษา ๒, ๓ และ ๔ ผู้อำนวยการกองโรงเรียน-
 ราษฎร์ และผู้อำนวยการกองโรงเรียนรัฐบาล เป็นต้น^{๕๒}

วัตถุประสงค์ของการประชุมครั้งนี้ก็คือ

- ช้ความเข้าใจในนโยบายการให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์
 ทั้งที่ปฏิบัติแล้ว และจะปฏิบัติต่อไป

^{๕๐} กองประสานราชการ กรมการปกครอง, การปฏิบัติเกี่ยวกับปอเนาะ,
 (อัครสำเนา), หน้า ๑

^{๕๑} กระทรวงศึกษาธิการ, บัญชีแสดงสภาพปอเนาะที่มีอยู่ในปี พ.ศ.๒๕๑๓,
 (อัครสำเนา)

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^{๕๓} กระทรวงศึกษาธิการ, บันทึกการประชุมเรื่องให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียน
ราษฎร์ ๒๐ - ๒๒ มกราคม ๒๕๑๔, กรุงเทพมหานคร ภาคศึกษา ๒ จังหวัดยะลา, (อัครสำเนา)

- วางแผนการปฏิบัติให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ ใน พ.ศ. ๒๕๑๔
- ทกลงในวิธีดำเนินการแก่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่พ้นจากการสนับสนุนตามโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์แล้ว ที่ประชุมได้มีมติ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้คือ

- ๑) ให้ถือว่าปอเนาะที่จดทะเบียนภายในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๑๓ แล้วขึ้นเรื่องราวแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ภายในวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔ มีสิทธิขอรับการอุดหนุนตามโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๕๑๐
- ๒) ให้ดำเนินการกวาดค้นมิให้มีการจัดตั้งปอเนาะขึ้นอีก สำหรับปอเนาะที่มีอยู่แล้วแต่มิได้จดทะเบียนภายในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๑๓ ให้ดำเนินการตามมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๕๔๗
- ๓) หลังจากวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔ ให้กระทรวงศึกษาธิการสำรวจจำนวนของปอเนาะที่จดทะเบียนตามกำหนดเวลาในข้อ ๑ แต่ไม่ขึ้นเรื่องราวแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้วนำมาพิจารณาดำเนินการอีกครั้งหนึ่ง

ผลการดำเนินการ ภายในระยะเวลาตั้งแต่วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓ ถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๑๓ ซึ่งครบกำหนดระยะเวลาตามมติคณะรัฐมนตรีที่ให้ขยายการรับจดทะเบียนปอเนาะต่อไปอีก ปรากฏว่า มีปอเนาะมาจดทะเบียนตามข้อเสนอนี้ ๔๒ แห่ง

๔๓ มาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๕๔๗ กำหนดว่า "ผู้ใดตั้งหรือดำรงอยู่ซึ่งโรงเรียนโดยมิได้รับอนุญาต มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท

ผู้ใดถูกถอนใบอนุญาตให้ตั้งโรงเรียนหรือเคยถูกปรับสำหรับความผิดตามวรรคก่อนมาแล้ว ตั้งหรือยังดำรงอยู่ซึ่งโรงเรียนโดยมิได้รับใบอนุญาตอีก มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ"

ที่มา : เสถียร วิชัยลักษณ์, ร้อยตำรวจโท, เรื่องเดิม, หน้า ๑๗

๔๔ กระทรวงศึกษาธิการ, "สรุปเรื่องการจัดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์", หน้า ๓

๓. สภาพของโรงเรียนราษฎร์ที่แปรสภาพมาจากปอเนาะ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามขึ้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้วได้ปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ และต่อมาได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๐๘ กำหนดนโยบาย ๓ ประการคือ ห้ามตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ ปอเนาะที่ตั้งอยู่แล้วต้องมาขอจดทะเบียนภายใน ๖ เดือน และให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ให้หมดภายในระยะเวลา ๓ - ๕ ปีนั้น เห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของนโยบายดังกล่าวเป็นไปเพื่อให้สถานศึกษาประเภทนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของทางราชการอย่างใกล้ชิด โดยอาศัยพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ เป็นเครื่องมือ โดยกระทรวงศึกษาธิการจัดเข้าอยู่ในโรงเรียนราษฎร์ประเภทพิเศษ มีชื่อเป็นทางการว่า "โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม" โรงเรียนประเภทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการสอนศาสนาอิสลามเป็นสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ โรงเรียนประเภทนี้เป็นสถานการศึกษาวิชาศาสนาอิสลามแทนปอเนาะนั่นเอง ปอเนาะใดไม่มาขอจดทะเบียนและแปรสภาพเป็นโรงเรียนเมื่อหมดกำหนดตามระยะเวลาที่จะต้องล้มเลิกไป มิฉะนั้น จะเป็นการผิดกฎหมายโรงเรียนราษฎร์ เพราะเป็น "สถานศึกษาเถื่อน" เป็นที่น่าสังเกตว่าความจริงแล้วปอเนาะที่ได้เป็นมาแต่เดิมนั้นก็เป็นการศึกษาที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เป็นสถานศึกษาเถื่อน เพียงแต่ทางราชการยังมิได้ดำเนินการตามกฎหมาย ings จะมาดำเนินการจริงจังตามกฎหมายเมื่อมีนโยบายขึ้น

โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ได้แปรสภาพจากปอเนาะนั้น มิได้มีสภาพเป็นโรงเรียนในความหมายทั่วไป ดังเช่นโรงเรียนต่าง ๆ ที่พบเห็นในภาคกลาง หรือที่อื่น ๆ สภาพของโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามโดยทั่วไปแล้ว ส่วนใหญ่ก็ยังคงมีสภาพเหมือนสมัยที่เป็นปอเนาะนั่นเอง สาเหตุสำคัญที่มีการเปลี่ยนแปลงคือ

๔๕ มาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๕๔๗ กำหนดว่า
"โรงเรียนการศึกษาพิเศษ ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะและวิธีการของโรงเรียนแตกต่างจากโรงเรียนประเภทอื่น... (๓) โรงเรียนสอนศาสนาได้แก่โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะการศาสนา..."

ที่มา : เสถียร วิชยลักษณ์, ร้อยคำรวจโท, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

๓.๑ การควบคุม

แต่เดิมปอเนาะมิได้อยู่ในความควบคุมของทางราชการ จัดดำเนินการสอนโดยอิสระขึ้นอยู่กับโต๊ะครู เป็นสำคัญ แต่เมื่อแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว การดำเนินงานของโรงเรียนอยู่ในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา ซึ่งปัจจุบันนี้ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง และมีเจ้าหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการในส่วนภูมิภาค คือ ศึกษาธิการจังหวัด และศึกษาธิการอำเภอ เป็นผู้รับผิดชอบ อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์

๓.๒ การจัดการศึกษา

การจัดการสอนวิชาศาสนา วิชาภาษาอาหรับ และภาษามลายู แต่เดิมจัดสอนตามใจของโต๊ะครู เช่น เวลาและสถานที่ก็เป็นที่โต๊ะครูสะดวก ผลการศึกษาขึ้นอยู่กับความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้ของโต๊ะครู นักเรียนบางคนอาจต้องเรียนอยู่ในปอเนาะใช้เวลาเป็นสัปดาห์หรือกว่านั้นอีก แต่เมื่อได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้ว จำเป็นต้องมีการจัดสถานที่เรียน ชั้นเรียน เวลาเรียน หลักสูตร แบบเรียนการวัดผลการศึกษา ฯลฯ ให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้สามารถเรียนจบการศึกษาวิชาศาสนาอิสลามในระยะเวลาที่สั้นลง

๓.๓ วิชาเรียน

ปอเนาะแต่เดิมมาโดยปกติ มีการสอนวิชาอยู่ ๓ วิชา คือ วิชาศาสนา วิชาภาษาอาหรับ และวิชาภาษามลายู เท่านั้น แต่เมื่อแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้ว กระทรวงศึกษาธิการก็ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้มีโอกาสได้เรียนวิชาสามัญหรือวิชาชีพเพิ่มขึ้น กล่าวคือ นักเรียนทุกคนเข้ามาเรียนในโรงเรียนประเภทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรับการศึกษาศาสนา ภาษาอาหรับ และภาษามลายู แต่เมื่อเป็นโรงเรียนราษฎร์แล้ว ก็จะได้เรียนวิชาสามัญควบคู่ไปกับวิชาศาสนาด้วย แต่ทั้งนี้เป็นไปโดยความสมัครใจของนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้เงินอุดหนุนแก่โต๊ะครูสำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียนมาเลือกเรียนวิชาสามัญและวิชาชีพมากขึ้นตามจำนวนนักเรียน และส่งครูสอนวิชาสามัญและครูสอนวิชาชีพไปช่วยสอน ซึ่งในปัจจุบันมีนักเรียนเลือกเรียนวิชาสามัญและวิชาชีพเพียงประมาณร้อยละ ๓๐ ของจำนวนนักเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามทั้งหมด ^{๔๖}

^{๔๖} กระทรวงศึกษาธิการ, "สรุปเรื่องการจัดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์", เรื่องเดิม, หน้า ๓

สำหรับหลักสูตรวิชาสามัญ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ ๓^{๔๗} แต่มีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจำนวน ๖ โรงเรียนในปัจจุบันที่สามารถจัดสอนตามหลักสูตรของกรมวิชาการ จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

นอกจากจะมีการสอนตามหลักสูตรกรมวิชาการ และมีการสอนศาสนาและวิชาสามัญตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ ๓ แล้ว ยังมีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามอีกจำนวนหนึ่งที่ทำการศึกษาศาสนาแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะเป็นความสมัครใจของโรงเรียนนั้น ๆ เอง กระทรวงศึกษาธิการจะไม่ไปบังคับ แต่โรงเรียนที่สอนแต่วิชาศาสนาอิสลามแต่เพียงอย่างเดียวก็เสียสิทธิที่ควรได้ทั้งในด้านเงินอุดหนุน อุปกรณ์การสอน ครูช่วยสอน และอื่น ๆ ซึ่งโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่สอนวิชาศาสนาและสอนวิชาสามัญ และหรือวิชาชีพจะได้รับ

๓.๔ สถานที

ก่อนแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ โตะครูไซบ้านหรือไต่ถนนบ้านเป็นที่สอนบางแห่งอาจมีอาคารเรียนเป็นสัดส่วนโดยเฉพาะแต่มีน้อยแห่ง เมื่อปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว ได้มีการดัดแปลงหรือสร้างต่อเติมอาคารเป็นห้องเรียนขึ้นตามอัธยาศัยของโตะครู และกำลังเงินที่ทางราชการอุดหนุน ส่วนที่พักอาศัยของนักเรียนมิได้มีการเปลี่ยนแปลง นักเรียนยังอยู่ตามกระท่อมเล็ก ๆ รอบ ๆ บริเวณบ้านของโตะครูนั่นเอง

๓.๕ สถานะผู้ดำเนินงาน

ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.๒๔๘๗ ต้องมีผู้จัดการ เจ้าของ และครูใหญ่ เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งทางฝ่ายธุรการและวิชาการ โตะครูเจ้าของปอเนาะที่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะเป็นผู้รับผิดชอบตามกฎหมาย มีฐานะเป็นทั้งผู้จัดการ เจ้าของ และครูใหญ่ในขณะเดียวกัน การเรียนในปัจจุบันนี้ก็ยังคงนิยมเรียก "โตะครู" อยู่เช่นเดิม ซึ่งอาจมีความหมายได้ทั้งการเป็นผู้จัดการ เจ้าของ และครูใหญ่ นั่นเอง

^{๔๗} หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ มีอยู่ ๔ ระดับ คือ

ระดับ ๑ เทียบเท่าประถมศึกษาปีที่ ๒

ระดับ ๒ เทียบเท่าประถมศึกษาปีที่ ๔

ระดับ ๓ เทียบเท่าประถมศึกษาปีที่ ๗

ระดับ ๔ เทียบเท่ามัธยมศึกษาปีที่ ๓

(โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเริ่มสอนในระดับ ๒ เป็นต้นไป)

๔. การดำเนินการแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

๔.๑ หน่วยรับผิดชอบและการบริหารงานของกระทรวงศึกษาธิการ

การดำเนินงานแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในระหว่างปี พ.ศ.๒๕๐๕ - ๒๕๑๔ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นเจ้าของเรื่อง ร่วมกับภาคศึกษา ๒, ๓ และ ๔ และจังหวัดในภาคการศึกษาดังกล่าว เมื่อได้สิ้นสุดการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับปอเนาะ เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔ และได้มีการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามหมดแล้ว กองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา ซึ่งในปัจจุบันนี้ได้แก่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นเจ้าของเรื่อง ในฐานะผู้ควบคุมโรงเรียนราษฎร์ตามกฎหมาย การดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนมีลักษณะเป็นฝ่ายอำนวยการจัดบริการและประสานงาน ภาคศึกษา ๒ เป็นศูนย์กลางการดำเนินงานและประสานงานระหว่างจังหวัดและส่วนกลาง โดยมีศึกษาธิการจังหวัดและอำเภอ เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติงาน ขึ้นตรงต่อผู้ตรวจราชการกระทรวง (ภาคใต้) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในระดับนโยบายอีกทางหนึ่ง ทั้งนี้เพราะ การดำเนินงานเกี่ยวกับปอเนาะ เป็นงานนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการจึงยังคงเป็นผู้รับผิดชอบในค่านโยบายอยู่ต่อไป

๔.๒ การแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

๔.๒.๑ การเตรียมการ ก่อนที่กระทรวงศึกษาธิการจะกำหนดโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีการประชุมบรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของปอเนาะ และบุคคลสำคัญทางศาสนาอิสลามในท้องที่ อาทิเช่น โต๊ะครู และกรรมการอิสลามประจำจังหวัดชายแดนภาคใต้ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงและฟังความคิดเห็น เพื่อทำความเข้าใจและยอมรับในหลักการและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับเรื่องการจัดการศึกษาของปอเนาะ ทั้งนี้เพราะ กระทรวงศึกษาธิการตระหนักดีว่า การดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับปอเนาะ เพื่อให้ได้รับความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบาย และในขณะเดียวกันก็ไม่ทำให้บรรดาโต๊ะครู ตลอดจนประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความรู้สึกว่าคุณยังคับในเรื่องการศึกษาศาสนาอิสลามจากรัฐบาล

และเพื่อสร้างเสริมความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของทางราชการในการที่ยื่นมือไปบังคับให้ปอเนาะ
แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร โดยทางราชการให้การอุดหนุนช่วยเหลือในการดำเนินการปรับปรุง
และการดำเนินกิจการของโรงเรียนต่อไป นอกจากนี้ ภาคศึกษา ๒ ก็ยังได้ดำเนินการวิจัยเพื่อ
ทราบความคิดเห็น ทศนคติของโต๊ะครู นักศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกันเป็นระยะ ๆ เสมอมา เพื่อใช้
เป็นข้อมูลสำหรับดำเนินงานอีกด้วย

๔.๒.๒ การกำหนดประเภทของโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้
ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรอยู่ในประเภทโรงเรียนราษฎรพิเศษ ตามพระราชบัญญัติ
โรงเรียนราษฎร พ.ศ.๒๔๘๙ มาตรา ๑๕ และมาตรา ๒๐ มีชื่อเป็นทางราชการว่า "โรงเรียน
ราษฎรสอนศาสนาอิสลาม" ซึ่งบังถึงวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโรงเรียนประเภทนี้ แต่ชื่อของ
โรงเรียนที่ตั้งขึ้นก็คงใช้ชื่อของโรงเรียนเช่นเดียวกับโรงเรียนราษฎรทั่วไป เช่น โรงเรียนธรรม-
วิทยา โรงเรียนศาสนอุปถัมภ์ โรงเรียนพัฒนาเยาวชนวิทยา หรือบางแห่งก็ใช้ชื่อในภาษาอาหรับ
หรือมลายู เช่น โรงเรียนนัคคอคุดซามาน โรงเรียนมุฮัมมาคิยะห์ โรงเรียนคารุลูโลม เป็นต้น

สำหรับเหตุผลในการกำหนดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรสอน
ศาสนาอิสลามนั้น ผู้ศึกษามีความเห็นว่าจะมีอยู่ด้วยกัน ๖ ประการ คือ

(๑) รัฐบาลมีความต้องการที่จะแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร
โดยจะเห็นได้จากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๐๙ ที่ระบุให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียน
ราษฎร ซึ่งมีมติในข้อนี้มีได้บังคับว่าเป็นโรงเรียนราษฎรประเภทใด เพียงแต่กล่าวได้ลอย ๆ ว่าให้เป็น
โรงเรียนราษฎร ทั้งนี้อาจเข้าใจได้ว่ารัฐบาลมีนโยบายให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร
ส่วนจะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรประเภทใดตามกฎหมาย ก็เป็นเรื่องที่กระทรวงศึกษาธิการซึ่ง
เป็นส่วนราชการเจ้าของเรื่องรับผิดชอบ นำไปพิจารณากำหนดประเภทและดำเนินการเองต่อไป
กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรประเภทสอนศาสนาอิสลาม
ทั้งนี้เพราะ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนา
อิสลาม พ.ศ.๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ ขึ้นก่อนที่จะมีมติคณะรัฐมนตรี ๑๔ มิถุนายน ๒๕๐๙ เสียอีก โครงการ
ดังกล่าวนี้สืบเนื่องมาจากการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของปอเนาะทั้งฝ่ายอิสลามและฝ่าย
ข้าราชการ เพื่อหาวิธีการปรับปรุงปอเนาะ ซึ่งที่ประชุมครั้งนี้ก็ได้มีมติให้ปรับปรุงปอเนาะเป็นโรง-
เรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม

(๒) วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งปอเนาะ ก็เพื่อสอนศาสนาอิสลาม การปรับปรุงปอเนาะที่ทางราชการยื่นมือเข้าไปเกี่ยวข้องช่วยเหลือดำเนินการ จนกระทั่งได้มีนโยบายให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรนั้น จึงต้องดำรงวัตถุประสงค์เดิมของการจัดตั้งปอเนาะไว้ด้วย มิฉะนั้นแล้ว จะทำให้เกิดปฏิกิริยาขึ้นทันทีว่า รัฐบาล เข้าไปกดขี่ข่มเหงและรุกรอนเสรีภาพในการเรียนการสอนศาสนาตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามได้

(๓) ตามนโยบายของรัฐบาลที่ให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร ได้กำหนดระยะเวลาของการดำเนินงานเพียง ๕ ปีเท่านั้น กระทรวงศึกษาธิการไม่สามารถที่จะพัฒนาปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎรประเภทอื่นที่มีวัตถุประสงค์นอกเหนือจากการสอนศาสนาได้ จึงต้องดำรงวัตถุประสงค์ของผู้จัดตั้งและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นไว้ก่อน คือ โรงเรียนเพื่อการสอนศาสนา

(๔) นอกจากนี้ สภาพข้อเท็จจริงจากคุณสมบัติของโต๊ะครูที่ส่วนใหญ่พูดและใช้ภาษาไทยไม่ได้ ไม่มีความรู้ในกฎหมาย ระเบียบ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน และการจัดตั้งปอเนาะก็มาจากความศรัทธาทางศาสนาเป็นสำคัญ มิได้ตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจการในระบบโรงเรียนที่ต้องมีการเก็บค่าเล่าเรียน ฉะนั้น โต๊ะครูเกือบทั้งหมดจึงไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะจัดกิจการในระบบโรงเรียนได้ นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการก็ไม่สามารถที่จะให้การอุดหนุนช่วยเหลือในการจัดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนในประเภทอื่น นอกจากการสอนศาสนาอิสลามได้ เพราะขาดกำลังเงินงบประมาณ และขาดอัตรากำลังอีกเป็นอันมาก

✓ (๕) นักเรียนที่มาเรียนในปอเนาะ โดยปกติก็เป็นนักเรียนที่เรียนจบหรือพ้นจากการศึกษาภาคบังคับแล้ว การมาเรียนวิชาศาสนาจึงเป็นสิทธิโดยชอบธรรมเช่นเดียวกับการเรียนวิชาศาสนาของประชาชนที่นับถือศาสนาอื่น ๆ

(๖) การจัดตั้งโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามได้จัดตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๐ (๓) ของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ. ๒๔๘๗ ที่ให้เป็นโรงเรียนพิเศษประเภทสอนศาสนา มาตรา ๒๐ นี้ ได้กำหนดโรงเรียนการศึกษาพิเศษออกเป็น ๗ ประเภท คือ โรงเรียนเฉพาะทาง โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ โรงเรียนสอนศาสนา โรงเรียนส่งคำสอน โรงเรียนกวดวิชา โรงเรียนสงเคราะห์คนพิการ และโรงเรียนศิลปศึกษา ดังนั้น การจัดตั้งโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามจึงเป็นสิทธิของประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามที่จะจัดตั้งขึ้นมาได้

๔.๒.๓ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดสถานศึกษา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การจัดตั้งปอเนาะก็เพื่อวัตถุประสงค์ในการให้เป็นสถานที่สำหรับการสอนวิชาศาสนาเป็นสำคัญ นอกจากวิชาศาสนาแล้ว ก็ยังมีการสอนวิชาภาษาอาหรับและภาษามลายู เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิชาศาสนาอีกด้วย ดังนั้น เมื่อรัฐบาลได้กำหนดให้ปอเนาะดำเนินการจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามขึ้น จึงได้ให้คงวัตถุประสงค์ในการให้เป็นสถานที่สำหรับสอนวิชาศาสนาเป็นสำคัญดั้งเดิม แต่กระทรวงศึกษาธิการได้แทรกในหลักสูตรการเรียนให้นักเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้มีโอกาสเลือกเรียนวิชาสามัญและวิชาชีพด้วย ทั้งนี้โดยความสมัครใจของนักเรียน แบ่งหลักสูตรได้ดังนี้

๑. หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลาม วิชาภาษาอาหรับ และวิชาภาษามลายู แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ ชั้นศาสนาตอนต้น กำหนดเวลาเรียน ๔ ปี ตอนกลาง ๓ ปี และตอนปลาย ๒ ปี ดังนั้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่ามีอยู่ ๔ ชั้น

อนึ่ง การที่ยังคงให้มีการสอนวิชาภาษาอาหรับและวิชาภาษามลายูในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ดังเช่นเมื่อเป็นปอเนาะตามแบบเดิมอยู่นั้น ผู้ศึกษามีความเห็นว่

(๑) การเรียนวิชาภาษาอาหรับและวิชาภาษามลายู ยังมีความจำเป็นสำหรับการศึกษาศาสนาอิสลาม เพราะคำหรัสคำร่าต่าง ๆ เป็นภาษาอาหรับและภาษามลายู การที่จะให้รู้ซึ่งถึงศาสนาและมีความแตกฉานในความรู้ทางศาสนา ก็จำเป็นที่จะต้องใช้ภาษาอาหรับเป็นเครื่องมือ เพราะคัมภีร์อัลกุรอานจารึกเป็นภาษาอาหรับ การที่ต้องเรียนรู้ภาษาอาหรับจนแตกฉานใช้การได้ก็เช่นเดียวกับในการศึกษาพุทธศาสนาที่ใช้ภาษาบาลีเป็นเครื่องมือในการศึกษาให้มีความรู้แตกฉานออกไปนั่นเอง สำหรับการเรียนวิชาภาษามลายูนั้น ก็เพื่อที่จะใช้ศึกษาคำร่าที่อธิบายหลักธรรมของศาสนาอิสลามที่เรียกว่า "กิตั๊บ" ซึ่งโดยปกติเขียนเป็นภาษามลายู โตะครูเกือบทั้งหมดมีความรู้ภาษามลายู จึงสามารถสอนให้นักศึกษาของตนเรียนภาษามลายูเพื่อศึกษาหลักธรรมและข้ออธิบายตามหลักธรรมซึ่งเขียนเป็นภาษามลายูได้

๔๔ กิตั๊บ (KITAB) เป็นคำร่าทางศาสนาที่ปรากฏทางศาสนาอิสลามได้แต่งตั้ง กิตั๊บบางเล่มนอกจากจะได้รวบรวมความเชื่อและข้อปฏิบัติตามคัมภีร์อัลกุรอานแล้ว ยังได้อธิบายความเชื่อและข้อปฏิบัติของชาวมลายูพื้นเมืองที่เกี่ยวกับการทำนายน โขชะตาและสิ่งมหัศจรรย์ต่าง ๆ อีกด้วย

ที่มา : FRASER JR., THOMAS M., RUSEMBILAN : A MALAY FISHING VILLAGE IN SOUTHERN THAILAND, (NEW YORK : CORNELL UNIVERSITY PRESS, 1962), p.p. 149, 161

(๒) การที่ทางราชการกำหนดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ก็เท่ากับเป็นการบังคับให้ปอเนาะมาอยู่ในความควบคุมของทางราชการ โดยให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามยังคงวัตถุประสงค์เดิมในการสอนวิชาศาสนาอิสลามเป็นสำคัญ จึงต้องยอมให้มีการสอนวิชาภาษามลายูและภาษาอาหรับเพื่อใช้ศึกษาวิชาศาสนา เพราะสำหรับตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามเป็นภาษาไทยยังไม่มี และกระทรวงศึกษาธิการก็ยังไม่พร้อมที่จะจัดทำตำราการสอนศาสนาเป็นภาษาไทยได้เองโดยทันที แต่กระทรวงศึกษาธิการก็สามารถควบคุมการสอนภาษาอาหรับและภาษามลายูของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้ โดยการกำหนดหลักสูตรการสอนวิชาศาสนาอิสลามไว้ เพื่อให้การสอนภาษาอาหรับและภาษามลายูแก่นักเรียนให้มีความรู้เท่าที่จะสามารถนำไปศึกษาศาสนาอิสลามได้เท่านั้น

๒. หลักสูตรวิชาสามัญโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่มีการสอนวิชาสามัญควบคู่ไปกับวิชาศาสนาอิสลาม ส่วนใหญ่ใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งมี ๔ ระดับ เทียบกับหลักสูตรทั่วไปได้ดังนี้

ระดับ ๑	เทียบเท่า ประถมปีที่ ๒
ระดับ ๒	เทียบเท่า ประถมปีที่ ๔
ระดับ ๓	เทียบเท่า ประถมปีที่ ๗
ระดับ ๔	เทียบเท่า มัธยมศึกษาปีที่ ๓

ทั้งนี้ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเริ่มสอนวิชาสามัญในระดับ ๒ เพราะนักเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ผ่านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแล้ว จึงพอจะมีพื้นฐานความรู้ภาษาไทยและวิชาสามัญอื่น ๆ อยู่บ้าง ในปัจจุบันโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ได้เปิดสอนวิชาสามัญหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ ระดับ ๓ แล้ว

นอกจากนี้ ในปัจจุบันมีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่สอนวิชาสามัญโดยใช้หลักสูตรของกรมวิชาการถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๖ โรงเรียน^{๔๘} โรงเรียนที่ใช้หลักสูตรวิชาสามัญของกรมวิชาการนี้เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียง เป็นโรงเรียนใหญ่และมีนักเรียนมาก อาทิเช่น

^{๔๘} กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมประ เหมินผลงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ๒๒ - ๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๕ ณ กรุงเทพมหานครภาคศึกษา ๒ จังหวัดยะลา, (อัครสำเนา), หน้า ๒

โรงเรียนอัครกฤษี อีสลามียะห์ จังหวัดนครราชสีมา โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ จังหวัดยะลา เป็นต้น โรงเรียนเหล่านี้สามารถผลิตผู้ที่จบการศึกษาไปศึกษาต่อในการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและศาสนา ทั้งในและนอกประเทศเป็นจำนวนมาก

๓. หลักสูตรวิชาชีพ ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริม ปอเนาะ พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้กำหนดเวลาเรียนวิชาชีพในปอเนาะสัปดาห์ละ ๓ ชั่วโมง โดยแบ่งเป็น ๒ หมวด คือ หมวดวิชาเกษตรกรรม เช่น วิชาทำนา ทำสวนผลไม้ ทำสวนยางพารา และการเลี้ยงสัตว์ และหมวดวิชาหัตถกรรม เช่น วิชาช่างไม้ การจักสาน การตัด การทอ และโลหะ^{๕๐} แต่วิชาชีพที่กำหนดไว้ตามระเบียบนี้มักไม่ค่อยได้มีการนำไปใช้สอน เนื่องจากไม่สามารถจัดหาครูสาขาวิชาชีพไปทำการสอนในปอเนาะและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้ และแม้แต่ในปัจจุบัน การสอนวิชาชีพก็จัดทำตามความสามารถของโรงเรียนแต่ละแห่งเป็นสำคัญ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ทางวิชาชีพของครูช่วยสอนที่ทางราชการส่งไปช่วยสอน และการสนับสนุนให้มีความสำคัญแก่การสอนวิชาชีพของโต๊ะครู นอกจากนี้ ยังอาศัยหน่วยงานของทางราชการอื่น ๆ ที่ให้การสนับสนุนในการสอนวิชาชีพให้แก่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เช่น ที่จังหวัดปัตตานีได้ดำเนินการจัดทำโครงการฝึกอบรมสตรีในปอเนาะขึ้น โดยมีพัฒนาการจังหวัดปัตตานีเป็นเจ้าหน้าที่โครงการ ได้รับความร่วมมือจากศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสมาคมส่งเสริมวัฒนธรรมหญิงจังหวัดปัตตานี^{๕๑} การที่จัดอบรมวิชาชีพแก่สตรีที่ศึกษาอยู่ในปอเนาะและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยไม่รวมถึงนักเรียนชายด้วยนั้น ก็เนื่องจากจังหวัดปัตตานีมีพัฒนาการหญิงอยู่อำเภอละ ๑ - ๒ คน และมีอุปกรณ์บางอย่างซึ่งจังหวัดได้รับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาชุมชนอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังพิจารณาเห็นว่าสตรีในปอเนาะและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามโอกาสต่อไปจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านของตนด้วย^{๕๒} สำหรับหลักสูตรและวิธีดำเนินงานนั้น ก็ได้กำหนดขึ้นให้เหมาะสมกับระยะเวลาที่จะใช้ในการฝึกอบรม คือ ประมาณ ๓ - ๔ เดือน โดยการให้ความรู้ด้านการสาริต การฝึกหัดปฏิบัติของจริงประกอบการบรรยาย คือ

^{๕๐} กระทรวงศึกษาธิการ, "ระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา ๒", เรื่องเดิม, หน้า ๑๗ - ๑๘

^{๕๑} จังหวัดปัตตานี, โครงการฝึกอบรมสตรีในปอเนาะ, (อัดสำเนา), หน้า ๑

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑ - ๒

๑) การประดิษฐ์ศิลปหัตถกรรม โดยใช้วัสดุเหลือใช้หรือวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ซึ่งนักศึกษาจัดทำมาเอง

๒) การตัดเย็บเสื้อผ้าและประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย

๓) การจัดตกแต่งบ้านเรือนและบริเวณ

๔) การสังคม ชนบัตถรมนิยมประเพณี ^{๕๓}

ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแม้จะตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์การสอนศาสนา แต่แท้ที่จริงแล้ว กระทรวงศึกษาธิการได้พยายามพัฒนาโรงเรียนประเภทนี้เพื่อให้เกิดการจัดและการศึกษาในแบบโรงเรียนราษฎร์ที่สอนวิชาสามัญทั่วไป

๔.๓ วิธีปฏิบัติ

การผ่อนผันตามกฎหมายและระเบียบ

ได้มีการผ่อนผันการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบผ่อนผันเป็นกรณีพิเศษตามอำนาจ ตามความในมาตรา ๒๐ วรรคท้ายแห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.๒๔๘๗ โดยผ่อนผันคุณสมบัติของผู้จัดการ ครูใหญ่ และครูโรงเรียนราษฎร์ประเภทสอนศาสนาอิสลาม ดังต่อไปนี้

มาตรา ๗ คุณสมบัติของผู้เป็นเจ้าของ ผ่อนผันสัญชาติบิดา

มาตรา ๘ คุณสมบัติของผู้เป็นผู้จัดการ

๑) ผ่อนผันสัญชาติบิดา

๒) ผ่อนผันความรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

มาตรา ๑๐ คุณสมบัติของผู้เป็นครูใหญ่ ผ่อนผันสัญชาติบิดา

มาตรา ๑๑ คุณสมบัติของผู้ขอเป็นครู

๑) ผ่อนผันความรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เฉพาะครูสอนศาสนา

๒) ผ่อนผันความรู้ภาษาไทยอย่างต่ำชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เฉพาะครูสอนภาษาไทย ^{๕๔}

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓

^{๕๔} กระทรวงศึกษาธิการ, สำเนาหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล จำนวนที่ ศษ.๐๓๐๕/๑๐๑๘๗ - ๑๐๒๐๐ ลงวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๐๘ เรื่อง การปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์

ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริงและขีดความสามารถของโต๊ะครูที่จะปฏิบัติได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า สภาพการจัดสถานศึกษาของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้น ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานต่ำมาก ได้รับการผ่อนผันในทุก ๆ เรื่อง ตั้งแต่เรื่องคุณวุฒิครูใหญ่ การจัดสถานที่ อุปกรณ์การสอน การสุขาภิบาล และอื่น ๆ

๔.๔ การช่วยเหลือ

(๑) การเงิน กระทรวงศึกษาธิการได้ให้เงินอุดหนุนแก่อปเณะเมื่อเริ่มแปรสภาพและจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามโรงเรียนละ ๑๐,๐๐๐ บาท และให้เงินค่าโรงเรือนอีก ๒ ปี ปีละ ๓,๐๐๐ บาทต่อโรงเรียน นอกจากนี้ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามยังได้รับเงินอุดหนุนเกี่ยวกับนักศึกษาเรียนวิชาสามัญอีกโดยคิดเป็นรายหัว

(๒) ครู กระทรวงศึกษาธิการได้ส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญและวิชาชีพตามโรงเรียนต่าง ๆ โดยปกติจะให้ครู ๑ คนต่อนักเรียนที่เลือกเรียนวิชาสามัญ ๕๐ คน และให้เพิ่มขึ้นอีก ๑ คนเมื่อนักเรียนมีถึง ๑๕๐ คน และเพิ่มอีก ๑ คนเมื่อนักเรียนมีเกิน ๓๐๐ คน แต่ไม่เกิน ๔๕๐ คน ครูช่วยสอนนี้ตามโครงการปรับปรุงอปเณะ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๑๑ กำหนดว่า ควรเป็นข้าราชการกรมวิสามัญศึกษา วุฒิ ป.กศ. หรือเทียบเท่า แต่ขอเท็จจริงกระทรวงศึกษาธิการไม่สามารถหาครูที่มีวุฒิตั้งกล่าวได้อย่างทั่วถึง จึงมีครูที่มีวุฒิการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ ๓ อยู่เป็นจำนวนมาก และครูเหล่านี้มีฐานะเป็นเพียงลูกจ้างเท่านั้น สำหรับครูช่วยสอนนี้ได้กำหนดเป็นตำแหน่ง "ครูอปเณะ" แบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ ครูอปเณะชั้น ๑ ครูอปเณะชั้น ๒ และครูอปเณะชั้น ๓ และได้กำหนดหน้าที่โดยย่อ อัตราค่าจ้าง และเงื่อนไขการจ้างดังนี้

ครูอปเณะชั้น ๓

หน้าที่โดยย่อ	สอนวิชาสามัญทั่ว ๆ ไปในอปเณะต่าง ๆ ใน ๔ จังหวัดชายแดนภาคใต้
อัตราค่าจ้าง	ขั้นต่ำ ๖๐๐ บาท ชั้นสูง ๑,๐๐๐ บาท
เงื่อนไขการจ้าง	๑. จ้างจากผู้ได้รับประกาศนียบัตรประโยคครูมูล หรือ ๒. จ้างจากผู้ได้รับประกาศนียบัตรไม่ต่ำกว่า มศ.๓

๕๕ จังหวัดยะลา, รายงานผลการดำเนินการโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม,
(อัครสำเนา), หน้า ๒

มัธยมปีที่ ๖ และได้ทำการอบรมตามวิธีการที่ทางราชการ
จัดขึ้นเพื่อทำการสอนในโรงเรียนราษฎรที่เปลี่ยนแปลงจาก
ปอเนาะ

ครูปอเนาะชั้น ๒

หน้าที่โดยย่อ

อัตราค่าจ้าง

เงื่อนไขการจ้าง

สอนวิชาสามัญทั่วไปในปอเนาะต่าง ๆ ใน ๔ จังหวัดชายแดน
ภาคใต้

ขั้นต่ำ ๓๕๐ บาท ขั้นสูง ๑,๔๐๐ บาท

๑. จ้างจากผู้ได้รับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.)
และได้ทำการอบรมตามวิธีการที่ทางราชการจัดขึ้นเพื่อ
ทำการสอนในโรงเรียนราษฎรที่เปลี่ยนแปลงจากปอเนาะ

หรือ

๒. จ้างจากผู้ดำรงตำแหน่งครูปอเนาะชั้น ๓ ของส่วนราชการ
มาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๓ ปี

ครูปอเนาะชั้น ๑

หน้าที่โดยย่อ

อัตราค่าจ้าง

เงื่อนไขการจ้าง

สอนวิชาสามัญทั่วไปในปอเนาะต่าง ๆ ใน ๔ จังหวัด
ชายแดนภาคใต้

ขั้นต่ำ ๘๑๐ บาท ขั้นสูง ๑,๔๐๐ บาท

จ้างจากผู้ได้รับประกาศนียบัตรประโยคครูประถมศึกษา (ป.ป.)
หรือได้รับประกาศนียบัตรประโยคอาชีวศึกษาชั้นสูง หรือประโยค
มัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ แผนกการช่างสตรี เกษตรกรรม
ช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ช่าง และเครื่องแต่งกาย อาหารและโภชนา
นาการ และได้ทำการอบรมตามวิธีการที่ทางราชการจัดขึ้นหรือ
ทำการสอนในโรงเรียนราษฎรที่เปลี่ยนแปลงจากปอเนาะ^{๕๖}

^{๕๖} สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, บัญชีตำแหน่งลูกจ้างประจำของสำนักงาน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ แนบท้ายบันทึกการประชุมประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ เมื่อ ๖ กุมภาพันธ์
๒๕๑๑, (อัครสำเนา), หน้า ๘ - ๘

(๓) อุปกรณ์การสอน กระทรวงศึกษาธิการจัดหาอุปกรณ์การศึกษาและการบริหารงานของโรงเรียนให้ เช่น สมุดบันทึกต่าง ๆ ของโรงเรียนที่ตามระเบียบจะต้องมี หนังสือแบบเรียน อุปกรณ์กีฬา และอื่น ๆ นอกจากนี้จะได้รับจากกระทรวงศึกษาธิการแล้ว อุปกรณ์การสอนบางอย่างโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะต้องไปจัดหาเองด้วยเงินที่ได้รับพระราชทานรางวัลเงินช่วยเหลืออุดหนุนที่ได้รับเมื่อแรกจัดตั้ง เงินค่างโรงเรียน เงินบริจาคของประชาชน และเงินของโต๊ะครูเอง อุปกรณ์การสอนของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจากการวิจัยของศูนย์พัฒนาการศึกษาภาคศึกษา ๒ พ.ศ. ๒๕๑๒ ปรากฏว่า ในปอเนาะ ๒๕๖ แห่ง มีอุปกรณ์การสอนและเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อยู่โดยเฉลี่ยประเภทละไม่ถึง ๑ ชิ้น แสดงให้เห็นว่าอยู่ในสภาพที่ไม่น่าพึงประสงค์เลย^{๕๗}

๔.๕ ผลการดำเนินงาน

ตามรายงานของกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับผลการดำเนินการให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ปรากฏว่า เมื่อถึงระยะเวลาที่กำหนดคือ วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔ ปอเนาะที่มีอยู่ทั้งหมดจำนวน ๕๓๕ แห่ง ได้ขอจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ๔๒๖ แห่ง ส่วนที่ไม่จัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามก็ได้ทำคำรับรองไว้กับกระทรวงศึกษาธิการว่า จะเลิกดัดกิจการไป^{๕๘} โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจำนวน ๔๒๖ แห่งนี้ อยู่ในภาคศึกษา ๒ จำนวน ๓๓๕ โรงเรียน ภาคศึกษา ๓ จำนวน ๗๘ โรงเรียน และภาคศึกษา ๔ จำนวน ๑๓ โรงเรียน^{๕๙} ดังปรากฏในตารางที่ ๗

^{๕๗} ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒, "รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาของปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้", เรื่องเดิม, หน้า ๒๘ - ๓๐

^{๕๘} กระทรวงศึกษาธิการ, "แผนงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม", เรื่องเดิม, หน้า ๑

^{๕๙} กระทรวงศึกษาธิการ, สถิติจำนวนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม, กันยายน ๒๕๑๕, (อัครสาเนา)

ตารางที่ ๗

จำนวนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดภาคใต้
(สำรวจเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๑๕)

ภาคศึกษา	จังหวัด	จำนวนโรงเรียน	รวม
๒	ปัตตานี	๑๕๘	๓๓๕
	ยะลา	๘๓	
	นราธิวาส	๗๘	
	สตูล	๑๖	
๓	นครศรีธรรมราช	๔	๗๘
	พัทลุง	๑๓	
	สงขลา	๖๑	
๔	ศรีสะเกษ	๑	๑๓
	กระบี่	๔	
	พังงา	๑	
	ระนอง	๒	
			๔๒๖

ภาคศึกษา ๒
จากสถิติดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีจำนวนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามมากที่สุด
กล่าวคือ มีอยู่ถึง ๓๓๕ โรงเรียน และจังหวัดที่มีจำนวนโรงเรียนมากที่สุดคือ จังหวัดปัตตานีมีอยู่ถึง
๑๕๘ โรงเรียน แต่ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กทั้งสิ้น ^{๒๐}

^{๒๐} กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมประเมินผลการปรับปรุงโรงเรียน
ราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เมื่อ ๒๒ - ๒๘ สิงหาคม ๒๕๑๕, กรุงเทพมหานคร ภาคศึกษา ๒ จังหวัด
ยะลา, (อัคราเนา), หน้า ๒

ผลการดำเนินงานแปรสภาพปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามตาม
 รายงานของกระทรวงศึกษาธิการว่า เป็นผลสำเร็จตามเป้าหมายและกำหนดระยะเวลาที่สิ้นสุด
 ลงเมื่อ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔ เป็นผลให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม
 จนหมดสิ้น ปอเนาะใดที่ไม่แปรสภาพก็ให้ยุบเลิกสลายตัวไป และตามรายงานของกระทรวงศึกษาธิการ
 ไม่ปรากฏว่ามีการจัดตั้งปอเนาะขึ้นใหม่อีก^{๒๑} นั้น ผู้ศึกษามีความเห็นว่ายังไม่ตรงกับข้อเท็จจริงที่
 เป็นอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือ ปัจจุบันยังคงมีปอเนาะที่ยังไม่ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียน
 ราษฎรซึ่งถือได้ว่าเป็นปอเนาะ เดือนอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกจำนวนหนึ่ง ปอเนาะเหล่านี้ยัง
 ไม่ได้ยุบเลิกสลายตัวไปตามมติคณะรัฐมนตรีในระยะเวลาที่กำหนด และยังคงดำเนินการมาจนถึง
 ปัจจุบัน ซึ่งในเรื่องนี้ ผู้ศึกษาได้เคยสอบถามเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝ่ายปกครองของจังหวัด
 ชายแดนภาคใต้ ในคราวที่ผู้ศึกษาเดินทางไปราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในระหว่างวันที่ ๑๔ -
 ๒๔ เมษายน ๒๕๑๖ ถึงปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าว เจ้าหน้าที่เหล่านั้นได้ยอมรับว่ายังคงมีปอเนาะ
 ที่ยังไม่ได้ยุบเลิกสลายตัวไปตามกำหนดระยะเวลาอยู่อีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งไม่สามารถหาตัวเลขได้แน่นอน
 เพราะยังไม่มีมีการสำรวจให้แน่ชัด แต่เชื่อว่าคงมีจำนวนไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม ปอเนาะเหล่านี้มี
 สภาพไม่มั่นคง มีขนาดเล็ก อยู่ในบริเวณท้องที่ที่อยู่ห่างไกลคมนาคม ยากต่อการตรวจตราของเจ้าหน้าที่
 ฝ่ายการศึกษาและฝ่ายปกครองที่จะบังคับให้ยุบเลิกสลายตัวไปได้โดยรวดเร็ว นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่
 กระทรวงศึกษาธิการในส่วนภูมิภาคก็มีอยู่อย่างจำกัด การเข้าไปตรวจสอบและดำเนินการกับปอเนาะ
 เดือนเหล่านั้นย่อมเป็นไปได้ยาก การที่กระทรวงศึกษาธิการยังไม่ได้ดำเนินการกับปอเนาะ เดือน
 เหล่านี้โดยเด็ดขาดตามอำนาจของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎรนั้น นอกจากเหตุผลที่ขาดอัตรากำลัง
 เจ้าหน้าที่ที่จะตรวจตราได้ทั่วถึง และปอเนาะที่ไม่ยอมแปรสภาพได้มาทำคำรับรองกับกระทรวงศึกษา-
 ธิการว่า จะยุบเลิกสลายตัวไป จึงทำให้กระทรวงศึกษาธิการรอดูท่าทีไปก่อนแล้ว ยังอาจมีเหตุผลมา
 จากการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่ว่า ปอเนาะต่าง ๆ เหล่านี้ต้องล้มเลิกไป ตั้งอยู่ไม่ได้
 เพราะสภาพแวดล้อมในเรื่องความเจริญและความกระตือรือร้นของประชาชนต่อการศึกษาแบบใหม่
 และอีกประการหนึ่ง ประชาชนชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในปัจจุบันก็หันมานิยมโรงเรียนราษฎร
 สอนศาสนาอิสลามที่มีการจัดระบบการศึกษามีมาตรฐานการสอนวิชาสามัญและวิทยาศาสตร์ และเป็น

๒๑ กระทรวงศึกษาธิการ, "สรุปเรื่องการจัดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียน-
 ราษฎร", เรื่องเดิม, หน้า ๔

โรงเรียนที่มีหลักฐานมั่นคงยิ่งขึ้น แม้แต่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่มีขนาดเล็กและมีการสอนศาสนาอย่างเดี่ยวในปัจจุบันเอง นับวันก็จะหมดความนิยมลงไปทุกที และจำนวนนักเรียนลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ ^{๖๒} อย่างไรก็ตาม ในความเห็นของผู้ศึกษาแล้วเห็นว่า ปัญหาปอเนาะที่ยังไม่ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์นี้ควรจะดำเนินการโดยเด็ดขาด เพราะถ้าหากปล่อยให้สภาพแวดล้อมเป็นเครื่องมือให้ปอเนาะต้องยุบเลิกตัวเองแล้ว อาจจะมีปัญหาแทรกซ้อนขึ้นมาและจะแก้ไขได้ลำบากกว่าปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะลักษณะของสังคมชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในภาคใต้เป็นสังคมปิด การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นไปได้ช้า ค่อยเป็นค่อยไป ในขณะที่ก็มีปัญหาการแบ่งแยกดินแดน การโฆษณาชวนเชื่อบ่อนทำลายของฝ่ายตรงข้ามอยู่ตลอดเวลา และนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ หากปล่อยให้ปอเนาะที่ไม่ได้อยู่ในความควบคุมของทางราชการ ไม่มีการจัดการเรียนการสอน และการจัดดำเนินการให้เรียบร้อยตามกฎหมายที่ตั้งไว้แล้ว ก็จะเป็นช่องทางสำหรับบุคคลที่มีความรู้ทางศาสนาถือโอกาสเอาอย่างตั้งปอเนาะเถื่อนขึ้นมาอีก และจะเปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามใช้ปอเนาะเป็นเครื่องมือดำเนินการโฆษณาชวนเชื่อกล่าวร้ายรัฐบาล หากมีการดำเนินการโดยเฉียบขาดในระยะต่อไปได้ ดังนั้น จึงควรที่ทางราชการโดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการจะได้ดำเนินการกับปอเนาะต่าง ๆ เหล่านี้เสียแต่บัดนี้ และวางมาตรการกฎหมายให้รัดกุมสำหรับการจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่มีผู้ประสงค์จะขอจัดตั้งใหม่เสียโดยเร็ว ทั้งนี้เพื่อตัดปัญหาการจัดตั้งปอเนาะและเป็นการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์ที่มีวัตถุประสงค์ของการสอนศาสนาอิสลามที่ถูกแบบแผน มีการสอนการจัดการดี ตรงตามมาตรฐานของทางราชการด้วย

๕. สรุป

กล่าวโดยสรุปแล้ว การดำเนินการแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้น เป็นโครงการที่ดำเนินต่อเนื่องมาจากการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะคั้งที่ศึกษามาแล้วในภาคที่ ๑ การดำเนินการแบ่งออกได้เป็น ๒ ขั้นตอนคือ โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ฯ พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ โครงการนี้ได้กำหนดแนวนโยบายที่ต้องการให้มีการแปรสภาพปอเนาะเป็น

^{๖๒} จากคำชี้แจงเรื่องปัญหาการศึกษา ของ นายประจวบ แสงอินทร์ ศึกษาธิการจังหวัดยะลา ให้คณะเจ้าหน้าที่สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ณ ศาลากลางจังหวัดยะลา วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๑๖

โรงเรียนราษฎร์ ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ อยู่ในความควบคุมของทางราชการ แต่การดำเนินการในขั้นนี้ยังมีได้มีการบังคับแต่อย่างใด ใ้คงเป็นไปตามความสมัครใจของโต๊ะครู ปอเนาะใดที่สมัครใจจะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ ทางราชการก็จะช่วยเหลือให้การสนับสนุนทั้งในเรื่องของครูช่วยสอน อุปกรณ์การเรียนการสอน และเงินอุดหนุน เป็นที่น่าสังเกตว่าทางราชการคงใช้นโยบายการให้การอุปการะ เป็นเครื่องมือสำคัญในการชักชวนและผลักดันให้ปอเนาะอยู่ในความควบคุมของทางราชการ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ แผนนโยบายที่จะให้มีการแปรสภาพปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนี้ ทางราชการได้แทรกการเรียนการสอนวิชาสามัญและวิชาชีพเข้าไปในโรงเรียนเหล่านี้ด้วย มีไขปล่อยให้มีการสอนศาสนาอิสลาม ภาษาอาหรับ และภาษามลายูแต่เพียงอย่างเดียว แต่ในการดำเนินการขั้นนี้ก็ยังไม่บรรลุผลสำเร็จ เป็นที่น่าพอใจ เพราะยังมีได้มีการบังคับให้เป็นไปตามความสมัครใจ จึงปรากฏว่ามีปอเนาะอีกเป็นจำนวนมากไม่ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ แต่โครงการปรับปรุงปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎร์ฯ พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ ยังไม่ได้เสร็จสิ้น ในปี ๒๕๐๘ รัฐบาลก็ได้ออกนโยบายให้มีการจัดตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ ปอเนาะเดิมที่มีอยู่ให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ให้เสร็จสิ้นภายใน ๓ - ๕ ปี คือ วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔ เป็นผลให้ปอเนาะที่มีอยู่แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจนหมดสิ้น ปรากฏผลจากการสำรวจเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๑๕ มีโรงเรียนประเภทนี้รวมทั้งสิ้น ๔๒๖ โรงเรียน และไม่ปรากฏรายงานว่า มีปอเนาะจัดตั้งขึ้นใหม่ ซึ่งในแง่ของการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลย่อมถือได้ว่าการปฏิบัติตามนโยบายได้เสร็จสิ้นเป็นผลสำเร็จตรงตามเป้าหมาย แต่เนื่องจากทางกระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งเป้าหมายให้โรงเรียนที่แปรสภาพจากปอเนาะได้มีการสอนวิชาสามัญ เช่น โรงเรียนธรรมคา และมี การสอนวิชาชีพด้วย ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องการที่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่นิยมพูดและใช้ภาษาไทย มีทัศนคติไม่ถูกต้องต่อรัฐบาล และถูกยุยงปลุกปั่นจากฝ่ายตรงข้าม การดำเนินการในเรื่องนี้จะไม่ปรากฏผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะยังมีโรงเรียนราษฎร์ฯ เป็นจำนวนมากที่สอนแต่ศาสนา ภาษาอาหรับ มลายูแต่เพียงอย่างเดียว^{๖๓} และโรงเรียนฯ ที่ขออนุญาตสอนศาสนาและสอนวิชาสามัญ วิชาชีพควบคู่กันไปด้วยนั้น ก็ยังมีปัญหาในเรื่องคุณภาพ การจัดการศึกษา มาตรฐานการเรียน การวัดผลศึกษา เป็นอันมาก ทางราชการจึงได้มีโครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามขึ้น ซึ่งจะได้อธิบายในรายละเอียดในภาคที่ ๓

^{๖๓} ประมาณร้อยละ ๔๔.๖ (ดูรายละเอียดในภาคที่ ๓ หน้า ๑๕๐)

ภาคที่ ๓

การปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

ตามที่ได้อธิบายในภาคที่ ๒ แล้วว่า รัฐบาลได้กำหนดนโยบายที่จะแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ และห้ามตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ ผลการดำเนินการปรากฏว่า เมื่อเสร็จสิ้นตามระยะเวลาที่กำหนดคือ วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔ ปอเนาะที่มีอยู่ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจนหมดสิ้น และไม่ปรากฏรายงานที่มีการจัดตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่อีก แต่การดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการได้มีเป้าหมายที่จะพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้เป็นสถานศึกษาที่มีการสอนวิชาสามัญและวิชาชีพควบคู่ไปกับการสอนศาสนาอิสลาม ภาษาอาหรับ และภาษามลายูด้วย ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาในการที่ชาวไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่นิยมใช้และพูดภาษาไทย นอกจากนี้ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่แปรสภาพมาจากปอเนาะส่วนใหญ่ยังมีสภาพการจัดการศึกษาไม่ถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ เช่น ในเรื่องของการจัดสถานศึกษา อาคารเรียน หลักสูตรการสอน การวัดผล ฯลฯ โรงเรียนบางแห่งมีสภาพไม่ต่างกับปอเนาะนั่นเอง จนกระทั่งมีผู้กล่าวว่า โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้นเป็นโรงเรียนตามกฎหมายแต่ทางนิตินัย สภาพการจัดการและการเรียนการสอนยังไม่มีอะไรแตกต่างจากปอเนาะ ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้วางโครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และโครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เพื่อพัฒนาโรงเรียนเหล่านี้ให้มีการจัดอยู่ในมาตรฐานที่ดีเช่นโรงเรียนทั่วไป ซึ่งผู้ศึกษาจะได้กล่าวโดยละเอียดในภาคที่ ๓ นี้

๑. โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๑๓

โครงการนี้ได้กำหนดขึ้นเมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๑๓ ก่อนสิ้นสุดระยะเวลาที่คณะรัฐมนตรีได้กำหนดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม คือ วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔ โดยทำเป็นโครงการ ๔ ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๑๓ ถึงปีงบประมาณ ๒๕๑๖ ทั้งนี้เพราะ

๖๔ กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๑๓, (อัสตานา), หน้า ๒

กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาเห็นว่า โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่แปรสภาพมาจาก ปอเนาะ และเคยได้รับการส่งเสริมและช่วยเหลือตามโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียน ราษฎร์ของกระทรวงศึกษาธิการตามมติคณะรัฐมนตรี เป็นสถานศึกษาอันสำคัญที่ได้มีส่วนช่วยเหลือ กิจการอบรมสั่งสอนและจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนชาวไทยให้เป็นพลเมืองดี มีศีลธรรม และมีความรู้ ทางด้านวิชาการตามควรแก่เอกัตภาพ และเพื่อแก้ไขปัญหามินิยมใช้และพูดภาษาไทยตามนโยบาย ของรัฐบาล ควรได้รับการอุดหนุนและส่งเสริมให้สมกับเป็นสถานศึกษาของชาติต่อไป^{๖๕} สาระสำคัญของโครงการมีดังต่อไปนี้

๑.๑ วัตถุประสงค์ มี ๔ ประการ คือ

- ๑) เพื่อส่งเสริมโรงเรียนที่จัดกิจการใดก็ได้ ให้มีความมั่นคง เป็นปึกแผ่นยิ่งขึ้น
- ๒) เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาสามัญ และวิชาศาสนาอิสลามให้ได้

ผลดี เหมาะสม และสนองความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ และสอดคล้องกับแผนพัฒนาภาคใต้

- ๓) เพื่อส่งเสริมนักศึกษาให้เป็นพลเมืองดีของชาติ
- ๔) เพื่อสร้างเสริมความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับประชาชน

๑.๒ คุณลักษณะของโรงเรียน โรงเรียนที่จะได้รับการอุดหนุนตามโครงการนี้จะต้อง มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

- ๑) เป็นโรงเรียนประเภทการศึกษาพิเศษสอนศาสนาอิสลามที่จัดกิจการใดก็ได้ หรือที่แปรสภาพจากปอเนาะ หรือซึ่งเคยได้รับการส่งเสริมและช่วยเหลือตามโครงการปรับปรุง ปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ของกระทรวงศึกษาธิการ
 - ๒) คำเนินการสอนเต็มตามเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและจัดกิจการใดก็ได้ มีความมั่นคง เป็นปึกแผ่นตามสมควร
 - ๓) จัดสอนตามหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการโดยเคร่งครัด
 - ๔) จัดให้มีการสอนวิชาสามัญหรือวิชาชีพ และทำการวัดผลการศึกษาเป็นประจำ
- จนมีผลการเรียนดีเกินตามสมควร

- ๕) มีบริเวณโรงเรียนกว้างขวางพอเหมาะสมกับจำนวนนักเรียนและมีอาคารเรียนเป็นเอกเทศ ทั้งไม่ขัดต่อหลักสุขภาพและอนามัยโรงเรียน
- ๖) ห้องเรียนและห้องประกอบอื่น ๆ แต่ละหลังต้องมีขนาดเหมาะสม มีแสงสว่างพอเพียง
- ๗) อุปกรณ์การสอนการเรียนแต่ละวิชา ต้องมีมากพอสมควร และบรรดาอุปกรณ์นั้นต้องมีสิ่งซึ่งอาจ เป็นปฏิบัตย์ต่อความมั่นคงของประเทศ หรือมีสิ่งชักจูงหรือล่อไปในทางผิดศีลธรรมอันดีงามของบ้านเมือง
- ๘) การจัดทำเอกสารต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.๒๔๙๗ และกฎกระทรวงศึกษาธิการโดยครบถ้วนเป็นปัจจุบัน และถูกต้องตามแบบของทางราชการ
- ๙) มีนักเรียนไม่ต่ำกว่า ๕๐ คน
- ๑๐) มีครูประจำทำการสอนในโรงเรียนพอเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน
- ๑๑) การดำเนินกิจการโรงเรียน ต้องดำเนินไปโดยถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์ และข้อบังคับอื่นที่กระทรวงศึกษาธิการสั่งให้ปฏิบัติตาม

๑.๓ ลักษณะการให้การอุดหนุน

๑.๓.๑ ประเภทของการอุดหนุน การให้การอุดหนุนตามโครงการนี้ กระทรวงศึกษาธิการจะพิจารณาให้การอุดหนุนแก่โรงเรียน แบ่งออกเป็น ๓ ประเภทด้วยกัน คือ

ประเภทที่ ๑ ให้การอุดหนุนเป็นเงิน

ประเภทที่ ๒ ให้การอุดหนุนด้วยการส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญ หรือวิชาชีพ

ประเภทที่ ๓ ให้การอุดหนุนด้วยการส่งอุปกรณ์การสอนแบบเรียนไปให้

การให้การอุดหนุนดังกล่าวนี้ โรงเรียนหนึ่ง ๆ มีสิทธิได้รับทั้ง ๓ ประเภท แต่กระทรวงศึกษาธิการอาจพิจารณาให้การอุดหนุนเฉพาะประเภทหนึ่งประเภทใดก็ได้

๑.๓.๒ เกณฑ์การพิจารณาให้การอุดหนุน

การอุดหนุนประเภทที่ ๑ คือ การให้การอุดหนุนทางการเงิน มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนให้สามารถดำรงโรงเรียนอยู่ได้อย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่น การคำนวณเพื่อให้การอุดหนุน ถือเป็นเกณฑ์ดังนี้

$$\text{จำนวนเงินอุดหนุน} = \text{จำนวน นร.} \times ๒๐ \neq \text{ป.ปลาย} \times ๓๐ \neq \text{มศ.ต้น} \times ๑๐๐$$

$$\text{จำนวนนักเรียน} = \text{จำนวนนักเรียนทั้งหมดที่เรียนอยู่ในโรงเรียน}$$

$$\text{ป.ปลาย} = \text{จำนวนนักเรียนที่เรียนวิชาสามัญ หรือวิชาชีพรดับ} \\ \text{ป.ปลาย}$$

$$\text{มศ.ต้น} = \text{จำนวนนักเรียนที่เรียนวิชาสามัญหรือวิชาชีพระดับ} \\ \text{มัธยมศึกษาตอนต้น}$$

การอุดหนุนประเภทที่ ๒ คือ การให้การอุดหนุนด้วยการส่งครูไปช่วยสอน วิชาสามัญหรือวิชาชีพ มีเกณฑ์พิจารณาดังนี้

(๑) วุฒิครู พิจารณาตามหลักสูตรดังนี้

- วุฒิ ป.กศ.สูง หรือเทียบเท่า สำหรับโรงเรียนที่เปิดทำการสอน วิชาสามัญหรือวิชาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

- วุฒิ ป.กศ. หรือเทียบเท่า สำหรับโรงเรียนที่เปิดทำการสอนวิชาสามัญหรือวิชาชีพระดับประถมศึกษาตอนปลาย

ในกรณีที่ไม่สามารถหาครูที่มีวุฒิตามเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น กรมวิสามัญศึกษา อาจพิจารณาส่งครูที่มีวุฒิต่ำกว่าไปช่วยสอนก็ได้ เท่าที่จะพิจารณาเห็นสมควร

ครูที่ส่งไปช่วยสอนวิชาสามัญหรือวิชาชีพตามโครงการนี้ เป็นข้าราชการครู

(๒) การคำนวณจำนวนอัตราครู มีสูตรดังนี้

$$\text{จำนวนครู} = \frac{\text{จำนวนนักเรียน} \times \text{เวลาเรียน}}{๓๐ \times ๒๐}$$

$$\text{จำนวนนักเรียน} = \text{จำนวนนักเรียนทั้งหมดที่เรียนวิชาสามัญหรือวิชาชีพ}$$

$$๓๐ = \text{จำนวนนักเรียนห้องหนึ่ง ๆ ที่ควรบรรจุไม่เกิน}$$

๓๐ คน

$$๒๐ = \text{จำนวนชั่วโมงที่ครูคนหนึ่ง ควรสอนในรอบสัปดาห์}$$

(เศษเกินครึ่ง ปัดเป็น ๑)

การอุดหนุนประเภทที่ ๓ คือ การให้การอุดหนุนด้วยการจัดตั้งอุปกรณ์การสอน การเรียนไปให้ นั้น จะพิจารณาจัดตั้งไปตามความจำเป็น ตามความเหมาะสม และกำลังเงินงบประมาณ

๑.๓.๓ วิธีขอรับเงินอุดหนุน

๑) โรงเรียนที่ประสงค์จะขอรับการอุดหนุนตามโครงการนี้ต้องยื่นคำร้องตามแบบ ร.๒๑ พร้อมทั้งเอกสารประกอบปีละ ๑ ครั้ง ภายในวันที่ ๓๐ มิถุนายน ของทุกปี ผ่านอำเภอ จังหวัด และภาคศึกษา เมื่อตรวจสอบเสร็จแล้ว ให้นำส่งกระทรวงศึกษาธิการเพื่อพิจารณาต่อไป

๒) การพิจารณาอนุมัติให้การอุดหนุน เป็นอำนาจของกระทรวงศึกษาธิการ

๑.๓.๔ การควบคุมและการงดการอุดหนุน

๑) การอุดหนุนตามโครงการนี้ ให้การอุดหนุนปีละ ๑ ครั้ง ตามกำลังเงินงบประมาณ และตามที่กระทรวงศึกษาธิการจะพิจารณาเห็นสมควร

๒) การควบคุมเกี่ยวกับการอุดหนุน เจ้าหน้าที่ที่จะต้องควบคุมและตรวจสอบให้เป็นไปตามโครงการนี้โดยเคร่งครัด

๓) โรงเรียนที่ได้รับการอุดหนุน จะต้องยินยอมร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการในการทำรายงานกิจการต่าง ๆ ตลอดจนวิธีปฏิบัติราชการตามที่กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาเห็นสมควรให้โรงเรียนร่วมมือ และได้แจ้งขอให้โรงเรียนปฏิบัติ

๔) โรงเรียนที่ได้รับการอุดหนุน จะต้องให้ความร่วมมือและให้ความสะดวกในเมื่อเจ้าหน้าที่ประสงค์จะตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหลักฐานประกอบ หรือเรียกหลักฐานเอกสารใบสำคัญมาตรวจในเวลาอันสมควร

๕) โรงเรียนที่ได้รับการอุดหนุน หากปฏิบัติฝ่าฝืนพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ กฎกระทรวง ระเบียบคำสั่งใด ๆ หรือบกพร่องผิดจากเงื่อนไขประการใดประการหนึ่งแห่งคุณลักษณะตามข้อ ๓ หรือเงื่อนไขอื่นใดตามโครงการนี้ กระทรวงศึกษาธิการอาจพิจารณา

เรียกคืนเงินที่เบิกไปแล้วทั้งสิ้น หรือบางส่วน หรืออาจคงการพิจารณาไว้ในปีต่อไป หรือคงตลอดกาล และกรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม กระทรวงศึกษาธิการอาจบอกงดให้การอุดหนุนเสียเมื่อไรก็ได้

๖) ให้อธิบดีกรมวิสามัญศึกษา มีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามโครงการนี้ และมีอำนาจวางระเบียบปฏิบัติ วินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ และชี้ขาดได้ตามที่เห็นสมควร

เมื่อพิจารณาโครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของกระทรวงศึกษาธิการ ปี ๒๕๑๓ นี้แล้ว จะเห็นได้ว่า มุ่งการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่แปรสภาพมาจากปอเนาะให้สามารถดำรงอยู่ได้โดยมีความมั่นคง เป็นปึกแผ่น และช่วยพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาให้ดียิ่งขึ้น เพราะการอุดหนุนตามโครงการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่แล้วมามีจุดมุ่งหมายหลักที่จะให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามโดยใช้การอุดหนุนเป็นเครื่องมือ แต่เมื่อปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว หากไม่มีโครงการอุดหนุนเป็นการ เฉพาะต่อเนื่องจากโครงการเดิมที่มุ่งแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ทางราชการก็จะไม่บรรลุผลในการที่จะแก้ไขปัญหาการศึกษาของชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามวัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐบาลได้ การอุดหนุนตามโครงการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่แล้วมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการปี ๒๕๑๐ ซึ่งเป็นโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ครั้งหลังสุด ที่ให้เงินอุดหนุนเมื่อแรกจัดตั้งโรงเรียนละ ๑๐,๐๐๐ บาท และให้ได้รับเงินดำรงโรงเรียน ๆ ละ ๓,๐๐๐ บาทต่อปี ต่อไปอีก ๒ ปี ถัดจากปีที่ได้จัดตั้งก็เข้าลักษณะของการใช้เงินเป็นเครื่องมือในการดำเนินการให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเท่านั้น ส่วนเงินอุดหนุนที่เป็นกิจลักษณะและต่อเนื่องโดยมีระเบียบวิธีการที่รัดกุม และตรงกับสภาพข้อเท็จจริงของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้น ยังไม่ได้กล่าวถึง การให้การอุดหนุนโดยถือหลักเกณฑ์การอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ทั่ว ๆ ไปนั้น ก็นำมาใช้กับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้ยาก เพราะโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่มีคุณสมบัติไม่ครบตามหลักเกณฑ์การอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ของกระทรวงศึกษาธิการหลายประการ เพราะแม้เมื่อให้ปอเนาะมาแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการก็ยังต้องผ่อนผันให้หลายประการอยู่แล้ว นอกจากนี้ หน่วยรับผิดชอบในการดำเนินการตามนโยบายการปรับปรุง

ปอเนาะให้ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของทางราชการซึ่งแต่เดิมอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เพราะเป็นงานนโยบาย แต่เมื่อปอเนาะได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว ความรับผิดชอบในการควบคุมส่งเสริมก็ต้องเปลี่ยนจากสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการมาขึ้นอยู่กับกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา เช่นเดียวกับโรงเรียนราษฎร์ประเภทอื่น ๆ ดังจะเห็นได้ว่ากระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้อธิบดีกรมวิสามัญศึกษาเป็นผู้รักษาการให้ เป็นไปตามโครงการปี ๒๕๑๓ นี้

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดโครงการอุดหนุนปี ๒๕๑๓ เป็นโครงการระยะแรก มีระยะเวลาการอุดหนุน ๔ ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๑๓ ถึงปีงบประมาณ ๒๕๑๖ โดยให้การอุดหนุนในด้านการเงิน การส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญและวิชาชีพ และการให้อุปกรณ์การเรียนการสอน ซึ่งตรงกับหลักการทางด้านบริหารที่ถือว่า "เงิน (MONEY) บุคคล (MEN) และวัสดุสิ่งของ (MATERIALS) เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงาน" ^{๖๗} การอุดหนุนดังกล่าวได้อาศัยหลักเกณฑ์การอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์โดยทั่วไป แต่ได้นำมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม อาทิเช่น การลดหย่อนระเบียบการบางอย่าง การเพิ่มเงินอุดหนุนเป็นพิเศษเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับในกรณีที่มีนักเรียนวิชาสามัญหรือวิชาชีพเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่จะให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามมีสภาพการเรียนการสอนดี และมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นยิ่ง ๆ ขึ้นไป

๒. โครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดภาคใต้ของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๑๔ - ๒๕๑๕

ต่อมากองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา ซึ่งปัจจุบันได้แก่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดโครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดภาคใต้ ปี พ.ศ.๒๕๑๔ - ๒๕๑๕ ขึ้น เพื่อใช้ปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่แปรสภาพมาจากปอเนาะภายหลังสิ้นสุดระยะเวลาตามมติคณะรัฐมนตรี คือ วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔ ซึ่งถือได้ว่าเมื่อพ้นระยะเวลาดังกล่าว ปอเนาะจะต้องมาแปรสภาพ

^{๖๗} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, ๒๕๑๑), หน้า ๗

เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจนหมดสิ้น ปอเนาะใดไม่สามารถแปรสภาพได้ก็ให้ยุบเลิก สลายตัวไป นอกจากนี้ ภาระหน้าที่ในการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งแต่เดิมอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ก็ตกมาอยู่ในความรับผิดชอบของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา ที่จะต้องดำเนินการต่อไป ทั้งนี้เพราะโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนราษฎร์ประเภทหนึ่ง กองโรงเรียนราษฎร์จึงได้นำเรื่องนี้มาพิจารณา โดยละเอียดอีกครั้งหนึ่ง และเห็นว่า ในการที่จะดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ให้ดำเนินการจัดการศึกษาได้ผลดีขึ้น ยังมีปัญหาอีกหลายประการ อาทิเช่น

๑. ในเรื่องความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับการที่ทางราชการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม อันอาจเป็นเหตุให้เกิดปัญหาทางด้านการเมืองและการศาสนาได้

๒. ในเรื่องเกี่ยวกับการบริหารกิจการโรงเรียนของโต๊ะครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

๓. ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอัตราค่าจ้างและคุณภาพของครูที่ช่วยทำการสอนในโรงเรียน

ต่าง ๆ

๔. ในเรื่องเกี่ยวกับอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ของสำนักงานบริหาร ทั้งในกองโรงเรียนราษฎร์และในส่วนภูมิภาค^{๖๘}

กองโรงเรียนราษฎร์จึงได้กำหนดโครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕ ขึ้น ถือได้ว่าเป็นการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในระยะที่ ๒ ต่อเนื่องมาจากการดำเนินงานในระยะที่ ๑ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแปรสภาพปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม กล่าวคือ

ระยะที่ ๑ เป็นการดำเนินงานแปรสภาพ "ปอเนาะ" ให้เป็น "โรงเรียนราษฎร์" เป้าหมายเพื่อให้อยู่ในความควบคุมของทางราชการตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ เป็นสำคัญ นำหนักการดำเนินงานอยู่ที่การปรับปรุงสถานที่และตัวโต๊ะครู โดยกระทรวงศึกษาธิการผ่อนผันการ

^{๖๘} กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดภาคใต้ของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕, (อักษรสำนวนา)

ปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมาย เท่าที่พอเหมาะจะสามารถปรับตัวเองได้ในระยะ เริ่มต้นก่อนสิ้นสุดระยะเวลาที่กำหนดตามนโยบายของรัฐบาล เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔

ระยะที่ ๒ เป็นการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้มีคุณภาพในการจัดการศึกษาและการจัดการที่ขึ้น เมื่อกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลในการให้พอเหมาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ได้สิ้นสุดลงแล้ว นำหนักการดำเนินงานในขั้นนี้อยู่ที่การปรับปรุงวิธีการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการแทรกสอนวิชาสามัญและวิชาชีพให้มากขึ้น และกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป็นโครงการดำเนินงานเป็นช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๔ จนถึง พ.ศ.๒๕๑๘

โครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๑๔ - ๒๕๑๘
มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

๒.๑ จุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของโครงการ

- ๑) เพื่อปรับปรุงส่งเสริมให้โรงเรียนจัดการศึกษาให้ได้ผลดีตามนโยบายของรัฐบาลและมีความมั่นคง เป็นปึกแผ่น
- ๒) เพื่อส่งเสริมนักเรียน นักศึกษา ให้เป็นพลเมืองดีของชาติ
- ๓) เพื่อสร้างเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน

๒.๒ เป้าหมายเฉพาะ

- ๑) เพื่อปรับปรุงเรื่องเกี่ยวกับการอุดหนุนโรงเรียน
- ๒) เพื่อปรับปรุงเกี่ยวกับการบริหารกิจการโรงเรียน
- ๓) เพื่อส่งเสริมและปรับปรุงเกี่ยวกับการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ได้ผลดีตามหลักการของศาสนา

- ๔) เพื่อส่งเสริมการเรียนวิชาภาษาไทย วิชาสามัญ และวิชาชีพ
- ๕) เพื่อส่งเสริมการศึกษาต่อของนักเรียนและนักศึกษาให้ได้เข้าศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

- ๖) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา ให้ได้เป็นพลเมืองดีของชาติ มีความจงรักภักดีต่อชาติและพระมหากษัตริย์

- ๓) เพื่อปรับปรุงอัตรากำลังและคุณภาพของครูช่วยสอนในโรงเรียน
 ๔) เพื่อปรับปรุงอัตรากำลังและคุณภาพของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

๕) เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีในหมู่ประชาชนเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์เพื่อสอนศาสนาอิสลามภาคใต้

๒.๓ กำหนดระยะเวลาของโครงการ ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๑๔ - ๒๕๑๘

๒.๔ วิธีดำเนินงาน

- ๑) จัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบโดยเฉพาะในกองโรงเรียนราษฎร์
 ๒) จัดส่งข้าราชการส่วนกลางไปประจำ ณ ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒ เพื่อทำหน้าที่นี้เทศโรงเรียนทั้งหมดในภาคศึกษา ๒, ๓ และ ๔ และให้มีอำนาจตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ด้วย

- ๓) วางโครงการสำคัญ ๆ อาทิเช่น
- โครงการให้การอุดหนุน
 - โครงการประชุม อบรม สัมมนาบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
 - โครงการนิเทศการศึกษา
 - โครงการพาโต๊ะครู นักเรียน นักศึกษา ไปศึกษาและชมภูมิประเทศในภาคอื่น
 - โครงการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดี ทั้งวิชาสามัญและวิชาศาสนา
 - โครงการสร้างตำรา แบบเรียน และหนังสืออ่านประกอบโดยเฉพาะ
 - โครงการส่งเสริมโรงเรียนบางโรงเรียนให้ทำการสอนวิชาสามัญถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
 - โครงการส่งเสริมวิทยฐานะของครู
 - โครงการจัดหาที่เรียนให้แก่เด็กนักเรียนที่เรียนจบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
 - โครงการเปลี่ยนแปลงฐานะของครูช่วยสอนจากอัตราลูกจ้างประจำเป็นอัตราสามัญ เป็นต้น

๒.๕ การประเมินผล จัดให้มีการประเมินผล เป็นระยะ ๆ อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง เพื่อสำรวจผลงานและปัญหาต่าง ๆ

๒.๖ แผนปฏิบัติงานการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

๒.๖.๑ แผนปฏิบัติงานการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของ
กองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา ปีงบประมาณ ๒๕๑๕

เนื่องจากโครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดภาคใต้ของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๑๔ - ๒๕๑๕ ครอบคลุมระยะเวลาตั้งแต่ปี ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕ กองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา จึงได้กำหนดแผนปฏิบัติงานการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นรายปี สำหรับปีงบประมาณ ๒๕๑๕ ได้มีจุดมุ่งหมายและโครงการ ดังต่อไปนี้

๒.๖.๑.๑ จุดมุ่งหมาย

- ๑) เพื่อปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนให้จัดการศึกษาเป็นผลดีตามนโยบายของรัฐบาล โดยการจกอบรมผู้บริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้
- ๒) เพื่อปรับปรุงส่งเสริมทางด้านการศึกษา การสอนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น โดยจัดอบรมครูสอนวิชาศาสนาและครูสอนวิชาสามัญ
- ๓) เพื่อให้การปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนบรรลุผลโดยเร็ว และตรงตามเป้าหมายที่ใ้กว้างไว้ในโครงการ

๒.๖.๑.๒ โครงการ

สำหรับปีงบประมาณ ๒๕๑๕ ได้มีโครงการที่จะดำเนินการรวมด้วยกัน ๑๔ โครงการ คือ

- ๑) โครงการสัมมนาปรับปรุงหลักสูตรและทำคู่มือครูวิชาสามัญและวิชาชีพ
- ๒) โครงการสัมมนาเพื่อปรับปรุงหลักสูตร ประมวลการสอน และการกำหนดแบบเรียนวิชาศาสนาอิสลาม

- ๓) โครงการอบรมครูช่วยสอนวิชาสามัญ
- ๔) โครงการอบรมครูสอนศาสนาอิสลาม
- ๕) โครงการอบรมผู้บริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
- ๖) โครงการประชุมประเมินผลงาน
- ๗) โครงการจัดประชุมเพื่อรับฟังข้อคิดเห็น และวางระเบียบในการพิจารณาบรรจุโต๊ะครูสอนศาสนา
 - ๘) โครงการจัดพิมพ์คู่มือและจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน
 - ๙) โครงการพิจารณาเสนอแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดภาคใต้
 - ๑๐) โครงการร่างระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานชั้นสำหรับโรงเรียนราษฎร์ประเภทสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดภาคใต้
 - ๑๑) โครงการประชุมพิจารณาวางแผนปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์ประเภทสอนศาสนาอิสลาม
 - ๑๒) โครงการพิจารณาเรื่องการปรับปรุงแก้ไขหลักเกณฑ์การให้เงินพระราชทานรางวัล
 - ๑๓) โครงการตรวจนิเทศทั่วไป
 - ๑๔) โครงการนิเทศของส่วนภูมิภาค^{๗๐}

๒.๖.๒ แผนปฏิบัติงานการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้
 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ ๒๕๑๖

แผนปฏิบัติงานฯ ปีงบประมาณ ๒๕๑๖ มีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับแผนปฏิบัติงานฯ ปีงบประมาณ ๒๕๑๕ และได้มีการกำหนดโครงการหรือกิจกรรมดังต่อไปนี้

- ๑) โครงการนำครูและนักเรียนในภาคศึกษา ๒ มาประชุมและทัศนศึกษา ณ นครหลวงฯ

^{๗๐} กระทรวงศึกษาธิการ, แผนปฏิบัติงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา ปีงบประมาณ ๒๕๑๕, (อัครสำเนา),
 หน้า ๑ - ๒

- ๒) การประชุมพิจารณาปรับปรุงหน่วยงานเพื่อการบริหาร
- ๓) พิจารณาจัดทำโครงการ เร่งด่วนเพื่อปรับปรุงโรงเรียนเสนอกะทรวง

ศึกษาธิการและคณะปฏิวัติ

- ๔) พิจารณาปรับปรุงโครงการอุดหนุน
- ๕) พิจารณาเสนอการปรับปรุงคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอน

ศาสนาอิสลาม

- ๖) พิจารณาเสนองบประมาณปีงบประมาณ ๒๕๑๓
- ๗) พิจารณาร่างระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ

สำหรับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้

- ๘) ประชุมสัมมนาการวางหลักสูตรวิชาสามัญ
- ๙) พิจารณายกร่างหลักสูตรระดับชานาอีและประมวลการสอน
- ๑๐) ประชุมกรรมการแปลและรวบรวมตำราเรียนวิชาศาสนาอิสลาม
- ๑๑) โครงการอบรมผู้บริหารโรงเรียน (เจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่)
- ๑๒) โครงการประชุมผู้บริหารการศึกษา
- ๑๓) โครงการอบรมครูสอนวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา ภาคศึกษา ๒
- ๑๔) โครงการอบรมภาษาไทยแก่ครูสอนศาสนา
- ๑๕) โครงการประชุมประเมินผลงาน
- ๑๖) โครงการประชุมสัมมนาจัดทำประมวลการสอนวิชาสามัญส่วนภูมิภาค
- ๑๗) โครงการประชุมสัมมนาจัดทำคู่มือสอนวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา
- ๑๘) โครงการอบรมเจ้าหน้าที่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาประจำจังหวัดและ

ภาค

- ๑๙) โครงการประชุมศึกษาธิการอำเภอส่วนภูมิภาค
- ๒๐) โครงการตรวจและนิเทศทั่วไป
- ๒๑) งานการพิมพ์เอกสาร การจัดหาอุปกรณ์การสอน และงานประชาสัมพันธ์ ^{๗๑}

^{๗๑} กระทรวงศึกษาธิการ, แผนปฏิบัติงานการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ ๒๕๑๖, (อัครสำเนา), หน้า ๑ - ๒

๒.๗ การดำเนินงาน

กระทรวงศึกษาธิการได้มีการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ของปีงบประมาณ ๒๕๑๕ และปีงบประมาณ ๒๕๑๖ ทั้งในด้านการอบรม การสัมมนา การประชุม และการนิเทศการศึกษา หลายประการ ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

๒.๗.๑ การอบรม

ได้มีการจัดอบรมครูช่วยสอนวิชาสามัญ ครูสอนศาสนา และผู้บริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ดังต่อไปนี้

๒.๗.๑.๑ การอบรมครูช่วยสอนวิชาสามัญในโรงเรียนราษฎร์สอน

ศาสนาอิสลาม

วัตถุประสงค์ของการอบรมก็เพื่อ

- ๑) ให้ทราบและเข้าใจนโยบายเกี่ยวกับการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
- ๒) ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสอนวิธีการสอน และการวัดผลการศึกษา
- ๓) ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ประมวลการสอน ตลอดจนคู่มือครูและแบบเรียน
- ๔) ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการปฏิบัติงานในหน้าที่
- ๕) ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ และสามารถหาทางแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้

วิชาที่ทำการอบรมมีอยู่ด้วยกัน ๑๗ วิชา อาทิเช่น นโยบายเกี่ยวกับการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม หลักการสอนคณิตศาสตร์ วิธีสอนภาษาไทย วิธีสอนสังคมศึกษา วิธีสอนภาษาอังกฤษ วิธีสอนพลานามัย หลักสูตรประมวลการสอนและแบบเรียน และการวัดผลการศึกษา เป็นต้น

ในการดำเนินงาน กองโรงเรียนราษฎร์ร่วมกับภาคศึกษา ๒ ดำเนินการจัดอบรมขึ้นที่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคศึกษา ๒ รวม ๔ รุ่นด้วยกัน คือ

จังหวัดปัตตานี	วันที่ ๑๗ - ๒๐ และ ๒๒ - ๒๕ เมษายน ๒๕๑๕	มีครูเข้ารับการอบรม ๑๑๒ คน
จังหวัดนราธิวาส	วันที่ ๒๗ - ๓๐ เมษายน ๒๕๑๕	มีครูเข้ารับการอบรม ๕๓ คน
จังหวัดยะลา	วันที่ ๒ - ๕ มกราคม ๒๕๑๕	มีครูเข้ารับการอบรม ๗๒ คน

๒.๗.๑.๒ การอบรมครูสอนศาสนาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

วัตถุประสงค์ในการอบรมครูสอนศาสนาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม มีดังต่อไปนี้

- ๑) ให้ทราบและเข้าใจในนโยบายเกี่ยวกับการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
- ๒) ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสอน วิธีการสอน และการวัดผลการศึกษา
- ๓) ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ประมวลการสอน ตลอดจนคู่มือครูและแบบเรียนต่าง ๆ
- ๔) ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในหน้าที่

สำหรับวิชาที่ทำการอบรมมีหลายวิชา อาทิเช่น นโยบายต่าง ๆ เกี่ยวกับการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม หลักการสอนทั่ว ๆ ไป วิธีการสอนแบบต่าง ๆ จิตวิทยาเกี่ยวกับการเรียนการสอน หลักสูตรและประมวลการสอน การใช้คู่มือครูและแบบเรียน พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พระราชบัญญัติครู ความรู้เกี่ยวกับระเบียบต่าง ๆ ที่ครูควรทราบ การวัดผลการศึกษา และอื่น ๆ

^{๗๒} กระทรวงศึกษาธิการ, สรุปผลการปฏิบัติงาน ปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ ของกองโรงเรียนราษฎร์ ปีงบประมาณ ๒๕๑๕, (อัครสำเนา), หน้า ๓ - ๔

ในการดำเนินงาน กองโรงเรียนราษฎร์ได้รวมกับภาคศึกษา ๒
ดำเนินการอบรมขึ้นที่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคศึกษา ๒ ดังนี้

จังหวัดปัตตานี	วันที่ ๒๕ พฤษภาคม - ๑ มิถุนายน และวันที่ ๓ - ๖ มิถุนายน ๒๕๑๕	มีครูเข้ารับการอบรม ๑๑๐ คน
จังหวัดนครราชสีมา	วันที่ ๘ - ๑๑ มิถุนายน ๒๕๑๕	มีครูเข้ารับ การอบรม ๕๗ คน
จังหวัดยะลา	วันที่ ๑๔ - ๑๗ มิถุนายน ๒๕๑๕	มีครูเข้ารับ การอบรม ๗๐ คน

๒.๗.๑.๓ การอบรมผู้บริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

วัตถุประสงค์ในการอบรมผู้บริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา

อิสลาม มีดังต่อไปนี้

- ๑) ให้ทราบและเข้าใจนโยบายของทางราชการในการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
- ๒) ให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและวิธีการบริหารโรงเรียน
- ๓) ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ประมวลการสอน การวัดผล ตลอดจนแบบเรียนต่าง ๆ ที่ใช้ในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
- ๔) ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนราษฎร์
- ๕) ให้มีโอกาสดำเนินการแลกเปลี่ยนแนวความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อจะได้เกิดแนวความคิดใหม่ ๆ ที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการเรียนการสอนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

^{๗๓} กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานประเมินผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา ปีงบประมาณ ๒๕๑๕, (อัสสำเนา), หน้า ๔ - ๖

สำหรับวิชาที่ทำการอบรมมีหลายประการ อาทิเช่น นโยบายทั่วไป
เกี่ยวกับการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม หลักการบริหารโรงเรียน นโยบาย
เกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ จิตวิทยาการศึกษา หลักการสอนทั่ว ๆ ไป วิธีสอนแบบต่าง ๆ หลักสูตร
วิชาสามัญ วิชาศาสนา และวิชาชีพ ประมวลการสอนวิชาศาสนาอิสลามระดับต้น การใช้คู่มือครูและ
แบบเรียน พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พระราชบัญญัติครู และอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังมีการพาผู้ที่
เข้ารับการอบรมไปศึกษานอกสถานที่ โดยได้พาไปชมกิจการโรงเรียนที่ได้รับการปรับปรุงประเภท
ต่าง ๆ ของภาคศึกษา ๒ คือ

๑) โรงเรียนที่ปรับปรุงด้านวิชาการศาสนา นำไปชมการจัดการ
ศึกษาในโรงเรียนพัฒนาเยาวชนวิทยา และโรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นโรงเรียน
ราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่จัดปรับปรุงได้ดี ใช้หลักสูตรการสอนศาสนาถึงชั้นปีที่ ๕ ใช้หลักสูตรวิชาสามัญ
ระดับประถมศึกษาตอนปลาย และมีมัธยมศึกษาตอนต้น

๒) โรงเรียนที่ปรับปรุงระดับมัธยมศึกษา นำไปชมกิจการของโรงเรียน
คณะราษฎร์บำรุง จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นโรงเรียนในโครงการปรับปรุงมัธยมแบบประสม เป็นโรงเรียน
ที่อยู่ในระดับที่สามารถจะรับช่วงจากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้อีกด้วย

๓) โรงเรียนที่ปรับปรุงด้านวิชาชีพ นำไปชมกิจการของโรงเรียน
เทคนิคจังหวัดยะลา ได้เห็นสภาพการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติของวิชาช่างแผนกต่าง ๆ
ซึ่งเมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้ว ก็สามารถหางานประกอบอาชีพได้

ในการอบรม ได้แบ่งออกเป็น ๔ รุ่น ๆ ละ ๔ วัน และจัดรวมแห่ง
เดียวที่คุรุสภามณฑล ภาคศึกษา ๒ จังหวัดยะลา ระหว่างวันที่ ๑๕ มิถุนายน ถึงวันที่ ๗ กรกฎาคม
๒๕๑๕ มีจำนวนผู้เข้ารับการอบรมทั้งสิ้น ๒๕๕ คน

๒.๓.๒ การสัมมนา

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีการสัมมนาเพื่อปรับปรุงหลักสูตรและ
ทำคู่มือครูวิชาสามัญและวิชาชีพ และการสัมมนาเพื่อปรับปรุงหลักสูตร ประมวลการสอน และการ
กำหนดแบบเรียนวิชาศาสนาอิสลาม มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

๒.๓.๒.๑ การสัมมนาปรับปรุงหลักสูตรและทำคู่มือครูวิชาสามัญและวิชาชีพ

กองโรงเรียนราษฎร์ร่วมกับภาคศึกษา ๓ ได้จัดดำเนินการประชุมสัมมนาขึ้นที่ห้องประชุมเทศบาลเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๒ - ๖ มีนาคม ๒๕๑๕ มีผู้เข้าร่วมสัมมนาจากทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวม ๓๓ คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาจัดทำหลักสูตรวิชาสามัญและวิชาชีพระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป.๗) และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มศ.๓) สำหรับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้เพื่อพิจารณาและจัดทำคู่มือครู ประมวลการสอน แบบเรียน สำหรับหลักสูตรทั้งสองระดับนี้

ผลการสัมมนา ได้มีมติดังต่อไปนี้

ก. ระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป.๗) จัดให้มี ๓ หลักสูตร

ให้โรงเรียนเลือกใช้ดังนี้

- หลักสูตรประเภทวิชาสามัญ ๑๐ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ ๓)
- หลักสูตรประเภทวิชาสามัญ ๑๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (ใช้เวลาเรียน ๔ ปี)
- หลักสูตรประเภทวิชาสามัญ ๒๔ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (ใช้เวลาเรียน ๓ ปี)

ข. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มศ.๓) มี ๕ หลักสูตร ให้โรงเรียน

เลือกใช้ดังนี้

- หลักสูตรประเภทวิชาสามัญ ๑๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (ใช้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ ๔)
- หลักสูตรประเภทวิชาสามัญ ๑๔ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (ใช้เวลาเรียน ๓ ปี)
- หลักสูตรวิชาชีพเคลื่อนที่ (เรียนเป็นครั้งคราว)
- หลักสูตรวิชาชีพ ๒๔ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (ใช้เวลาเรียน ๓ ปี)

หลักสูตรทั้ง ๒ ระดับนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
ได้ดำเนินการจัดร่างขึ้น ปัจจุบันยังอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์
สอนศาสนาอิสลาม

๒.๗.๒.๒ การสัมมนาเพื่อปรับปรุงหลักสูตร ประมวลการสอน และการกำหนด
แบบเรียนวิชาศาสนาอิสลาม

กองโรงเรียนราษฎร์ได้ร่วมกับภาคศึกษา ๒ จัดดำเนินการประชุม
สัมมนาขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างวันที่ ๒๐ - ๒๔ มีนาคม ๒๕๑๕ มีผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาจาก
ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวม ๓๕ คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาจัดทำหลักสูตรวิชาศาสนา
อิสลามและชั้นประโยคตอนกลาง (ชานาวี) เพื่อใช้ทำการสอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
ในภาคใต้ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และสอดคล้องกับ
ความต้องการของท้องถิ่น และมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาการวัดผลการศึกษาระดับกลาง (ชานาวี) ด้วย

๗๕ กระทรวงศึกษาธิการ, สรุปการประชุมสัมมนาหลักสูตรวิชาสามัญและวิชาชีพ
สำหรับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม วันที่ ๒ - ๖ มีนาคม ๒๕๑๕ ณ ห้องประชุมเทศบาลเมือง
หาดใหญ่, (อัครสำเนา)

๗๖ สำหรับหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามระดับชั้นประโยคตอนต้น (อิบตีคาลัย) ศูนย์พัฒนา
การศึกษา ภาคศึกษา ๒ ได้ดำเนินการจัดร่าง และได้ร่างระเบียบว่าด้วยการวัดผลการศึกษาวิชา
ศาสนาอิสลาม ซึ่งได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการให้ใช้ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๓ โดยให้อัตรา
เวลาเรียนของหลักสูตรดังกล่าว ประกอบด้วย

- ๑) หมวดภาษาต่างประเทศ ให้สอนสัปดาห์ละ ๑๐ ชั่วโมง (ภาษามลายู ๓ ชั่วโมง และภาษาอาหรับ ๗ ชั่วโมง)
- ๒) หมวดศาสนา ให้สอนศาสนาอิสลามสัปดาห์ละ ๑๕ ชั่วโมง
- ๓) หมวดภาษาไทย ให้สอนภาษาไทยสัปดาห์ละ ๔ ชั่วโมง และวิชาชีพสัปดาห์ละ ๔ ชั่วโมง รวมเป็น ๘ ชั่วโมง หรือสอนภาษาไทยอย่างเดียวสัปดาห์ละไม่น้อยกว่า ๑๐ ชั่วโมง

ที่มา : ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒, หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามสำหรับ
โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในภาคศึกษา ๒ ระดับชั้นต้น (อิบตีคาลัย), (ยะลา : โรงพิมพ์
คุรุสัมพันธ์ ภาคศึกษา ๒, ๒๕๑๓)

ผลการสัมมนา ที่ประชุมได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

๑. ร่างระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการวัดผลการศึกษาระดับชั้นประโยคตอนกลาง (ชานาวี) สำหรับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในภาคใต้
๒. ร่างหลักสูตรศาสนาอิสลามระดับประโยคตอนกลาง (ชานาวี) เสร็จเรียบร้อยในหลักการและวัตถุประสงค์ ส่วนเนื้อหารายละเอียดของหลักสูตรนั้น กองโรงเรียนราษฎร์ได้ตั้งอนุกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อจัดร่างเนื้อหาหลักสูตรตามวัตถุประสงค์และหลักการที่ที่ประชุมได้ตกลงไว้แล้ว
๓. ส่วนการกำหนดแบบเรียนวิชาศาสนาอิสลามนั้น ที่ประชุมเห็นว่าขณะนี้เรายังไม่มีแบบเรียนของเราเองที่เรียบเรียงขึ้นตามหลักสูตรโดยเฉพาะ เพียงแต่อาศัยตำราจากต่างประเทศที่เป็นภาษาอาหรับบ้าง ภาษามลายูบ้าง ซึ่งตำราเหล่านั้นไม่ได้เรียบเรียงตามหลักสูตรของเรา แต่เราได้ค้นคว้าเฉพาะตอนเฉพาะเรื่องเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ การที่จะกำหนดให้ใช้แบบเรียนเล่มใดเล่มหนึ่งนั้นเห็นว่าไม่ถูกต้อง เพียงแต่เสนอแนะหนังสือที่มีเนื้อหาพอที่จะค้นคว้านำมาสอนได้เท่านั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอนที่จะคัดเลือกเอง แต่เนื้อหานั้นจะต้องสอนตรงตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ เพราะในการสอบวัดผลปลายปี จะต้องยึดหลักสูตรเป็นหลัก^{๗๗}

๒.๗.๓ การประชุม

ได้มีการประชุมเกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามครั้งที่สำคัญรวม ๒ ครั้ง คือ การประชุมประเมินผลงานการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และการประชุมเพื่อรับฟังข้อคิดเห็น และวางระเบียบในการพิจารณาบรรจุโต๊ะครูสอนศาสนา

๒.๗.๓.๑ การประชุมประเมินผลงานการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีการประชุมประเมินผลงานการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ณ ครุสัมมนาการ ภาคศึกษา ๒ จังหวัดยะลา ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๕ ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์

^{๗๗} กระทรวงศึกษาธิการ, "สรุปผลการปฏิบัติงาน ปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ ของกองโรงเรียนราษฎร์ ปีงบประมาณ ๒๕๑๕", เรื่องเดิม, หน้า ๒ - ๓

สอนศาสนาอิสลาม ผู้ตรวจการศึกษาประจำภาคศึกษา ๒, ๓ และ ๔ ศึกษาธิการจังหวัดในภาคศึกษา ๒, ๓ และ ๔ รวมผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น ๒๗ คน โดยมีวัตถุประสงค์ของการประชุมดังต่อไปนี้

- ๑) เพื่อให้ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับกิจการงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้มีโอกาสเสนอผลงาน ปัญหา และอุปสรรคต่อที่ประชุม
- ๒) เพื่อให้เป็นที่ประชุมร่วมกันพิจารณาหาทางปรับปรุงและแก้ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ แล้วสรุปเสนอกระทรวงศึกษาธิการต่อไป
- ๓) เพื่อให้ผู้บริหารระดับสูงได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะในด้านการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในภาคใต้

ที่ประชุมได้พิจารณาผลการดำเนินงานปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในรอบปี ๒๕๑๕ แล้ว เห็นว่ามีปัญหาและอุปสรรคดังนี้

- ๑) เกี่ยวกับตัวบุคคล
 - ขาดกำลังเจ้าหน้าที่ นับตั้งแต่กองโรงเรียนราษฎร์ ภาคศึกษา จังหวัดและอำเภอ
 - ครูสอนวิชาสามัญที่ทางราชการส่งไปช่วยสอน มีจำนวนไม่พอกับความต้องการของโรงเรียน มีวุฒิค่า ขวัญไม่มี เนื่องจากขาดความมั่นคงในอาชีพ
 - ผู้บริหารโรงเรียนยังพูดภาษาไทยไม่ได้เป็นจำนวนมาก ไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของการจัดและการบริหารกิจการโรงเรียน เป็นเหตุให้ทางราชการไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร
- ๒) เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์
 - วัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ บริเวณของโรงเรียนส่วนใหญ่ยังจัดไม่เหมาะสม วัสดุอุปกรณ์ยังขาดแคลนไม่พอ
 - บางจังหวัดและอำเภอขาดยานพาหนะออกตรวจและนิเทศ

๗๘ กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการประชุมประเมินผลงานเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ ปีงบประมาณ ๒๕๑๕, (อัครสำเนา)

๓) เกี่ยวกับการเงิน

- การโอนเงินไปจังหวัดและภาคล่าช้า จังหวัดไคร์บิงบประมาณนี้เทศ
การศึกษาน้อยมาก^{๗๕}

ที่ประชุมดังกล่าวได้เสนอแนะไว้ดังนี้

๑) ควรดำเนินการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นงานเร่งด่วน
ที่สุด เพราะเป็นงานแก้ปัญหาของชาติ

๒) เนื่องจากมีปัญหาทางการเงินมาก ที่ประชุมเสนอให้จัดทำโครงการเร่งด่วน
เสนอคณะปฏิวัติ

๓) ควรให้มีหน่วยงานรับผิดชอบเรื่องนี้ในกองโรงเรียนราษฎร์ หรือจัดตั้งเป็น
กองในกรมที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่

๔) ควรเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ให้แก่หน่วยงานทุกระดับ

๕) จัดหาอุปกรณ์เพิ่มเติมให้แก่โรงเรียน โดยเฉพาะวิชาศาสนาอิสลาม

๖) ขอให้สภาความมั่นคงแห่งชาติสนับสนุนเรื่องการเงิน

๗) ควรเสริมสร้างทัศนคติของครูสอนศาสนาให้ดีขึ้น โดยการออกวารสารเผยแพร่
เพื่อเป็นการส่งเสริมกำลังใจ

๘) เพื่อให้ครูสอนศาสนามีกำลังใจในการปฏิบัติงาน ควรให้ความช่วยเหลือใน
ทางสวัสดิการ

๒.๗.๒.๒ การประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและวางระเบียบในการพิจารณาบรรจุ
ครูสอนศาสนาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้

การประชุมครั้งนี้จัดขึ้นที่ภาคศึกษา ๔ จังหวัดภูเก็ต ในระหว่างวันที่ ๑๔ -
๑๕ กันยายน ๒๕๑๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาวางระเบียบบรรจุครูสอนศาสนาในโรงเรียนราษฎร์
สอนศาสนาอิสลาม และเพื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การขอจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้
ผู้เข้าร่วมประชุมมีอาทิเช่น กรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ผู้ตรวจการศึกษาประจำ
ภาคศึกษา ๒, ๓ และ ๔ ศึกษาธิการจังหวัดประจำภาคศึกษา ๒, ๓ และ ๔ จุฬาราชมนตรี

^{๗๕} คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม, บันทึกการประชุม
ครั้งที่ ๖/๒๕๑๕ วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๑๕, หน้า ๓ - ๔

^{๘๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕ - ๖

ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดต่าง ๆ ในภาคศึกษา ๒, ๓ และ ๔ รวมผู้เข้าประชุม
ทั้งหมด ๔๑ คน โดยมี นายศรีวิทย์ มุคตารักษ์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน
ที่ประชุม^{๔๑} ที่ประชุมได้พิจารณาแล้วมีความเห็นดังต่อไปนี้

ก. เรื่อง ระเบียบการขอเป็นครู และการขอบรรจุครูในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา
อิสลาม

๑. ผู้ที่จะเป็นครูสอนศาสนาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้น แบ่งตาม
คุณวุฒิได้ ๓ ประเภท คือ

- ๑) ได้รับปริญญาทางศาสนาจากต่างประเทศ
- ๒) ได้รับประกาศนียบัตรในเมืองไทยตามหลักสูตร ๓ ระดับ คือ
 - ✓ - อิบตีคาลี (ระดับต้น)
 - ชานาวี (ระดับกลาง)
 - ✓ - อาลี (ระดับสูง)
- ๓) ไม่มีปริญญาบัตร หรือประกาศนียบัตรมาแสดงว่ามีความรู้ระดับใด
แต่มีความรู้ความสามารถดี

๒. คุณสมบัติของผู้ขอเป็นครู

- ๑) มีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๘ ปีบริบูรณ์ เว้นแต่ในกรณีซึ่งไม่อาจให้เป็นไปตาม
กำหนดนี้ได้ เมื่อรัฐมนตรีพิจารณาเห็นสมควร ก็ให้มีอำนาจผ่อนผันอายุลงมาได้ไม่ต่ำกว่า ๑๖ ปีบริบูรณ์
- ๒) มีความประพฤติเรียบร้อย ไม่บกพร่องด้วยศีลธรรมอันดี
- ๓) ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออกจากราชการโดยมีความผิด หรือปลดออก หรือ
ไล่ออกจากราชการ เว้นแต่ได้ออกจากราชการมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี ซึ่งรัฐมนตรีเห็นว่าผู้นั้น
ประพฤติตนดีแล้ว
- ๔) ไม่เป็นผู้มีจิตพินเพื่อนไม่สมประกอบ หรือไร้ความสามารถ
- ๕) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ได้พ้นโทษ
มาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี ซึ่งรัฐมนตรีเห็นว่าผู้นั้นประพฤติตนดีแล้ว หรือความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่มี

^{๔๑} กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและวางระเบียบ
ในการพิจารณาบรรจุครูสอนศาสนาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ เมื่อ ๑๔ - ๑๕
กันยายน ๒๕๑๕ ณ ภาคศึกษา ๔ จังหวัดภูเก็ต, (อัครสำเนาะ), หน้า ๑ - ๒

กำหนดโทษชั้นลหุโทษ หรือความผิดอันใดกระทำโดยประมาท

- ๖) มีร่างกายสมบูรณ์พอที่จะทำงานในหน้าที่ได้ และไม่เป็นโรคตามที่ระบุในกฎกระทรวง
- ๗) ใ้รับประกาศนียบัตรครู หรือสอบไล่ได้ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ของกระทรวงศึกษาธิการ หรือ เป็นผู้ที่มีวิทยฐานะซึ่งกระทรวงศึกษาธิการรับรองว่าเทียบได้ไม่ต่ำกว่านั้น เว้นแต่ในกรณีซึ่งไม่อาจให้เป็นไปตามกำหนดนี้ได้ ก็ให้รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดวิทยฐานะของครูเพียงสอบไล่ได้ไม่ต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

สำหรับครูสอนเฉพาะวิชาชีพ หรือวิชาพิเศษอื่น ไม่จำเป็นต้องมีวิทยฐานะตามที่กำหนดในวรรคก่อน แต่ต้องมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพหรือวิชาพิเศษที่ตนจะสอนนั้น

- ๘) มีความรู้ภาษาไทยตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (ป.๔)
- ๙) ต้องเป็นสมาชิกคุรุสภา

หมายเหตุ โรคที่ระบุในกฎกระทรวง คือ

- ๑) โรคเรื้อน
- ๒) วัณโรคในระยะอันตราย
- ๓) โรคยาเสพติดให้โทษอย่างร้ายแรง
- ๔) โรคพิษสุราเรื้อรัง

๓. การขอบรรจุครู

- ๑) ผู้ที่ได้รับปริญญาบัตรจากต่างประเทศ ต้องผ่านการรับรองวุฒิจากคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ผู้นั้นจะเข้าทำงานรับรองความประพฤติด้วย
- ๒) ผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรภายในประเทศ ต้องผ่านการรับรองความประพฤติจากประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้น ๆ และอนุญาตให้สอนได้ถึงระดับชั้น ดังนี้
 - ถ้าผู้นั้นจบระดับสูง (อาดี) ให้สอนได้ถึงระดับกลาง (ซานาวี)
 - ถ้าผู้นั้นจบระดับกลาง (ซานาวี) ให้สอนได้เพียงระดับต้น (อิบตีดาอีย)

๓) ผู้ที่ไม่มีหลักฐานมาแสดงระดับชั้นของความรู้ นั้น ต้องให้ผ่าน การรับรองความประพฤติจากประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้น ๆ และให้ประธานกรรมการฯ เป็นผู้พิจารณาว่า ควรจะสอนนักเรียนได้ถึงชั้นใด ระดับใด

๔) การทดสอบความรู้ผู้ที่ไม่มีหลักฐานแสดงความรู้สึคนั้น ให้กรมเป็นผู้วางระเบียบการและแต่งตั้งกรรมการขึ้นทดสอบ

ข. เรื่อง ระเบียบการขอจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้

การขออนุญาตจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้นั้น ที่ประชุมมีมติ ให้ดำเนินการยื่นเรื่องราวไปตามระเบียบ เช่นเกี่ยวกับการขออนุญาตจัดตั้งโรงเรียนราษฎร์ทั่ว ๆ ไป ทุกประการ คือ

๑) กานตัวบุคคล

๑. คุณสมบัติของผู้ขอเป็นเจ้าของ

บุคคลธรรมดา

- มีสัญชาติไทย
- บิดามีสัญชาติไทย (ยกเว้นให้ได้)
- มีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปีบริบูรณ์
- มีความประพฤติเรียบร้อย ไม่บกพร่องในค่านิยมอันดี
- ไม่เป็นผู้เคยให้ออกจากราชการโดยมีความผิด หรือปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ เว้นแต่ได้ออกจากราชการมาแล้ว ไม่น้อยกว่า ๕ ปี ซึ่งรัฐมนตรีเห็นว่าผู้นั้นเป็นผู้ประพฤติตนดีแล้ว
- ไม่เป็นผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือไร้ความสามารถ
- มีทรัพย์สินหรือฐานะพอที่จะตั้งโรงเรียนได้

นิติบุคคล

- มีสัญชาติไทย
- มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา
- มีทรัพย์สินหรือฐานะพอที่จะตั้งโรงเรียนได้

๒. คุณสมบัติของผู้ขอเป็นผู้จัดการ

บุคคลจะเป็นผู้จัดการได้โดยเจ้าของหรือผู้ขอเป็นเจ้าของแต่งตั้ง
และได้รับใบอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัดแล้ว

ใบอนุญาตนั้นจะออกให้เมื่อปรากฏว่า

๑. มีสัญชาติไทย
๒. บิดามีสัญชาติไทย
๓. มีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปีบริบูรณ์
๔. มีความประพฤติเรียบร้อย ไม่บกพร่องด้วยศีลธรรมอันดี
๕. ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออกจากราชการโดยมีความผิด เว้นแต่ได้
ออกจากราชการมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี ซึ่งรัฐมนตรีเห็นว่า
ผู้นั้นเป็นผู้ประพฤติตนดีแล้ว
๖. ไม่เป็นผู้มีจิตพินเพื่อนไม่สมประกอบ หรือไร้ความสามารถ
๗. ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่
โทษที่พ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี ซึ่งรัฐมนตรีเห็นว่าผู้นั้น
ประพฤติตนดีแล้ว หรือความผิดที่มีกำหนดโทษชั้นลหุโทษ หรือ
ความผิดอันใดกระทำโดยประมาท
๘. มีร่างกายสมประกอบพอที่จะทำงานในหน้าที่ได้ และไม่เป็นโรค
ที่ระบุในกฎกระทรวง
๙. มีความรู้สอบไล่ได้ไม่ต่ำกว่าประโยคประถมศึกษาตอนต้น (ป.๔)
ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ หรือมีความรู้ซึ่งกระทรวง
ศึกษาธิการรับรองว่าเทียบได้ไม่ต่ำกว่านั้น

๓. คุณสมบัติของผู้ขอ เป็นครูใหญ่

บุคคลจะเป็นครูใหญ่ได้โดยผู้จัดการหรือผู้ขอเป็นผู้จัดการ ขอแต่งตั้ง
และได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัดแล้ว

ใบอนุญาตนั้นจะออกให้เมื่อปรากฏว่า

ราชภัฏฯ พ.ศ.๒๕๔๗ แล้ว ^{๘๒}

๑. ได้รับอนุญาตเป็นครุตามมาตรา ๑๑ ของพระราชบัญญัติโรงเรียน
๒. มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้จัดการ ข้อ ๑ - ๘ ^{๘๓}
๓. วิทยฐานะของผู้ขอเป็นครูใหญ่
 - สำหรับโรงเรียนที่เปิดสอนไม่สูงกว่าชั้นประถมศึกษา มีวิทยฐานะสอบไล่ได้ไม่ต่ำกว่าประโยคครูมูล หรือเป็นผู้มีวิทยฐานะซึ่งกระทรวงศึกษาธิการรับรองว่าเทียบได้ไม่ต่ำกว่านี้ และต้องกำหนดให้มีวุฒิทางศาสนาอิสลามด้วย
 - สำหรับโรงเรียนที่เปิดสอนถึงชั้นมัธยมศึกษา หรือมัธยมวิสามัญศึกษาขึ้นไป มีวิทยฐานะสอบไล่ได้ไม่ต่ำกว่าประโยคครูประถม หรือเป็นผู้มีวิทยฐานะซึ่งกระทรวงศึกษาธิการรับรองว่าเทียบได้ไม่ต่ำกว่านี้ และต้องกำหนดให้มีวุฒิทางศาสนาอิสลามด้วย

อนึ่ง สำหรับโรงเรียนที่ได้รับอนุญาตให้เปิดสอนอยู่ก่อนแล้ว วุฒิทางครูใหญ่ก็ให้เป็นไปตามเดิมที่ได้รับอนุญาต คือ ชั้นประถมศึกษาที่ ๗ แต่ควรจะได้มีการทดสอบวุฒิทางศาสนาอิสลามด้วย

๒) คานอาคาร

๑. โรงเรียนที่สอนศาสนาอิสลามอย่างเดี่ยว ต้องมีความมั่นคงแข็งแรง
๒. โรงเรียนที่เปิดสอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญ โรงเรียนที่ขอจัดตั้งถ้ายังไม่มีอาคารเรียน ต้องเสนอแบบแปลน ๓ ชุด เพื่อขอก่อสร้างอาคารเรียนต่อกระทรวงศึกษาธิการก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว จึงทำการก่อสร้าง เมื่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงยื่นเรื่องขอจัดตั้งตามระเบียบ

^{๘๒} มาตรา ๑๑ ของพระราชบัญญัติโรงเรียนราชภัฏฯ พ.ศ.๒๕๔๗ ได้แก่ คุณสมบัติของผู้ขอเป็นครู ตามข้อ ๑ - ๗ หน้า ๑๖๓ ของวิทยานิพนธ์นี้

^{๘๓} พิจารณาจากคุณสมบัติของผู้ขอเป็นผู้จัดการ ข้อ ๑ - ๘ หน้า ๑๖๖ ของวิทยานิพนธ์นี้

ลักษณะอาคาร ห้องเรียนมีขนาดไม่ต่ำกว่า 6×4 เมตร ระเบียง ไม่น้อยกว่า ๒ เมตร ห้องสูง ๓.๕ เมตร และมีลักษณะไม่ขัดต่อสุขลักษณะ โดยทางราชการเข้าไปแนะนำ มิใช่เข้าไปเพื่อควบคุมจับผิด

๓) ค่านที่ดิน

ผู้ยื่นเรื่องขอจัดตั้งโรงเรียน ต้องเป็นเจ้าของที่ดินโรงเรียนเอง หรือเป็นที่ดินที่เขาจากมูลนิธิ หรือมัสยิด หรือทรัพย์สิน ฯลฯ ที่มีวัตถุประสงค์เดียวกันคือเพื่อการศึกษา สำหรับเนื้อที่คือนั้น ให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ จัดร่างขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับโรงเรียนประเภทนี้

๔) ค่านหลักสูตร

๑. โรงเรียนที่สังกัดในภาคศึกษา ๒ ให้สอนตามหลักสูตรที่ภาคศึกษา ๒ ร่างขึ้นมา และได้ประกาศใช้แล้ว

๒. โรงเรียนที่สังกัดภาคศึกษา ๓ และ ๔ ให้อนุโลมใช้หลักสูตรที่ภาคศึกษา ๒ ร่างขึ้นมา ยกเว้นการสอนภาษามลายู เพราะภาคศึกษา ๓ และ ๔ นั้น นักเรียนส่วนมากพูดภาษาไทยได้ดี และใช้ภาษาไทยในการสอน

๓. โรงเรียนที่สังกัดภาคศึกษา ๓ และ ๔ ที่เป็นโรงเรียนเล็ก ๆ มีนักเรียนน้อย ก็ให้ใช้หลักสูตรตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จะพิจารณาเห็นสมควร โดยให้โรงเรียนเหล่านั้นเขียนวัตถุประสงค์หรือหลักสูตรย่อ ๆ เสนอมายังสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เพื่อพิจารณา

๕) ค่านระเบียบการของโรงเรียน

โรงเรียนจะต้องยื่นระเบียบการของโรงเรียนมาพร้อมกับแบบการขอจัดตั้งโรงเรียน ระเบียบนี้ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย กฎกระทรวง หรือระเบียบ และคำสั่งใด ๆ ของทางราชการ

๒.๓.๔ การนิเทศการศึกษาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

๘๘ กระทรวงศึกษาธิการ, "รายงานการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและวางระเบียบในการพิจารณาบรรจุครูสอนศาสนาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ เมื่อ ๑๔ - ๑๕ กันยายน ๒๕๑๕ ณ ภาคศึกษา ๔ จังหวัดภูเก็ต", เรื่องเดิม, หน้า ๒ - ๖

วัตถุประสงค์ของการนิเทศการศึกษาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
มีดังต่อไปนี้

- ๑) เพื่อติดตามผลการอบรมครูช่วยสอนวิชาสามัญ ครูสอนศาสนา และผู้บริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
- ๒) เพื่อนิเทศการศึกษาวิชาสามัญและวิชาศาสนาอิสลาม
- ๓) เพื่อเป็นการเยี่ยมเยียน พบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่าง ๆ ใน
การปรับปรุงโรงเรียนทั้งด้านวิชาการและด้านบริหาร
- ๔) เพื่อรวบรวมปัญหาและข้อมูลต่าง ๆ ในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา
อิสลาม จะได้เป็นแนวทางวางโครงการปรับปรุงส่งเสริมต่อไป

การดำเนินการนิเทศการศึกษาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้ใช้
เจ้าหน้าที่ของกองโรงเรียนราษฎร์ ศึกษาพิเศษ และเจ้าหน้าที่ภาคศึกษา ๒ และเจ้าหน้าที่จังหวัด
ต่าง ๆ เข้าร่วมด้วย โดยใช้วิธีการนิเทศทั้งทางการสังเกตการสอน ให้คำแนะนำ และ ตรวจสอบบัญชี
ทะเบียน และ เอกสารต่าง ๆ และ เก็บข้อมูลสถิติต่าง ๆ

๒.๗.๕ การนำครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (โตะครูปอเนาะ) และนักเรียน
ไทยที่นับถือศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ามาทัศนศึกษากรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง

เรื่องนี้เดิมสำนักบริหารของนายกรัฐมนตรียุติเสนอต่อ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี
ในปี ๒๕๐๕ ว่า ควรนำนักเรียนหรือเยาวชนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามที่ศึกษาอยู่ในปอเนาะ อันเป็น
แหล่งล้าหลังในการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ามาร่วมงานแสดงศิลปหัตถกรรมนักเรียนที่จัด
ให้มีขึ้นในจังหวัดพระนคร และในปีต่อมาจัดงานแสดงศิลปหัตถกรรมนักเรียนตรงกับเดือนถือศีลอด
ทางศาสนาอิสลาม จึงได้เปลี่ยนจากการมาร่วมงานแสดงศิลปหัตถกรรมนักเรียนเป็นการมาทัศนศึกษา
โดยการจัดสัมมนาครูโรงเรียนราษฎร์ (โตะครูปอเนาะ) และนำนักเรียนไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม
มาทัศนศึกษาจังหวัดพระนครและจังหวัดใกล้เคียง ทั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนไทยที่นับถือศาสนา
อิสลามได้เห็นความเจริญ ความก้าวหน้าของประเทศชาติ เพื่อผลทางการปกครองและการเมือง
ตลอดจนเพื่อโน้มน้าวทัศนคติและศรัทธาของชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามต่อรัฐบาลให้ดียิ่งขึ้น การนี้
กระทรวงมหาดไทยร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการร่วมกันมาตั้งแต่ปี ๒๕๐๕ โดย

๕๕ กระทรวงศึกษาธิการ, "รายงานประเมินผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงาน
ปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้", เรื่องเดิม, หน้า ๘ - ๑๑

กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการเงินที่จะต้องใช้จ่ายตามแผนนี้ และคัดเลือกผู้ที่จะมาทัศนศึกษา กระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบดำเนินการในเรื่องการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการนำชมสถานที่ราชการที่สำคัญ และเข้าเฝ้ารับพระราชทานรางวัล และรับพระราชทานพระบรมราโชวาทจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ตลอดจนเข้าเยี่ยมคารวะบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาล

นับแต่ปี ๒๕๐๕ - ๒๕๑๕ ใต้นำครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามและนักเรียนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ามาทัศนศึกษาในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงเป็นจำนวนมากกว่า ๑,๕๐๐ คน ผลการปฏิบัติตามโครงการนี้บังเกิดผลดีในการปลุกฝังความรักชาติบ้านเมือง และความจงรักภักดีต่อองค์พระประมุขของชาติ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวสามัคคีกลมเกลียวของชนในชาติ นอกจากนี้ยังได้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยในจังหวัดอื่น ๆ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกพ้องเดียวกัน

๓. คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๑๕

เนื่องจากการดำเนินงานการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นงานนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล ฉะนั้น นอกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนจะเป็นหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงในการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ในฐานะโรงเรียนประเภทที่เป็นโรงเรียนราษฎร์ประเภทหนึ่งแล้ว กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในงานด้านการควบคุมนโยบายและประสานแผนโครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนประเภทนี้ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนขึ้นด้วย กล่าวคือ

ต่อมา กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๑๕ โดยได้รับอนุมัติในหลักการจากคณะปฏิวัติ คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วย นายรังสฤษดิ์ เชาวน์ศิริ รองอธิบดีกรมวิสามัญศึกษา เป็นประธาน และกรรมการอื่น ๆ อีก ๑๐ นาย โดยมีผู้แทนจากกระทรวงมหาดไทย และสำนักงานสภาความมั่นคง-

๒๖ สำเนาหนังสือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กราบเรียน ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ที่ มท.๐๓๐๔/๔๔๐๑ ลงวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๔ เรื่อง การดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้, หน้า ๑๐

แห่งชาติ ร่วมเป็นกรรมการด้วย หน้าที่ของคณะกรรมการชุดนี้ เพื่อให้คำแนะนำแก่กระทรวงศึกษาธิการ ในการปรับปรุงโรงเรียน และศึกษาข้อมูลและข้อเท็จจริง เพื่อวางโครงการปรับปรุงในระยะยาวต่อไป^{๘๗}

กล่าวโดยสรุป คณะกรรมการที่กระทรวงศึกษาธิการตั้งขึ้นนี้ เป็นคณะกรรมการที่จะทำหน้าที่ควบคุมประสานงานนโยบาย แผน โครงการ การปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเป็นฝ่ายรับผิดชอบการดำเนินงานร่วมกับภาคศึกษา ๒ และจังหวัดต่าง ๆ ที่มีโรงเรียนประเภทนี้ตั้งอยู่

คณะกรรมการชุดนี้ได้กำหนดหลักการที่จะดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้มีประสิทธิภาพตามนโยบายของรัฐบาล โดยได้กำหนดข้อเสนอแนะและกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดภาคใต้ ดังนี้

๑. งานจัดตั้งระบบงานและเจ้าหน้าที่ดำเนินงาน
๒. งานปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนบางโรงเรียนเพื่อเป็นโรงเรียนนำ
๓. งานปรับปรุงส่งเสริมทางค่านิยมศาสนาและวิชาสามัญ
๔. งานจัดตั้งอัตรากรุช่วยสอนวิชาสามัญในโรงเรียน
๕. งานวางระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจการโรงเรียน
๖. งานอบรมสัมมนาครูสอนศาสนาเพื่อส่งเสริมทางค่านิยมวิชาการและภาษาไทย
๗. งานส่งเสริมการศึกษาต่อของนักเรียน
๘. งานปรับปรุงโครงการอุดหนุนโรงเรียน
๙. งานประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจอันดี
๑๐. งานส่งเสริมการวิจัย^{๘๘}

^{๘๗} กระทรวงศึกษาธิการ, "สรุปผลการปฏิบัติงาน ปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในภาคใต้ของกองโรงเรียนราษฎร์ ปีงบประมาณ ๒๕๑๕", เรื่องเดิม, หน้า ๘ - ๙

^{๘๘} กระทรวงศึกษาธิการ, บันทึกการประชุมผู้บริหารการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ณ ห้องประชุมโรงแรมสุคนธา หาดใหญ่ ๘ - ๑๐ เมษายน ๒๕๑๖ (อัครสำเนา), หน้า ๖

คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ๒๕๑๕ นี้ จัดตั้งขึ้นมาเพียงปีเดียว และยังมีได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะและกิจการมตังกล่าว ต่อมากระทรวงศึกษาธิการโดยอนุมัติคณะกรรมการได้จัดตั้งคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามขึ้นใหม่ คณะกรรมการฯ ชุดใหม่นี้ได้เห็นชอบกับข้อเสนอแนะและกิจการมตังกล่าว ๘๕

๔. คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ๒๕๑๖

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามขึ้นใหม่ เมื่อ ๓๐ มีนาคม ๒๕๑๖ โดยได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้เพราะ ได้มีการยุบเลิกกรมวิสามัญศึกษา และกองโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งเป็นหน่วยรับผิดชอบโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม มาขึ้นอยู่กับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งจัดตั้งขึ้นใหม่โดยคำสั่งคณะปฏิวัติ คณะกรรมการชุดใหม่นี้มี นายบุญถิ่น อัตถากร ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธาน มีกรรมการทั้งสิ้น ๑๔ นาย และมีผู้แทนกระทรวงมหาดไทย และสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ร่วมกันเป็นกรรมการด้วย ๘๐

คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามคณะนี้ ได้ร่วมประชุมกับผู้บริหารการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในระหว่างวันที่ ๕ - ๑๐ เมษายน ๒๕๑๖ ณ ห้องประชุมโรงแรมสุคนธา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมี นายบุญถิ่น อัตถากร ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และประธานคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นประธาน มีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ ๓๐ คน วัตถุประสงค์ของการประชุมก็เพื่อพิจารณาประเมินผลการปฏิบัติงานในปี ๒๕๑๕ และวางแผนปฏิบัติงานในปี ๒๕๑๖ ๘๑

๘๕ สัมภาษณ์ นายอุทิศ ทินกร ณ อยุธยา กรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๑๖

๘๐ กระทรวงศึกษาธิการ, คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม, (อัครสำเนา)

๘๑ สำเนาหนังสือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ถึง เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ ศธ.๐๒๐๘/๓๓๐๘ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๑๖ เรื่อง การปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม, หน้า ๑

ในการประชุมคณะกรรมการได้พิจารณาเห็นว่า เรื่องสำคัญและรีบด่วนที่สุดที่ควรแก้ไข ได้แก่ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ดังต่อไปนี้

๑. ปัญหาค่านบุคคลากร

- ๑) ผู้บริหารโรงเรียนยังพูดภาษาไทยไม่ได้เป็นส่วนมาก และยังไม่เข้าใจวิธีบริหาร มีโรงเรียนจำนวนมากมุ่งแต่จะสอนศาสนา กีดกันการสอนวิชาสามัญ (ภาษาไทย)
- ๒) เจ้าหน้าที่ฝ่ายนิติศาสตร์ติดตามผลและฝ่ายธุรการไม่เพียงพอ ทำให้การควบคุมการสอนไม่ได้ผลตามเป้าหมาย
- ๓) ครูสอนวิชาสามัญมีปริมาณไม่เพียงพอและมีคุณภาพต่ำ
- ๔) ครูสอนวิชาสามัญขาดความมั่นคงในอาชีพ เพราะมีสภาพเป็นเพียงลูกจ้าง มักจะลาออกไปประกอบอาชีพในท้องถิ่นอื่นอยู่เสมอ
- ๕) ครูขาดสวัสดิการในด้านต่าง ๆ

๒. ปัญหาค่านอาคารสถานที่

- ๑) บริเวณอาคารสถานที่และอาคารเรียนคับแคบไม่ถูกสุขลักษณะ
- ๒) อาคารประกอบที่จำเป็นมีอยู่ไม่เพียงพอ

๓. ปัญหาค่านอุปกรณ์และครุภัณฑ์

- ๑) วัสดุอุปกรณ์การสอนการเรียนมีไม่เพียงพอ
- ๒) แบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบมีน้อยมาก ^{๕๒}

จากปัญหาอุปสรรคดังกล่าว จึงทำให้การปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของทางราชการล่าช้าไป ที่ประชุมได้พิจารณาเห็นว่าเพื่อความมั่นคงของชาติ จำเป็นจะต้องระดมสรรพกำลังทั้งกำลังคนและกำลังเงิน ลงมือทำงานอย่างรีบด่วนเพื่อให้เกิดผลอย่างจริงจังโดยเร็วที่สุดที่จะเร็วได้ อย่างช้าตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๑๓ นี้ ควรจะได้เร่งรัดปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามโดยรีบด่วนและเป็นกรณีพิเศษ นอกเหนือจากโครงการตามปกติที่ได้ให้การส่งเสริมโรงเรียนประเภทนี้อยู่ จึงได้เสนอให้มีการกำหนดโครงการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์

สอนศาสนาอิสลาม ประจำปี ๒๕๑๗ ขึ้นมา

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ หลักการดำเนินงาน วิธีดำเนินการ และอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

ก. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้รับความรู้ทั้งวิชาสามัญ วิชาชีพ พุคและใช้ภาษาไทย เป็นพลเมืองดีของชาติ มีความจงรักภักดีต่อชาติและพระมหากษัตริย์

๒. เพื่อปรับปรุงส่งเสริมให้โรงเรียนจัดการศึกษาอบรมนักเรียนให้ได้ผลตามนโยบายของทางราชการ

๓. เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารงานและกำลังคน เพื่อให้ดูแลช่วยเหลือโรงเรียนโดยใกล้ชิด

๔. เพื่อส่งเสริมครูให้มีคุณวุฒิสูงขึ้น มีฐานะมั่นคง มีขวัญดีในการทำงาน

ข. หลักการดำเนินงาน

๑) ให้การอุดหนุนแก่โรงเรียนทั้งด้านการเงิน อุปกรณ์ บุคคลากร และวิชาการ และติดตามผลโดยใกล้ชิด

๒) ปรับปรุงอัตรากำลังและคุณภาพของครูสอนวิชาสามัญและวิชาชีพในโรงเรียนให้เพียงพอ

๓) ปรับปรุงอัตรากำลังและคุณภาพของเจ้าหน้าที่ผู้บริหารและนิเทศการศึกษา

๔) ส่งเสริมการเรียนการสอนทั้งวิชาสามัญ วิชาชีพ ควบคู่ไปกับการสอนวิชา

ศาสนาอิสลาม

ค. วิธีดำเนินการ

๑) ในอำเภอหนึ่ง ๆ ของแต่ละจังหวัด จัดให้มีโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอ สังกัดกรมสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนพี่เลี้ยงแก่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่อยู่ใกล้เคียง

๒) ครูสอนวิชาสามัญให้บรรจุเป็นข้าราชการครู สังกัดกรมสามัญศึกษา ในตำแหน่งครูโรงเรียนพี่เลี้ยงนั้น ๆ ส่วนครูที่มีอยู่แล้วและเป็นลูกจ้างสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนนั้น ให้ตัดโอนอัตราไปสังกัดกรมสามัญศึกษา สำหรับโรงเรียนที่ได้รับการปรับปรุง

๓) ให้มีครูนิเทศประจำอยู่ที่โรงเรียนพี่เลี้ยง และออกไปนิเทศตามกำหนด

๘) ให้ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนที่เลี้ยง เป็นหัวหน้า คูแลรับผิดชอบและปกครอง บังคับบัญชาครูสอนวิชาสามัญ วิชาชีพ และติดตามผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนราษฎร์ สอนศาสนาอิสลามอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ร่วมกับครูนิเทศ ศึกษาพิเศษ ศึกษาธิการอำเภอ ศึกษาธิการจังหวัด และศึกษาธิการเขต

ง. กำหนดระยะเวลาโครงการ

จะดำเนินการในปีงบประมาณ ๒๕๑๗ เฉพาะในจังหวัดนครราชสีมา บัณฑิตานี้ และยะลา

จ. การเงิน

ใช้จ่ายจากเงินงบประมาณประจำปี ๒๕๑๗ จำนวน ๗,๐๘๕,๘๘๘ บาท ^{๕๓}

เมื่อพิจารณาโครงการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามประจำปี ๒๕๑๗ ที่เสนอร่างเพื่อขออนุมัติคณะรัฐมนตรีนี้แล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นโครงการ เพื่อจัดตั้งโรงเรียนที่เลี้ยงขึ้นมา โดยเฉพาะ ทั้งนี้ก็โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ การส่งเสริมให้ครูมีคุณวุฒิสูงขึ้น มีฐานะมั่นคง และมีขวัญดีในการทำงาน เพราะปรับใหม่เป็นข้าราชการสังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งเป็นกรมใหญ่และมีตำแหน่งที่จะก้าวหน้าในการรับราชการได้มาก ทั้งนี้เพราะที่ประชุมผู้บริหารการศึกษาที่ภาคศึกษา ๓ จังหวัดสงขลา เมื่อ ๕ - ๑๐ เมษายน ๒๕๑๖ นั้น ได้พิจารณาผลการเรียนการสอนของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่แล้วมา เห็นว่าการสอนของครูที่ส่งไปช่วยสอนส่วนใหญ่ไม่ได้ผล ทั้งนี้เพราะครูมีวุฒิต่ำ ขาดสวัสดิการ ครูคนเดียวต้องสอนหลายวิชา มีปัญหาขัดกันกับเจ้าของโรงเรียน และไม่มีหน่วยงานควบคุมการปฏิบัติและติดตามผลโดยใกล้ชิด ที่ประชุมจึงได้พิจารณาเห็นควรให้มีโรงเรียนที่เลี้ยง โดยมอบให้โรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอ สังกัดกรมสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่เลี้ยงแก่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่อยู่ใกล้เคียง และให้ครูใหญ่โรงเรียนมัธยมนั้นเป็นหัวหน้ารับผิดชอบครูที่ส่งไปช่วยสอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับทางศึกษานิเทศ ศึกษาธิการอำเภอ สำหรับครูช่วยสอนให้บรรจุเป็นข้าราชการครูสังกัดกรมสามัญศึกษา ในตำแหน่งของโรงเรียนที่เลี้ยงนั้น โดยอยู่ในบังคับบัญชาของโรงเรียนที่เลี้ยง ซึ่งจะ เป็นผลดีในการควบคุมบังคับบัญชา

^{๕๓} กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามประจำปี ๒๕๑๗, (อัครสำเนา)

คิดตามผล และก่อให้เกิดขวัญกำลังใจดีขึ้น เพราะมีฐานะเป็นข้าราชการ^{๕๔} ประโยชน์ที่จะได้รับ นอกจากสามารถส่งเสริมครูให้มีคุณวุฒิสูงขึ้น มีฐานะมั่นคง และมีขวัญดีในการทำงานแล้ว การสอน การเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะดีขึ้น นักเรียนจะมีความรู้ พุคและใช้ภาษาไทยได้ดีขึ้น และจะได้รับการปลูกฝังทัศนคติที่ดี ก่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อชาติและพระมหากษัตริย์ และทางราชการสามารถควบคุมการดำเนินงานของโรงเรียนได้อย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อนอีกด้วย^{๕๕}

อย่างไรก็ดี การกำหนดให้มีโรงเรียนที่เลี้ยงโดยอาศัยโรงเรียนมัธยมสามัญประจำอำเภอในแต่ละอำเภอในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ตามความเห็นของผู้ศึกษาน่าจะมีข้อดีและข้อเสีย ดังต่อไปนี้

๑. ข้อดี

๑) การสอนการเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะดีขึ้น เพราะสามารถหาครูที่มีคุณวุฒิและมีขวัญกำลังใจดีไปช่วยสอนเป็นทีม ดำเนินการสอนโดยต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเรียนวิชาสามัญและวิชาชีพได้เต็มที่

๒) ทำให้ขวัญของครูช่วยสอนดีขึ้น เพราะมีฐานะเป็นข้าราชการสังกัดกรมสามัญศึกษา สามารถโยกย้ายผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ได้ดี มีสวัสดิการในฐานะเป็นข้าราชการ

๓) ทำให้เกิดความรับผิดชอบในการบังคับบัญชาที่แน่ชัด เพราะในโครงการนี้ ได้กำหนดให้ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนที่เลี้ยงเป็นหัวหน้าดูแลรับผิดชอบและปกครองบังคับบัญชาครูสอนวิชาสามัญและวิชาชีพโดยใกล้ชิด เพราะที่แล้วมาครูช่วยสอนไม่ทราบว่าใคร เป็นผู้บังคับบัญชาที่แท้จริง ทำให้เกิดปัญหาในการตรวจตราว่าครูช่วยสอนได้ดำเนินการสอนตามหน้าที่หรือไม่

๔) เมื่อมีปัญหาทั้งด้านตัวบุคคลและด้านการเงิน ทางกรมสามัญศึกษาจะให้ความช่วยเหลือได้ทันที่ เพราะกรมสามัญศึกษาเป็นกรมใหญ่ มีบุคลากรและงบประมาณมาก และกรมสามัญศึกษาก็ได้ดำเนินการช่วยเหลือโรงเรียนอื่น ๆ โดยส่งครูไปช่วยสอนที่โรงเรียน ปร. วิทยาลัย

^{๕๔} กระทรวงศึกษาธิการ, บันทึกการประชุมผู้บริหารการศึกษาที่เกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ณ ห้องประชุมโรงแรมสุคนธา หาดใหญ่ วันที่ ๕ - ๑๐ เมษายน ๒๕๑๖, (อัครสำเนา), หน้า ๗ - ๘

^{๕๕} กระทรวงศึกษาธิการ, "โครงการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ประจำปี ๒๕๑๓", เรื่องเดิม, หน้า ๒

โรงเรียนราชประชาสมาสัย เป็นแนวการปฏิบัติอยู่แล้ว^{๕๖}

๒. ข้อเสีย

๑) เป็นการให้ความช่วยเหลือโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ทำการสอนวิชาสามัญและวิชาชีพเท่านั้น ส่วนโรงเรียนที่สอนแต่วิชาศาสนาอิสลามเพียงอย่างเดียวไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการนี้

๒) การช่วยเหลืออยู่ในวงจำกัด ช่วยได้แต่เฉพาะโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่อยู่ไกลเคียงกับโรงเรียนมัธยมสามัญประจำอำเภอ ถ้าเป็นโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล ก็อาจจะไม่ได้รับการช่วยเหลือเพราะเจ้าหน้าที่และยานพาหนะมีจำกัด

๓) ต้องเปลืองเงินงบประมาณมาก เพราะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่มีโรงเรียนมัธยมสามัญประจำอำเภอครบทุกอำเภอ จำเป็นจะต้องตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นโรงเรียนพี่เลี้ยงในอำเภอที่ยังไม่มี ทำให้ต้องลงทุนมาก และอาจจะล่าช้าเพราะตามระเบียบการขออนุมัติงบประมาณสำหรับการจัดสร้างโรงเรียนมัธยมสามัญประจำอำเภอนั้น ต้องผ่านการพิจารณาของสำนักงานงบประมาณ และต้องเข้าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ด้วย ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีเงินงบประมาณสำหรับจัดตั้งด้วย จึงอาจเกิดความไม่พร้อมเพรียงในการดำเนินการตามโครงการนี้ในแต่ละอำเภอแต่ละจังหวัดขึ้นได้^{๕๗}

เมื่อพิจารณาข้อดีและข้อเสียดังกล่าวแล้ว ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการดังกล่าวเป็นโครงการที่ดี สมควรให้การสนับสนุน ทั้งนี้เพราะ

๑) จะแก้ไขปัญหาเรื่องครูช่วยสอนภาษาไทยและวิชาสามัญให้มีขวัญและกำลังใจปฏิบัติงานดีขึ้นเป็นอย่างมาก เพราะได้มีฐานะเป็นข้าราชการ ซึ่งแต่เดิมเป็นเพียงลูกจ้าง ขวัญและกำลังใจต่ำ มีการเข้าออกบ่อย ส่วนใหญ่เข้ามาเป็นลูกจ้างเพื่อพักพิงชั่วคราว

๒) การสอนวิชาสามัญ วิชาภาษาไทย และวิชาชีพแก่เด็กนักเรียนจะได้ผลดียิ่งขึ้น เพราะแต่เดิมส่งครูช่วยสอนซึ่งเป็นลูกจ้าง คุนวุติค่าเพียงจบชั้น มศ.๓ และครูต้องสอนวิชาต่าง ๆ ทุกวิชา และบางแห่งครูช่วยสอนที่ทางราชการส่งไปไม่ได้ผล เพราะโรงเรียนไม่ยอมรับ ครูบางคน

^{๕๖} กระทรวงศึกษาธิการ, "บันทึกการประชุมผู้บริหารการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม", เรื่องเดิม, หน้า ๘

^{๕๗} จากการสนทนากับ นายประคด คันติวงษ์, ผู้ตรวจราชการประจำกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๑๖

ไปนั่งเฉย ๆ ไม่ได้สอนหรือสอนไม่ได้ผล แต่ถ้าดำเนินการตามโครงการนี้แล้ว ครูช่วยสอนจะมีวุฒิสูงขึ้น สามารถส่งครูที่มีความรู้ความชำนาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ไปสอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้ เพราะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนออกไป ผลการสอนจะดีขึ้น

๓) การควบคุมดูแลและการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะไค่ผลดียิ่งขึ้น เพราะครูช่วยสอนซึ่งจะเป็นข้าราชการครูที่มีคุณวุฒิสุง และความรู้ในการบริหารการศึกษาจะเป็นกำลังในการช่วยตรวจ ควบคุมดูแล และการนิเทศการศึกษาได้เป็นอย่างดี นอกเหนือจากการสอน

๔) การให้ความช่วยเหลือในด้านวัสดุอุปกรณ์การสอนจะได้รับผลดี เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและนักเรียนดียิ่งขึ้น และจะก่อให้เกิดความประหยัด เพราะสามารถใช้อุปกรณ์บางอย่างหมุนเวียนในโรงเรียนต่าง ๆ ในบริเวณพื้นที่รับผิดชอบของโรงเรียนที่เลี้ยงได้ และจะสามารถควบคุมการช่วยเหลือวัสดุอุปกรณ์การสอนไค่ดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยครูช่วยสอนจะเป็นผู้ดูแลควบคุมการใช้อุปกรณ์นั้น ๆ ด้วย

๕) จะช่วยป้องกันการแทรกซึมบอนทำลายของพวกขบวนการแบ่งแยกดินแดนที่จะกระทำต่อเป้าหมายเยาวชนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เพราะครูที่เป็นข้าราชการจะเป็นกำลังสำคัญในการช่วยดูแลสอดส่องให้

๕. ผลการดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

๕.๑ สถานศึกษา

๕.๑.๑ อาคารเรียน

เดิมการจัดสถานศึกษาแบบปอเนาะนั้นมีลักษณะที่นักเรียนมาปลูกกระท่อมเรียงรายรอบ ๆ บริเวณที่ดินของโต๊ะครู บ้านของโต๊ะครู หรือสถานที่สอน แต่เมื่อมีการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามตามโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ โดยทางราชการให้เงินอุดหนุนเมื่อแรกจัดตั้ง ๑๐,๐๐๐ บาท และให้ไค่รับเงินอุดหนุนประจำปี ๆ ละ ๓,๐๐๐ บาท เป็นเวลาอีก ๓ ปี เงินจำนวนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจ้าของโรงเรียนนำไปสร้างอาคาร เรียนขึ้นให้เป็นกิจลักษณะและเป็นระเบียบ. ปัจจุบันมีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่มีอาคาร เรียนที่ถูกต้องเรียบร้อยและมั่นคง

เพียงประมาณร้อยละ ๑๕ หรือประมาณ ๕๐ - ๖๐ โรงเรียนเท่านั้น^{๘๘} โรงเรียนประเภทนี้เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีนักเรียนมาก มีฐานะมั่นคง บางแห่งเป็นโรงเรียนของสมาคมหรือมูลนิธิที่ให้การอุดหนุน เช่น โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ โรงเรียนสตรีอิสลามวิทยามูลนิธิ เป็นต้น ส่วนโรงเรียนทั่วไปนอกเหนือจากนี้เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่มาก สภาพอาคารเรียนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เพราะเงินที่ทางราชการช่วยเหลือไปนั้นมิได้มีการควบคุมการใช้ เจ้าของโรงเรียนบางแห่งมิได้นำเงินที่ทางราชการอุดหนุนไปใช้ในการก่อสร้างอาคารเรียนทั้งหมด โรงเรียนบางแห่งเจ้าของมีฐานะยากจน ไม่มีเงินทุนที่จะสมทบกับเงินที่ทางราชการช่วยเหลือเพื่อนำมาปรับปรุงอาคารเรียนให้ดีขึ้น คงจัดสร้างอาคารเรียนของตนเท่าที่ได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการ จึงเป็นอาคารเรียนที่ไม่สมบูรณ์ สภาพของโรงเรียนจึงไม่ต่างกับการเป็นปอเนาะ เมื่อก่อนการปรับปรุง เพียงแต่เปลี่ยนชื่อเรียกจากคำว่า "ปอเนาะ" มาเป็น "โรงเรียนราษฎร์" ตามกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามหลายแห่งไม่สามารถปรับปรุงสถานศึกษาของตนได้เพราะมีฐานะยากจน การเก็บค่าเล่าเรียนนั้นส่วนใหญ่เก็บได้ในอัตราที่ต่ำมาก บางแห่งเก็บค่าเล่าเรียนเพียงเดือนละ ๑ บางแห่ง ๑๐ บาท หรือบางแห่งไม่อาจเก็บค่าเล่าเรียนได้เลย เพราะนักเรียนและผู้ปกครองมีฐานะยากจน ส่วนใหญ่มาจากท้องถิ่นห่างไกล มาอยู่กินนอน ต้องมีภาระในการหาอาหารและเครื่องใช้อยู่แล้ว^{๑๐๐} นอกจากนี้ ฐานะการเงินของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามก็ปรากฏว่ามีรายรับหลายประการ ที่สำคัญก็คือ เงินงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งได้แก่ เงินบำรุงโรงเรียน เงินบริจาค รายได้จากทรัพย์สินและแรงงาน หรือสิ่งรับบริจาค เงินรายรับดังกล่าวนี้จะนำไปใช้จ่ายในการดำเนินการ จากรายงานการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาของปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒ ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ปรากฏว่า ในรอบปี พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ ปอเนาะต่าง ๆ ใช้เงินค่าดำเนินการไปเป็นค่าเงินเดือนครู ทั้งที่สอนวิชาสามัญและวิชาศาสนา

^{๘๘} พิชัย รัตนพล, แฟ้มเอกสาร เรื่อง "การประชุมประเมินผลงานการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ณ ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒ จังหวัดยะลา วันที่ ๒๒ - ๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๕", หน้า ๑๓

^{๘๙} จริญญา โลกะกะลิน, "การบรรยายสรุปปัญหาด้านการพัฒนา การศึกษา และชนวนการแบ่งแยกดินแดนของจังหวัดนราธิวาส", ศาลากลางจังหวัดนราธิวาส, ๑๗ เมษายน ๒๕๑๖

^{๑๐๐} พิชัย รัตนพล, เรื่องเดิม, หน้า ๑๓

มากที่สุด รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายสอยและค่าใช้จ่าย อันดับที่ ๓ เป็นค่าอุปกรณ์การศึกษาและค่าบูรณะซ่อมแซมจำนวนเท่า ๆ กัน^{๑๐๑} อย่างไรก็ตาม โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่จะได้รับเงินอุดหนุนกิจการและเงินเดือนครูวิชาสามัญได้ ต้องเป็นโรงเรียนที่มีการสอนวิชาสามัญแล้ว แต่จากสถิติปรากฏว่า มีโรงเรียนที่สอนวิชาศาสนาแต่เพียงอย่างเดียวถึงร้อยละประมาณ ๔๔.๖^{๑๐๒} โรงเรียนเหล่านี้ไม่ได้รับเงินอุดหนุนกิจการและเงินเดือนครูช่วยสอนวิชาสามัญ จึงทำให้มีฐานะยากจนต้องหาเงินมาดำเนินการของตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่ก็ใช้ไปเป็นค่าครองชีพของโต๊ะครูและครูช่วยสอนวิชาศาสนา ดังนั้น การลงทุนสร้างอาคารเรียนที่มั่นคงถาวรนั้นจึงเป็นไปได้ยาก ส่วนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ได้รับเงินอุดหนุนจากทั้งทางราชการและเอกชนมูลนิธิอื่น ๆ เงินเหล่านี้ส่วนใหญ่ใช้เป็นเงินเดือนครู ส่วนอาคารสถานที่ที่จัดสร้างเท่าที่จำเป็นและซ่อมแซมที่มีอยู่เดิมให้พอใช้การได้ต่อไป ซึ่งก็ไม่มีควมมั่นคงถาวร นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตว่าเมื่อมีการจัดสถานศึกษาเป็นโรงเรียนซึ่งต้องมีการสอนตามตารางและเวลาที่กำหนดแน่นอนแล้ว แรงงานของนักเรียนที่เจ้าของโรงเรียนเคยได้ใช้เพื่อช่วยประกอบอาชีพทำสวนยาง ทำนา ทำสวนผลไม้ ก็ต้องถูกจำกัลดึง ทำให้ฐานะทางการเงินลำบากขึ้น

๕.๑.๒ ที่พักอาศัยของนักเรียน

ที่พักอาศัยของนักเรียนซึ่งแต่เดิมได้แก่กระท่อมเล็ก ๆ ที่ปลูกในที่ของโต๊ะครู ส่วนใหญ่มีสภาพชั่วคราวและชั่วคราวที่สุดในท้องถิ่น ปัจจุบันกระท่อมที่พักอาศัยของนักเรียนส่วนใหญ่ก็ยังมีสภาพเช่นเดิมเหมือนเมื่อครั้งเป็นปอเนาะ คือ นักเรียนยังคงอาศัยอยู่ในกระท่อมเล็ก ๆ ครอบ ๆ บริเวณโรงเรียนนั่นเอง ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพเมื่อครั้งยังเป็นปอเนาะ

๕.๒ การบริหารงานโรงเรียน

๕.๒.๑ การปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมาย

^{๑๐๑} ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒, "รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาของปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้", เรื่องเดิม, หน้า ๓๐ - ๓๒

^{๑๐๒} กระทรวงศึกษาธิการ, "รายงานการประชุมประเมินผลการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เมื่อ ๒๒ - ๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๕", เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่เกือบ ๕๕ % ยังต้องผอนผันการปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมายอยู่ เพราะเจ้าของหรือครูใหญ่ยังไม่เข้าใจในระเบียบการจัดสถานศึกษาของทางราชการ สาเหตุสำคัญก็คือ เจ้าของหรือครูใหญ่ยังใช้ภาษาไทยไม่ได้ และยังไม่พร้อมที่จะจัดดำเนินการในลักษณะสถานศึกษาระบบโรงเรียน และการควบคุมโรงเรียนประเภทนี้พึงจะได้ดำเนินการมาเพียงระยะเวลาอันสั้น^{๑๐๓} นอกจากนี้ ในการบริหารธุรการของโรงเรียนซึ่งจำเป็นต้องมีทะเบียนนักเรียน ทะเบียนครู สมุดหมายเหตุรายวัน บัญชีเรียกชื่อ สมุดคัดผลการศึกษา สถิติการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นเอกสารสำคัญที่จะต้องมีการปรากฏว่าโรงเรียนจำนวนหนึ่งมีเอกสารดังกล่าวอยู่แล้ว แต่ก็ยังมีอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่มียู่เลย เอกสารเหล่านี้จำเป็นสำหรับโรงเรียนทุก ๆ แห่งจะต้องมี^{๑๐๔} ส่วนในด้านการบริหารวิชาการ โรงเรียนทุกแห่งจะต้องมีเอกสารประกอบการบริหารวิชาการดังต่อไปนี้คือ หลักสูตร ประมวลการสอน โครงการสอน ตารางสอน บันทึกการสอน และวิธีวัดผลการศึกษา แต่จากการวิจัยของภาคศึกษา ๒ ปรากฏว่า โรงเรียนราษฎร์อีกจำนวนมากยังขาดเอกสารอำนวยความสะดวกแก่ความก้าวหน้าทางวิชาการ อันเป็นเครื่องชี้ถึงคุณภาพของการศึกษาหรือผลผลิตของการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ ไม่ทราบหรือไม่ตระหนักในความสำคัญของเอกสารเหล่านี้ประการหนึ่ง หรือคงละเลยต่อการบริหารวิชาการเพราะไม่อยู่ในวิสัยหรือไม่สามารถจะจัดหาได้ หรือไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควรอีกประการหนึ่ง^{๑๐๕} ด้วยเหตุนี้ หน้าที่บริหารทางด้านการบริหารของโรงเรียนซึ่งโดยปกติเป็นหน้าที่ของเจ้าของโรงเรียนหรือครูใหญ่จะต้องเป็นผู้ดำเนินการ จึงต้องตกเป็นภาระของครูช่วยสอนวิชาสามัญในกรณีที่โรงเรียนนั้นมีการสอนวิชาสามัญควบคู่ไปกับวิชาศาสนา ที่จะต้องเป็นผู้คอยประสานงานและช่วยเหลืองานของโรงเรียนทุกอย่าง ทั้งในด้านการบริหารและด้านบริหารธุรการ^{๑๐๖}

๑๐๓ พิชัย รัตนพล, เรื่องเดิม, หน้า ๑๘

๑๐๔ ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒, "รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาของปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้", เรื่องเดิม, หน้า ๒๖ - ๒๗

๑๐๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗

๑๐๖ กระทรวงศึกษาธิการ, "รายงานประเมินผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา ปีงบประมาณ ๒๕๑๕", โครงการอบรมครูช่วยสอนวิชาสามัญในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม, (อัครสำเนาะ), หน้า ๔

๕.๒.๒ การตรวจและนิเทศการศึกษา

การตรวจและนิเทศการศึกษาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้น ยังทำได้ไม่ทั่วถึง และตามข้อเท็จจริง กระทรวงศึกษาธิการจะทำการนิเทศและตรวจโรงเรียนที่ใ้รับการอุดหนุน คือ โรงเรียนที่มีการสอนวิชาสามัญหรือวิชาชีพ ส่วนโรงเรียนที่ไม่ได้รับการอุดหนุน ส่วนใหญ่จะมีได้มีการตรวจตราหรือนิเทศการศึกษา โรงเรียนประเภทนี้มีอยู่เป็นจำนวนมากและบางแห่งก็มีสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ตามกฎหมาย แต่การจัดการศึกษามีสภาพเหมือนปอเนาะนั่นเอง และส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนที่มีการสอนแค่วิชาศาสนาเท่านั้น มิได้มีการสอนวิชาสามัญแต่อย่างใดเลย^{๑๐๓}

๕.๒.๓ อุปกรณการศึกษา

โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ขาดแคลนอุปกรณ์การศึกษา เป็นอย่างมาก ดังที่ได้อธิบายมาแล้วว่า อุปกรณ์การศึกษาและเครื่องมืออำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น กระดานดำ ลูกโลก แผนที่ อุปกรณ์วิชาสามัญ อุปกรณ์กีฬา พิมพ์ดีด พระบรมฉายาลักษณ์ เสาธง ป้ายชื่อโรงเรียน ป้ายสถิติประจำวัน และอื่น ๆ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามมีอยู่โดยเฉลี่ยประเภทละไม่ถึง ๑ ชิ้น^{๑๐๔} ทางราชการต้องช่วยเหลือเกือบโดยดำเนินการจัดหาให้ทั้งสิ้น แต่ก็ยังไม่เพียงพอเพราะงบประมาณมีอยู่อย่างจำกัด โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามบางแห่งแม้แต่ของชาติก็ยังไม่มี เพราะเจ้าของไม่เห็นความจำเป็นและไม่มีเงินที่จะจัดหามาได้^{๑๐๕}

๕.๓ การศึกษาวิชาศาสนาและวิชาสามัญ

๕.๓.๑ การศึกษาวิชาศาสนา

^{๑๐๓} จรรยา โลกะกะลิน, เรื่องเดิม

^{๑๐๔} ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒, "รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาของปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้", เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

^{๑๐๕} ศุภโยค พานิชวิทย์, การบรรยายสรุปปัญหาด้านการพัฒนา การศึกษา และ ขบวนการแบ่งแยกดินแดนของจังหวัดสตูล ให้เจ้าหน้าที่สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ณ ศาลากลางจังหวัดสตูล, ๑๕ เมษายน ๒๕๑๖

^{๑๑๐} กระทรวงศึกษาธิการ, "รายงานการประชุมประเมินผลการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เมื่อ ๒๒ - ๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๕", เรื่องเดิม, หน้า ๔

(๑) แบบเรียน โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแทบทุกโรงเรียน ยังคงใช้แบบเรียนที่เป็นภาษายาวีและจัดพิมพ์ในต่างประเทศ^{๑๑๐} ทำให้ไม่เป็นแบบเดียวกัน ยากต่อการควบคุมดูแลให้ดำเนินการไปในทางที่ถูกที่ควร แม้กระทรวงศึกษาธิการจะได้มอบหมายให้ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา ๒ ไปดำเนินการจัดทำตำราแบบเรียนขึ้นบ้างแล้ว แต่ก็ยังไม่แล้วเสร็จสมบูรณ์ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในปัจจุบันนี้ใช้ตำราที่พิมพ์ในต่างประเทศ ได้อย่างเต็มที่^{๑๑๑}

(๒) การศึกษา การจัดการสอนมีสภาพที่ขึ้นกว่าเมื่อครั้งเป็นปอเนาะ เพราะมีหลักสูตรและตารางการสอนเป็นมาตรฐานเดียวกัน และระยะเวลาการศึกษาสั้นและรวดเร็ว ขึ้นกว่าเดิมซึ่งเรียนไม่มีกำหนดระยะเวลา สุดแต่ความต้องการของนักเรียนหรือความสามารถของ โตะครูที่จะถ่ายทอดวิชาให้ได้ อย่างไรก็ตาม ยังมีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามบางแห่งที่ยังใช้วิธีการสอนวิชาศาสนาแบบเก่า ไม่ยอมใช้หลักสูตรและตารางสอนที่กำหนดขึ้น โรงเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่มากนัก อยู่ในท้องที่ห่างไกลการคมนาคม และโตะครูที่ทำการสอนเป็น คนหัวเก่าไม่ยอมเปลี่ยนแปลง^{๑๑๒}

(๓) นักเรียน นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนประเภทนี้ทุกคนเรียน วิชาศาสนาเป็นวิชาหลัก เพราะวัตถุประสงค์ของโรงเรียนประเภทนี้เพื่อการสอนศาสนาเป็นสำคัญ วัตถุประสงค์ของนักเรียนที่เข้ามาศึกษาส่วนใหญ่ก็เพื่อที่จะเป็นผู้สืบศาสนา^{๑๑๓} จึงเป็นหน้าที่ของ อิสลามิกชนที่มีจิตใจศรัทธาแรงกล้าจะเข้ารับการศึกษาให้มีความรู้มากพอที่จะเป็นผู้สืบและเผยแพร่ ศาสนาต่อไป หรืออย่างน้อยก็ต้องเรียนเพื่อสามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมทาง สังคมของชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสังคมปิด การเปลี่ยนแปลง ทางสังคม เศรษฐกิจ และความก้าวหน้าในการเลือกประกอบอาชีพมีอยู่อย่างจำกัด เป็นผลให้ ประชาชนมุ่งสนใจการ เรียนศาสนามากกว่าที่จะใช้เวลาเพื่อการศึกษา หรือเรียนวิชาอาชีพต่อให้ มีความรู้มากขึ้นภายหลังจากที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้ว

^{๑๑๐} นายประคด ตันติวงษ์, เรื่องเดิม

^{๑๑๒} พิชัย รัตนพล, เรื่องเดิม, หน้า ๑๔

^{๑๑๓} หน่วยศึกษานิเทศจังหวัดนครราชสีมา, สถิติข้อมูลบางประการ เกี่ยวกับการศึกษา และศาสนาของจังหวัดนครราชสีมา, เมษายน ๒๕๑๖, หน้า ๑๑

จากการสำรวจจำนวนนักเรียนของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๑๕ ปรากฏว่ามีนักเรียนทั้งสิ้น ๒๘,๑๘๘ คน ในจำนวนนี้มีผู้เรียนเฉพาะวิชาศาสนาอย่างเดียวก่อนจำนวน ๑๗,๒๐๒ คน ที่เหลือจำนวน ๑๐,๙๘๖ คน เป็นผู้ที่เรียนวิชาศาสนาและวิชาสามัญควบ

๕.๓.๒ การศึกษาวิชาสามัญ

(๑) นักเรียน โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และจังหวัดสตูล มีนักเรียนทั้งสิ้น ๒๘,๑๘๘ คน ในจำนวนนี้เรียนวิชาสามัญควบจำนวน ๑๐,๙๘๖ คน หรือประมาณ ๓๘.๙ % เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจำนวนผู้ที่เรียนวิชาสามัญควบนั้นจะน้อย แต่ก็ต้องถือว่าการดำเนินงานปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้บรรลุเป็นที่น่าพอใจ ในการ เปลี่ยนทัศนคติของชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามให้หันมานิยมการเรียนวิชาสามัญมากขึ้น ทั้งนี้เพราะ เมื่อก่อนที่จะมีมติคณะรัฐมนตรีให้ดำเนินการแปรสภาพปอเนาะ เป็น โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในปี พ.ศ.๒๕๐๘ นั้น ปรากฏว่านักเรียนในปอเนาะมิได้มีการเรียนวิชาสามัญเลย คงเรียนแต่วิชาศาสนา ภาษาอาหรับ และภาษามลายูเท่านั้น

(๒) ผลการศึกษา ผลการศึกษาวิชาสามัญของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ทำการสอนวิชาสามัญควบคู่ไปกับการสอนวิชาศาสนาอิสลามนั้น ยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ เพราะมีนักเรียนที่เข้าสอบวัดผลที่กระทรวงศึกษาธิการจัดขึ้นน้อย และผลการสอนมีนักเรียนผ่านการสอบได้น้อยมาก ดังสถิติที่น่าสนใจคือ

จังหวัดปัตตานี มีนักเรียนวิชาสามัญ ๒,๐๓๖ คน ผลการสอบปลายปีการศึกษา ๒๕๑๔ นักเรียนมาเข้าสอบมีเพียง ๘๘๔ คน สอบได้ ๕๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๘๗

๑๑๘ กระทรวงศึกษาธิการ, จำนวนโรงเรียน นักเรียน และครู ในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จำแนกตามประเภทต่าง ๆ ปีการศึกษา ๒๕๑๕, (อัครสำเนา)

๑๑๘ กระทรวงศึกษาธิการ, สรุปผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจังหวัดปัตตานี, (อัครสำเนา), หน้า ๑

จังหวัดนครราชสีมา มีนักเรียนที่เลือกเรียนวิชาชีพตามหลักสูตรการ
ศึกษาผู้ใหญ่ ๘๘๖ คน เข้าสอบ ๕๐๗ คน
ขาดสอบ ๓๗๙ คน หรือร้อยละ ๘๓ สอบได้
๓๕๕ คน หรือประมาณร้อยละ ๖๐^{๑๑๖}

ตัวเลขดังกล่าวข้างต้นนี้เห็นได้ว่า ผลการศึกษาวิชาสามัญและวิชาชีพ
ของนักเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามยังไม่ได้รับผลอย่างเต็มที่ เพราะนักเรียนส่วนใหญ่
เรียนแต่ไม่เข้าสอบวัดผล จึงไม่ได้รับประกาศนียบัตร เพื่อใช้ในการศึกษาหรือนำไปประกอบอาชีพ
ต่อไป

๕.๔ ครูใหญ่หรือผู้จัดการ

๕.๔.๑ สถานะครูใหญ่หรือผู้จัดการ

ครูใหญ่หรือผู้จัดการ ได้แก่ โต๊ะครูปอเนาะเดิมนั่นเอง การเรียก
ก็ยังคงใช้คำว่า "โต๊ะครู" เช่นเดิม บุคคลผู้นี้เป็นคนเดียวกัน คือเป็นทั้งครูใหญ่ ผู้จัดการ โรงเรียน
และเจ้าของโรงเรียน

๕.๔.๒ ทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
ก่อนเสร็จสิ้นตามนโยบาย เมื่อ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔ นั้น เจ้าหน้าที่ของทางราชการมีความวิตก
กังวลว่า จะมีความไม่พอใจหรือเกิดปฏิกิริยาต่อต้านอย่างรุนแรงจากประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม
และโต๊ะครู แต่ผลปรากฏว่าไม่มีเหตุการณ์ที่รุนแรงใด ๆ จะมีบ้างก็เพียงเล็กน้อย แต่ก็ไม่รุนแรง
ส่วนใหญ่เป็นบทความลงในหนังสือพิมพ์และใบปลิวโฆษณาชวนเชื่อของพวกเขาชวนการแบ่งแยกดินแดน
ที่มีศัพท์เรียกในทางราชการว่า "ขบวนการโจรก่อการร้าย" ที่กล่าวโจมตีรัฐบาลว่าได้ริบรอนสิทธิ
ของชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามโดยการบังคับให้ปอเนาะมาอยู่ในความควบคุมสอดแทรกการสอน
ภาษาไทยและวิชาสามัญเข้าไปแทนที่วิชาศาสนา เป็นต้น อย่างไรก็ตามจากรายงานประเมินผล
การปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความเห็นว่า

^{๑๑๖} กระทรวงศึกษาธิการ, สถิติโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจังหวัดนครราชสีมา
สำรวจเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๑๔, หน้า ๒

แนวโน้มนปัจจุบัน โตะครูส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อทางราชการที่ขื่นมาก โตะครูที่ยังไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงก็มีอยู่บ้าง เป็นพวกที่มีอายุมาก หัวเก่า แต่ก็ยังเป็นเจ้าของโรงเรียนเล็ก ๆ ส่วนมากปัญหานี้มีอยู่ในจังหวัดปัตตานี^{๑๑๗}

๕.๔.๓ ความนิยมของประชาชนต่อครูใหญ่ (โตะครู)

ในสมัยที่เป็นปอเนาะ ประชาชนนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนตามความเชื่อถือและศรัทธาในชื่อเสียงของโตะครูเป็นสำคัญ ฉะนั้น นักเรียนในปอเนาะจึงมาจากท้องที่ห่างไกล เมื่อปอเนาะได้ปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว ความนิยมเช่นนี้ก็ยังคงมีอยู่เช่นเดิม เมื่อโตะครูคนใดมีชื่อเสียงเป็นที่นิยม ผู้ปกครองก็จะนำบุตรหลานไปเข้าเรียน เมื่อโตะครูผู้นั้นตายหรือมีการเปลี่ยนแปลงโตะครู นักเรียนก็จะออกไปหาโรงเรียนที่มีโตะครูเป็นที่นิยมใหม่ เป็นผลให้จำนวนนักเรียนในโรงเรียนหนึ่ง ๆ เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา^{๑๑๘}

๕.๔.๔ แนวโน้มนทัศนคติของประชาชนต่อครูใหญ่ (โตะครู)

หลังจากได้มีการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว โรงเรียนที่มีการดำเนินงานการสอนดี มีความมั่นคง กำลังจะกลายเป็นสถาบันที่ประชาชนยอมรับและนิยมขึ้น ฉะนั้น ลักษณะของความนิยมในตัวบุคคลหรือโตะครูกำลังจะเปลี่ยนแปลงเป็นความนิยมในสถาบัน "โรงเรียน" ขึ้น เมื่อโตะครูที่หัวเก่าหรือโรงเรียนที่จัดสถานศึกษาไม่ดี ไม่เป็นที่นิยม นับวันก็จะหมดไป ศึกษาธิการจังหวัดคนราชีวาสได้ประมาณการในอีก ๕ ปีข้างหน้าว่าในจังหวัดคนราชีวาสจะมีโรงเรียนเล็ก ๆ ประมาณ ๒๐ แห่งล้มเลิกไป เพราะเหตุผลดังกล่าวมานี้^{๑๑๙}

๕.๔.๕ ความสามารถในการบริหารโรงเรียน

ครูใหญ่หรือผู้จัดการหรือโตะครูเดิมนั้น จัดตั้งปอเนาะในสมัยเดิมหรือโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ โดยเหตุผลทางศาสนาต้องการ เป็นผู้สืบศาสนา สอนศาสนาด้วยความศรัทธาและเสียสละ ไม่ได้เก็บค่าเล่าเรียนเป็นกิจลักษณะ เช่นโรงเรียนทั่วไป เก็บเป็นค่าเล่าเรียนบ้างก็เป็นส่วนน้อยมาก และปัจจุบันครูใหญ่ไม่สามารถจะใช้แรงงานนักเรียนได้

^{๑๑๗} พิชัย รัตนพล, เรื่องเดิม, หน้า ๑๖

^{๑๑๘} กระทรวงศึกษาธิการ, "แผนงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม", เรื่องเดิม, หน้า ๑ - ๒

^{๑๑๙} พิชัย รัตนพล, เรื่องเดิม, หน้า ๑๖

เต็มๆ เหมือนเมื่อครั้งเป็นปอเนาะ เพราะมีตารางสอนและเวลาเรียนแน่นอนขึ้น ฉะนั้น ความสามารถทางเงินทุนที่จะปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้มีความมั่นคงและเรียบร้อยนั้น จึงเป็นสิ่งที่ยากมาก นอกจากโรงเรียนที่เป็นของมูลนิธิหรือสมาคมที่ให้การอุดหนุนอยู่จึงพอจะปรับปรุงให้ได้ดี^{๑๒๐} ทางราชการจึงจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือต่อไป

๕.๔.๖ ทัศนคติต่อทางราชการ

เจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย มีความเห็นว่าทัศนคติของโต๊ะครูหรือครูใหญ่ดีขึ้นมาก เพราะในสมัยที่ยังเป็นปอเนาะ เจ้าหน้าที่ของทางราชการเข้าไปติดต่อได้ยากมาก มักไม่ยอมติดต่อกัน แต่ในปัจจุบันสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้เป็นอย่างดี แม้บางคนพูดไทยไม่ได้ดีใช้ล่ามแปล มีความยินดีที่จะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะมีความสนใจต้องการความช่วยเหลือจากทางราชการ เป็นอย่างมาก^{๑๒๑} อย่างไรก็ตาม การดำเนินการช่วยเหลือทางด้านการเงินและอุปกรณ์การสอนของทางราชการที่แล้่วมา เห็นว่าได้ผลต่อการให้โต๊ะครูเปลี่ยนแปลงทัศนคติเป็นอย่างมาก แม้ว่าจะเป็นการ เพาะนิสัยที่ไม่ดีแก่โต๊ะครูที่คอยจะรับความช่วยเหลือจากทางราชการ ไม่พยายามชวนชวนหาหมาเอง แต่เมื่อคำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจของภาคใต้ที่กำลังทรุดโทรมในปัจจุบัน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้มาเป็นไทยโดยรวมแล้ว สมควรที่จะใช้นโยบายการดำเนินการ โดยการใช้จ่ายเงินเป็นเครื่องมือต่อไป

๕.๕ นักเรียน

๕.๕.๑ ความสนใจการศึกษา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังสนใจวิชาศาสนาเป็นสำคัญ ส่วนวิชาสามัญและวิชาชีพนั้นสนใจน้อย ดังจะเห็นได้จากจำนวนผู้ที่เรียนวิชาสามัญและวิชาชีพที่มีอยู่เพียงร้อยละ ๓๘.๘ ของจำนวนนักเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามทั้งหมด อย่างไรก็ตามในปัจจุบันปรากฏว่า นักเรียนสนใจเรียนวิชาสามัญและวิชาชีพมากขึ้น แต่อยู่ในอัตราที่ไม่มากนัก ทั้งนี้ควรจะมีปัจจัยหลายประการ เป็นอุปสรรค อาทิเช่น ทัศนคติของประชาชน การแรงงานใน

^{๑๒๐} พิจารณารายงานโดยย่อของโรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ จังหวัดยะลา ที่เป็นตัวอย่างของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ได้ดำเนินการภายใต้การสนับสนุนของมูลนิธิในผนวก

^{๑๒๑} การบรรยายสรุปสภาพปัญหาการศึกษาของผู้ว่าราชการจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และจังหวัดสตูล, เรื่องเดิม

ท้องถิ่น การ เศรษฐกิจของประชาชน และระบบการศึกษาโดยส่วนรวมของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องได้รับการปรับปรุงให้มีสภาพดีขึ้นไปพร้อม ๆ กันด้วย จึงจะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงให้ความสนใจในการ เรียนวิชาสามัญและวิชาชีพมากขึ้น

๕.๕.๒ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ยังมีลักษณะการ เปลี่ยนแปลงเข้ามา ความเชื่อเก่า ๆ ยังคงมีอยู่ เช่น ครูช่วยสอนวิชาสามัญที่เป็นหญิงจะสอนนักเรียนชายไม่ได้ หรือครูช่วยสอนที่เป็นชายจะสอนนักเรียนหญิงไม่ได้ และในบางกรณีก็มีการตั้งข้อรังเกียจครูช่วยสอนวิชาสามัญที่นับถือศาสนาพุทธ ก็คิดกันไม่ให้ทำการสอนเพราะเชื่อว่าเป็นบาป เป็นต้น ^{๑๒๒} มีข้อน่าสังเกตว่า การที่หากำลังมีบทบาทต่อการผลักดันให้มีการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะฟุตบอลกำลังเป็นที่นิยมในหมู่นักเรียน ในชั้นต้นนักเรียนนั่งโสร่งและสวมหมวกเล่น ต่อมาเห็นว่าไม่สะดวกจึงได้เปลี่ยนมาเป็นการใช้กางเกงขาสั้นและไม่สวมหมวก แม้จะขัดกับความเชื่อทางศาสนาและประเพณีที่อาจจะไม่ถูกต้องนัก ก็ยอมเลิกปฏิบัติได้ ^{๑๒๓} นอกจากนี้ นักเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม กล่าวพูดภาษาไทยและกล่าวติดต่อกับคนแปลกหน้า ต่างกับสมัย เมื่อครั้งยังมีสภาพเป็นปอเนาะ แม้บางคนจะใช้ภาษาไทยไม่ได้ดี แต่ก็มีความยินดีที่จะติดต่อกันพูดคุย ^{๑๒๔}

^{๑๒๒} กระทรวงศึกษาธิการ, "รายงานการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา ปีงบประมาณ ๒๕๑๕", เรื่องเดิม, หน้า ๘

^{๑๒๓} พิชัย รัตนพล, เรื่องเดิม, หน้า ๑๗

^{๑๒๔} จากประสบการณ์ของผู้ศึกษาซึ่งได้เดินทางไปราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี ๒๕๑๓ - ๒๕๑๖ ทุกปี ผู้ศึกษาได้เข้าไปเยี่ยมเยือนปอเนาะและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามหลายแห่งทั้งที่มีขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ทั้งที่อยู่ในตัวเมืองและอยู่ในท้องที่ทุรกันดารห่างไกลจากตัวเมือง ผู้ศึกษาถือโอกาสเข้าไปสนทนาซักถามพูดคุยกับนักเรียนในปอเนาะและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเหล่านั้น ปรากฏว่า นักเรียนส่วนใหญ่สามารถพูดคุยกับผู้เขียนเป็นภาษาไทยได้ดีพอสมควร แม้บางคนจะอายไม่คอยกล่าวพูดคุยเพราะเกรงว่าจะพูดผิดบ้าง สำเนียงเพี้ยนไปบ้าง แต่ก็ยังเป็นที่น่าพึงพอใจที่ทัศนคติเกี่ยวกับการพูดและใช้ภาษาไทยของเด็กไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในระยะหลัง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงมีแนวโน้มที่ดีขึ้นเป็นอันมาก

๖. ปัญหาอุปสรรค

โดยทั่วไปแล้ว การจัดสถานศึกษาของชาติมีปัญหามากมายหลายด้าน เช่น การจัดสถานี่เรียน คุณภาพของครูค่า ผลการเรียนการสอบค่า เพราะปรากฏเสมอว่าเด็กนักเรียนในโรงเรียนประชาบาลในท้องถิ่นชุมชนห่างไกลขาดอุปกรณ์การเรียน ขาดครู สถานี่เรียนไม่มีหรือทรุดโทรมมาก เด็กนักเรียนจบการศึกษาภาคบังคับแล้วไม่สามารถจะอ่านและเขียนได้ ฉะนั้นปัญหาเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งธรรมดาของสภาพทั่วไปในการจัดสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาในความรับผิดชอบของทางราชการหรือของเอกชน โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามก็มีปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับปัญหาโรงเรียนประเภทอื่น ๆ มิได้แตกต่างแต่อย่างใด ในการกล่าวถึงปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานการแปรสภาพพอ เนาะและปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามต่อไปนี้ เป็นการหยิบยกปัญหาอุปสรรคเด่น ๆ ที่สำคัญและมีลักษณะต่างกับปัญหาการจัดการศึกษาทั่วไปที่มีอยู่ สรุปได้ดังนี้คือ

๖.๑ น้ำหนักปัญหาอุปสรรค

๖.๑.๑ ในระยะปฏิบัติตามนโยบายฯ ๒๕๐๔ - ๒๕๑๔ น้ำหนักปัญหาอุปสรรคอยู่ที่ "ผู้รับ" คือ โตะครู นักเรียน ประชาชน ได้มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับความไม่พอใจหรือมีปฏิกิริยาต่อต้านไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง แต่หลังจากนโยบายเสร็จสิ้นลงแล้ว ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๕ ปรากฏว่าจะมีอุปสรรคบ้างก็เพียงเล็กน้อย

๖.๑.๒ ปัจจุบันนี้น้ำหนักของปัญหาอุปสรรคอยู่ที่ "ผู้ให้" ขณะนี้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามกำลังมีแนวโน้มที่พร้อมจะรับการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของทางราชการอยู่แล้ว แต่การจกดำเนินการทั้งในค่านงบประมาณ กำลังคน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ยังมีไม่เพียงพอที่จะให้

๖.๒ พื้นที่

การพิจารณาปัญหาการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามน่าจะพิจารณาในขอบเขตพื้นที่ภาคศึกษา ๒ เฉพาะในปัตตานี ยะลา และนราธิวาสเท่านั้น และควรเพ่งเล็งปัตตานีเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะเหตุผล

๖.๒.๑ จังหวัดอื่นในภาคใต้แม้จะมีโรงเรียนประเภทนี้ แต่ก็มีจำนวนไม่มาก

๖.๒.๒ จังหวัดอื่น ๆ ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงที่เป็นผลสืบเนื่องจากสถาบัน

การศึกษาแบบโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม แม้สตูลจะอยู่ในความหมายของจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ก็ไม่มีปัญหาดังเช่นจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ประสบอยู่ นายสุภโยค พานิชวิทย์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลยืนยันว่า จังหวัดสตูลไม่มีปัญหาการใช้ภาษาไทย และไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความรักชาติไทย จังหวัดสตูลได้กำหนดเป้าหมายเฉพาะของจังหวัดขึ้น มุ่งเน้นให้โรงเรียนประเภทนี้พัฒนาหนักไปในทางวิชาชีพ^{๑๒๕}

๖.๓ สภาพแวดล้อม

๖.๓.๑ สังคมจิตวิทยาและ เศรษฐกิจ

การปฏิบัติงานของกระทรวงศึกษาธิการมิได้เพื่อการปรับปรุงระบบจัดการศึกษาเท่านั้น แต่งานการแปรสภาพปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎรและปรับปรุงโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามนั้น เป็นงานที่กว้างขวาง เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและจิตวิทยาอย่างสำคัญ ต่อทัศนคติ ความเชื่อถือ และยึดมั่นในศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีของประชาชน ต่อโครงสร้างสถาบันทางศาสนาแบบดั้งเดิมต่อการดำเนินวิถีชีวิต งานนี้จึงเป็นงานที่ต้องการความรู้ มิใช่แต่วิชาการศึกษา แต่ต้องรวมถึงวิชาการทางสังคมวิทยา มนุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ จิตวิทยา ฯลฯ รวมเข้าด้วยกัน จึงจะให้งานนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ฉะนั้น การจะให้สำเร็จผลตามที่ต้องการจึงต้องเป็นไปในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป

นอกจากนี้ สถานะและสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นปัจจุบัน ไม่เกื้อกูลที่จะให้โรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามปรับปรุงตนเอง ทางราชการต้องให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะการช่วยเหลือการเงินมีอิทธิพลต่อทัศนคติของเจ้าของโรงเรียนที่จะปรับปรุงโรงเรียนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของทางราชการ

๖.๓.๒ ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์

สถานะทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และสภาพแวดล้อมทางศาสนา สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม และปัจจัยดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน ปัจจัยเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงและการดำเนินงานเป็นอย่างมาก

๖.๓.๓ การเมือง

ปอเนาะหรือปัจจุบันคือโรงเรียนราษฎร เป็นศูนย์รวมของเยาวชน จึงตกเป็นเป้าหมายการดำเนินงานของนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่จะใช้สถาบันแห่งนี้เป็นเครื่องมือดำเนินการและชักชวนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐบาล

๖.๔ สภาพของโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม

ตามมติคณะรัฐมนตรีที่กำหนดให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามให้หมดสิ้นภายในวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔ นั้น ผลการดำเนินงานปรากฏว่าปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามให้ถูกต้องตามกฎหมายแต่เพียงในนาม เปลี่ยนแต่ชื่อและป้ายชื่อ แต่การดำเนินงานของโรงเรียนเหล่านี้โดยทั่วไปมีการจัดและมีสภาพไม่ต่างกับ "ปอเนาะ" เดิม ยังคงมีการศึกษาและการสอนศาสนา ภาษาอาหรับ และภาษามลายู ผู้บริหารงานที่ทำหน้าที่เป็นทั้งเจ้าของและครูใหญ่ก็คือโต๊ะครูคนเดิม สถานการศึกษา อาคารเรียน ที่พักนักเรียน ก็ยังคงอยู่ในสภาพที่ไม่ต่างกับ "ปอเนาะ" โรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามที่ทำการสอนวิชาศาสนาแต่เพียงอย่างเดียวในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีอยู่ประมาณ ๕๐ % เฉพาะในจังหวัดนราธิวาสมีอยู่ประมาณ ๖๐ % โรงเรียนเหล่านี้ไม่มีการสอนวิชาสามัญและภาษาไทย ไม่มีการอบรมให้นักเรียนมีจิตใจเป็นไทย เรียน และพูดภาษาไทย ไม่มีการร้องเพลงชาติ และชักธงชาติก่อนเข้าเรียน^{๑๒๖}

๖.๕ การบริหารงานโรงเรียน

๖.๕.๑ ผู้ดำเนินการ ได้แก่ ครูใหญ่ ผู้จัดการ เจ้าของ หรือโต๊ะครู ซึ่งเป็นคน ๆ เดียวกัน ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถใช้ภาษาไทยได้ ไม่มีความรู้ความเข้าใจในด้านการจัดการและการสอนในระบบโรงเรียน ไม่มีความรู้ในกฎ ระเบียบ และวิธีปฏิบัติ^{๑๒๗} ทางราชการ

^{๑๒๖} จรูญ โลกะกะลิน, เรื่องเดิม

^{๑๒๗} หน้าที่ของครูใหญ่โรงเรียนราษฎร จำแนกได้เป็น ๗ ประเภท คือ งานฝ่ายวิชาการ ชุกรการ การเงิน อาคารสถานที่ ปกครองครูและนักเรียน กิจกรรมพิเศษ และการประชาสัมพันธ์

ที่มา : เพ็ญ สุวรรณมาติก, "การบริหารกิจการโรงเรียนราษฎรในหน้าที่ครูใหญ่", วารสารสมาคมโรงเรียนราษฎร, ทยเดือนธันวาคม ๒๕๐๗

จึงต้องผ่อนผันอะลุ่มอล่วยการปฏิบัติของโรงเรียนเกือบทุกอย่าง และต้องให้ครูช่วยสอนวิชาสามัญที่ส่งเข้าไปช่วยดำเนินงานธุรการของโรงเรียนด้วย มีโรงเรียนจำนวนมากมุ่งแต่จะสอนศาสนาก็กั้นการสอนวิชาสามัญและภาษาไทย^{๑๒๘} กล่าวคือ โตะครูบางคนหัวเก่าไม่ยอมเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน เป็นปัญหาอุปสรรคขัดขวางต่อการที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้นิยมเรียนวิชาสามัญหรือวิชาชีพ

๖.๕.๒ ฐานะทางการเงิน ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า โตะครูหรือครูใหญ่ไม่อยู่ในฐานะที่จะรับผิดชอบในการพัฒนากิจการโรงเรียนของตนได้ เพราะขาดทุนทรัพย์เป็นปัจจัยสำคัญ ครูใหญ่บางคนมีเจตนาดีในการจัดสถานศึกษา พร้อมทั้งจะปรับปรุงกิจการให้เป็นโรงเรียนที่มั่นคง มีการสอนวิชาสามัญตามความต้องการของทางราชการ แต่ไม่มีทุนดำเนินการ เนื่องจากเหตุผลที่ไม่ได้มีการจัดเก็บค่าเล่าเรียนอย่างเป็นระบบตามแบบการจัดสถานศึกษาทั่วไป และประชาชนก็ไม่พร้อมที่จะให้ค่าเล่าเรียนเพราะมีฐานะยากจน นักเรียนต้องมีการระออย่างมากในการนำเครื่องอุปโภคบริโภคติดตัวมาเรียนอยู่แล้ว

๖.๖ ครูช่วยสอนวิชาสามัญและวิชาชีพ ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการมีครูช่วยสอนวิชาสามัญและวิชาชีพจำนวน ๓๐๒ คน และที่โรงเรียนจ้างอีกจำนวน ๒๑ คน^{๑๒๙} ซึ่งยังไม่เพียงพอ นอกจากนี้ คุณวุฒิของครูช่วยสอนก็ต่ำกว่าที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะ คุณวุฒิของครูช่วยสอนตามโครงการปรับปรุงปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ กำหนดให้เป็นผู้ที่มีความรู้ทางครูในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) หรือเทียบเท่า ซึ่งคาดว่าจะ เป็นครูที่มีความรู้และความสามารถเพียงพอสำหรับการสอนนักเรียนในระดับประถมศึกษาได้ แต่ปรากฏตามข้อเท็จจริงว่าไม่สามารถหาครูช่วยสอนที่มีคุณวุฒิเหมาะสมตามที่กำหนดไว้ในโครงการได้เพียงพอ ต้องใช้ครูคุณวุฒิมัธยมศึกษาปีที่ ๓ หรือมัธยมปีที่ ๖ เดิม ทำการสอนแทน การที่ไม่สามารถหาครูช่วยสอนที่มีคุณวุฒิเหมาะสมตามที่กำหนดไว้ในโครงการได้ เนื่องมาจากสาเหตุ ๒ ประการ คือ

^{๑๒๘} หนังสือกระทรวงศึกษาธิการ ที่ ศธ.๐๒๐๘/๓๓๐๘ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๑๖ ถึง เลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี เรื่อง การปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

^{๑๒๙} กระทรวงศึกษาธิการ, "จำนวนโรงเรียน นักเรียน และครูในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จำแนกตามประเภทต่าง ๆ ปีการศึกษา ๒๕๑๕", เรื่องเดิม

๑. การขาดแคลนครูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากประชาชนในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่นิยมการศึกษาในโรงเรียน ดังนั้น นักเรียน ครู ที่สำเร็จตามหลักสูตร ป.กศ. จากวิทยาลัยครูยะลา จึงเป็นนักเรียนจากจังหวัดอื่น เช่น สงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ก็ทำการสอนอยู่ในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการชั่วคราวเท่านั้น มีโอกาสก็ขอย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมของตน เป็นเหตุให้สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่สามารถจัดหาครูได้ครบตามจำนวนที่ต้องการ เมื่อโรงเรียนประชาบาลไม่สามารถสรรหาครูได้เพียงพอ การสรรหาครูช่วยสอนเพื่อไปสอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจึงไม่สามารถหาครูที่มีคุณวุฒิตามที่ต้องการได้

๒. การบริหารงานบุคคลไม่ดี การขาดแคลนครูช่วยสอนเนื่องจากสภาพของการบริหารงานบุคคลของโครงการปรับปรุงปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามไม่อยู่ในสภาพที่จูงใจให้ผู้ที่สำเร็จชั้น ป.กศ. มาสมัคร เป็นครูช่วยสอนได้ คือ ตามโครงการนั้นกำหนดว่า ครูช่วยสอนควรเป็นข้าราชการสังกัดกรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ส่งไปสอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม แต่การปรับปรุงปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม กระทรวงศึกษาธิการได้ทำเป็นโครงการสี่ปี สำนักงบประมาณจึงไม่อนุมัติเงินเดือนครูช่วยสอนในหมวดเงินเดือน เช่น ข้าราชการอื่นได้ แต่อนุมัติเงินในหมวดค่าใช้จ่ายอื่น ทำให้ฐานะของครูช่วยสอนเป็นเพียงลูกจ้างชั่วคราวของโครงการ ซึ่งนอกจากไม่มีความมั่นคงในอาชีพแล้ว ฐานะและประโยชน์ก็แตกต่าง ๆ ยังน้อยกว่าการเป็นครูประชาบาลมาก^{๑๓๐}

จากสาเหตุ ๒ ประการนี้ การสรรหาครูที่มีคุณวุฒิจึงไม่ได้ตามที่กำหนดไว้ จำเป็นต้องรับผู้ที่มีคุณวุฒิต่ำกว่า และมีฐานะเป็นเพียงลูกจ้างประจำ

๖.๓ ทัศนคติ แต่เดิมโต๊ะครูจัดสอนเผยแพร่ศาสนาด้วยความศรัทธาและเสียสละ เมื่อมีผู้นิยมเลื่อมใสก็มีนักเรียนมากขึ้น โดยกฎหมายแล้ว ถ้ามีนักเรียนไม่เกิน ๗ คนก็ยอมไม่เป็นสถานศึกษาในความหมาย "โรงเรียน" ตามกฎหมาย ซึ่งไม่เป็นการผิดกฎหมายแต่อย่างใด แต่เมื่อนักเรียนมากขึ้น จำเป็นต้องมีการปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งทางปฏิบัติมีระเบียบ กฎเกณฑ์ การจัดการในเรื่องต่าง ๆ ที่กำหนดไว้มากมาย โต๊ะครูไม่อยู่ในสภาพพร้อมที่จะรับภาระการปฏิบัติตามกฎหมายได้ ปัญหาจึงอยู่ที่การทำความเข้าใจระหว่างประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม และผู้ที่ จะทำการสอนศาสนากับทางราชการ เพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีทัศนคติที่ตรงกันถึงการจัดสอนศาสนาในระบบสถาบัน "โรงเรียน"

นอกจากนี้ การสอนวิชาสามัญและภาษาไทยในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามบางแห่ง โต๊ะครูมักไม่ยอมรับครูช่วยสอน เขาไปสอนในโรงเรียนของคน โดยตั้งข้อรังเกียจว่า เป็นผู้ขาย เขาไปสอนนักเรียนหญิงไม่ได้เป็นนียบ ในบางกรณีตั้งข้อรังเกียจว่าครูช่วยสอนเป็นชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ เขาไปสอนเด็กที่นับถือศาสนาอิสลามไม่ได้

๖.๘ นักเรียน

๖.๘.๑ สภาพการเงิน ประชาชนมีความเป็นอยู่ยากจน การมาเรียนศาสนาในปอเนาะนั้นปฏิบัติตนในฐานะอิสลามิกชนที่ดี แต่เมื่อสถาบันการศึกษาศาสนา "ปอเนาะ" ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ขึ้นแล้ว โรงเรียนจำเป็นจะต้องใช้เงินค่าจ้างโรงเรียน แต่นักเรียนยังไม่พร้อมที่จะช่วยแบ่งเบาภาระในเรื่องการเงินนี้ได้ เพราะไม่มีจะให้แก่โรงเรียน การที่จะให้โรงเรียนประเภทนี้ปรับปรุงตนเองจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากลำบาก

๖.๘.๒ การเรียนวิชาสามัญ นักเรียนที่เข้าศึกษาในโรงเรียนราษฎร์สอนวิชาศาสนาอิสลาม เป็นเด็กที่เรียนจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว แต่เนื่องจากมาตรฐานการจัดการศึกษาค่า เด็กเหล่านี้ไม่สามารถใช้ภาษาไทยได้ดี ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางครอบครัวและสังคมที่นิยมใช้ภาษามลายู จึงไม่มีโอกาสใช้ภาษาไทย ความพยายามที่จะให้นักเรียนสนใจเรียนวิชาสามัญหรือวิชาชีพจึงเป็นไปได้ยาก เพราะขาดความต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับระบบการศึกษาโดยรวมที่ต้องมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องที่จะส่งเสริมให้เด็กได้เรียนภาษาไทยจากระดับการศึกษาภาคบังคับแล้ว มาศึกษาภาษาไทยต่อในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และศึกษาต่อไปในระดับสูงอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ

๖.๘.๓ ทัศนคติต่อครูใหญ่ (โต๊ะครู) นักเรียนและผู้ปกครองยังคงเลือกเข้าเรียนตามความนิยมเลื่อมใสศรัทธาในตัวโต๊ะครูเป็นสำคัญ จำนวนนักเรียนจึงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น เปลี่ยนโต๊ะครูหรือโต๊ะครูคนเก่าต้องไปประกอบศาสนกิจที่นครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย นักเรียนก็จะลาออกเปลี่ยนโรงเรียน การจัดดำเนินการของโรงเรียนจึงขาดความมั่นคงและไม่สามารถปรับปรุงต่อเนื่องได้ แต่ทั้งนี้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่มีขนาดใหญ่และมีการจัดดำเนินการมั่นคงเป็นปึกแผ่น ความนิยมในตัวโต๊ะครูก็จะลดลง แต่จะพิจารณาถึงสภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนเป็นหลัก

ผลการมีทัศนคติที่นิยมในตัวโคตะครูเป็นสำคัญ ทำให้ต้องมีการเดินทางไปแสวงหาสถานที่เรียนในท้องที่ที่ห่างไกลจากที่อยู่อาศัย ข้ามอำเภอ ข้ามจังหวัด จัดหาที่พักเป็นกระท่อมเล็ก ๆ ทำให้เป็นภาระแก่ครอบครัวและนักเรียนเอง

๖.๘ การสอนและแบบเรียน

๖.๘.๑ การสอนวิชาภาษามลายู การเรียนวิชาศาสนาที่มีการเรียนวิชาภาษาอาหรับเพื่อนำไปใช้ในการศึกษาศาสนาที่เขียนไว้เป็นภาษาอาหรับ เช่น เกี่ยวกับการเรียนภาษาบาลีเพื่อเรียนรู้พระธรรม ทั้งนี้เพื่อความแตกฉานในหลักธรรมและมีผลต่อความรู้สึกเกี่ยวกับความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ แต่การเรียนรู้อาหรับนั้น เป็นการเรียนเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งไม่เป็นการสมควรและไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใดทั้งสิ้น เป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญต่อการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยเป็นอย่างมาก

๖.๘.๒ แบบเรียน แบบเรียนวิชาศาสนาอิสลามและวิชาภาษาอาหรับที่ใช้ในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามมีความแตกต่างกัน แต่ละโรงเรียนก็ใช้ตามความพอใจ เป็นเหตุให้การวัดผลเป็นไปไต่ยาก นอกจากนี้แบบเรียนภาษามลายูที่ภาคศึกษา ๒ จัดทำขึ้นนั้นมิได้อยู่ไม่เพียงพอกับความต้องการของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ทำให้ต้องหันไปใช้แบบเรียนที่พิมพ์ในต่างประเทศซึ่งไม่เป็นการสมควร

๖.๑๐ การบริหารของทางราชการ

๖.๑๐.๑ การสนับสนุน แม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการจะได้ดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลในระยะเวลาที่กำหนด แต่สภาพของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่แปรสภาพมาจากปอเนาะก็มีลักษณะไม่แตกต่างไปจากปอเนาะเดิม การปรับปรุงส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีมาตรฐานสูงขึ้นก็เป็นอย่างเชื่องช้า การที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากการจัดสรรงบประมาณ อัตรากำลัง วัสดุอุปกรณ์ ยานพาหนะ และอื่น ๆ ที่จะ เป็นปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานเท่าที่เป็นมาแล้วและที่เป็นอยู่นั้นไม่พอเพียง และไม่เหมาะสมกับภารกิจในการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายอย่างรวดเร็ว การดำเนินงานยังคงใช้ลักษณะ "เงินกำหนดงาน" คือ ประมาณการว่าจะได้รับงบประมาณในเรื่องใด จำนวนเท่าใด ก็ขอและปฏิบัติเท่าที่ได้รับ ยังขาดการดำเนินงานในลักษณะ "งานกำหนดเงิน" ซึ่งต้องถือความสำเร็จของภารกิจเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะใช้เงิน วัสดุอุปกรณ์เท่าใด ก็ควรได้รับเท่าที่

จำเป็นต้องปฏิบัติให้บรรลุภารกิจนั้น

๖.๑๐.๒ ครูช่วยสอนวิชาสามัญ ยังขาดครูช่วยสอนวิชาสามัญที่มีคุณวุฒิ ปัจจุบันมีวุฒิเพียงมัธยมศึกษาปีที่ ๓ หรือมัธยมปีที่ ๖ เดิม ครูเหล่านี้เข้าออกบ่อย เพราะมีฐานะเป็นเพียงลูกจ้าง จึงไม่มีความมั่นคง ขวัญกำลังใจต่ำมาก เป็นเรื่องที่ทั้งกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทยกำลังวิตกกังวลเป็นอย่างมาก เพราะมีผลกระทบกระเทือนต่อการปรับปรุงประสิทธิภาพการสอน และการเรียนวิชาการด้านต่าง ๆ

๖.๑๐.๓ การตรวจและการนิเทศการศึกษา ยังมีช่องว่างในการตรวจและการนิเทศการศึกษา เพราะกระทรวงศึกษาธิการ เน้นหนักการตรวจและการนิเทศการศึกษาโรงเรียนที่ได้รับการอุดหนุน ซึ่งได้แก่โรงเรียนที่เปิดสอนวิชาสามัญเท่านั้น ส่วนโรงเรียนที่ไม่ได้รับการอุดหนุนหรือสอนแต่วิชาศาสนาอย่างเดียวนั้น ยังไม่ได้รับการตรวจและนิเทศการศึกษาอย่างทั่วถึง

สรุป

จากการพิจารณาในบทที่ ๓ นี้ทั้งหมดแล้ว อาจสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้คือ

๑. รัฐบาลได้เริ่มดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ โดยได้กำหนด "ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา ๒ พ.ศ. ๒๕๐๔" ขึ้น เป้าหมายสำคัญของระเบียบนี้ก็คือเพื่อให้สถานศึกษาปอเนาะได้อยู่ในความควบคุมของทางราชการโดยการจดทะเบียน และให้มีการปรับปรุงการจัดสถานศึกษาและการสอนให้ดียิ่งขึ้น มาตรการสำคัญที่ใช้ในการดำเนินการตามระเบียบนี้คือ การให้การอุดหนุนทางด้านการเงินและวัสดุอุปกรณ์การศึกษา แต่การดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะของทางราชการในชั้นต้นนี้ มีลักษณะหละหลวม กล่าวคือ มิได้มีการบังคับให้ปอเนาะมาจดทะเบียนเพื่ออยู่ในการควบคุมของทางราชการ เพียงแต่ให้มาจดทะเบียนตามความสมัครใจ นอกจากนี้ การให้เงินอุดหนุน วัสดุอุปกรณ์การศึกษา และครูช่วยสอนภาษาไทยตามที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบนี้ ก็ยังมีจำนวนจำกัดมาก เป็นที่น่าสังเกตว่าการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะของทางราชการมีนโยบายเพียงเพื่อให้ปอเนาะเป็นสถานสอนวิชาภาษาไทยและวิชาชีพเพิ่มขึ้นจากเดิมที่สอนแต่วิชาศาสนาอิสลาม ภาษาอาหรับ และภาษามลายู เท่านั้น และนโยบายในการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะนั้น ทางราชการได้ใช้การอุปการะ เป็นเครื่องมือในการควบคุมสถานศึกษาปอเนาะต่อไป

๒. ต่อมาทางราชการได้มีเป้าหมายที่จะให้ปอเนาะอยู่ในความควบคุมดูแลของทางราชการโดยใกล้ชิด และรัดกุมยิ่งขึ้น โดยมีแนวนโยบายที่จะให้มีการแปรสภาพสถานศึกษาปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ เพื่อที่จะให้สถานศึกษาแห่งนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ เช่นเดียวกับสถานศึกษาของเอกชนทั่วไป โดยได้กำหนดให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ประเภทสอนศาสนาอิสลาม การดำเนินการแบ่งออกเป็น ๒ ขั้นตอน ที่สำคัญคือ

๒.๑ ทางราชการได้กำหนดโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ ขึ้น โครงการนี้ได้กำหนดแนวนโยบายที่ต้องการให้มีการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๔๙๗ อยู่ในความควบคุมของทางราชการ แต่การดำเนินการในขั้นนี้ยังไม่ได้มีการบังคับแต่ประการใด คงให้เป็นไปตามความสมัครใจของโต๊ะครู ปอเนาะใดที่สมัครใจจะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ทางราชการจะให้ความช่วยเหลือให้การสนับสนุนทั้งในด้านเงินอุดหนุนอุปกรณ์การเรียนการสอน และครูช่วยสอน แต่การดำเนินการในขั้นนี้ก็ยังไม่บรรลุผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ เพราะยังมีได้มีการบังคับ ยังคงปล่อยให้ เป็นไปตามความสมัครใจ จึงปรากฏว่ามีปอเนาะอีกเป็นจำนวนมากไม่ได้มาขอแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์กับทางราชการ

๒.๒ ในระหว่างที่โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๐๘ - ๒๕๑๑ กำลังดำเนินการอยู่ ยังไม่เสร็จสิ้นนั้น ในปี พ.ศ.๒๕๐๙ รัฐบาลได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับปอเนาะโดยกำหนดให้มีการจัดตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ ปอเนาะที่ตั้งอยู่แล้วยังบังคับให้มาจดทะเบียนภายใน ๖ เดือน และให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ให้หมดสิ้นภายในระยะเวลา ๓ - ๕ ปี ผลการดำเนินงานเมื่อครบกำหนดระยะเวลา ๕ ปีตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔ แล้ว ปรากฏว่ามีปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามทั้งสิ้น ๔๒๖ แห่ง คงเหลือปอเนาะที่ไม่ได้แปรสภาพตามมติคณะรัฐมนตรีอีกจำนวน ๑๐๘ แห่ง ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ปอเนาะเหล่านี้มาทำคำรับรองกับกระทรวงศึกษาธิการว่าจะยุบเลิกสลายตัวไปในระยะเวลาที่กำหนด การที่กระทรวงศึกษาธิการยังไม่สามารถดำเนินการเร่งรัดให้ปอเนาะเหล่านี้ยุบเลิกสลายตัวไปได้โดยรวดเร็ว นั้น ก็เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการขาดเจ้าหน้าที่และยานพาหนะที่จะออกไปตรวจตราได้อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในแง่ของการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลแล้ว ย่อมถือได้ว่า ได้เสร็จสิ้นเป็นผลสำเร็จตรงตามเป้าหมายของนโยบาย แต่เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งเป้าหมายให้โรงเรียน

ที่แปรสภาพมาจากปอเนาะได้มีการสอนวิชาสามัญ เช่นเดียวกับโรงเรียนธรรมดาทั่วไป และมีการสอนวิชาชีพด้วย ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาในการที่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่นิยมพูดและใช้ภาษาไทย มีทัศนคติไม่ถูกต้องต่อรัฐบาล และถูกยุยงปลุกปั่นจากฝ่ายตรงข้าม การดำเนินการในเรื่องนี้น่าจะยังไม่บรรลุผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะยังมีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามอีกเป็นจำนวนมากที่สอนแต่วิชาศาสนา ภาษาอาหรับ และภาษามลายูแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ขออนุญาตสอนวิชาศาสนาอิสลาม วิชาสามัญ และวิชาชีพควบคู่กันไปด้วยนั้น ก็ยังมีปัญหาในเรื่องคุณภาพการจัดการศึกษา มาตรฐานการเรียน การวัดผล อีกเป็นอันมาก ทางราชการจึงได้กำหนดให้มีการอุดหนุนและการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามขึ้น

๓. การดำเนินการอุดหนุนและปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม อยู่ในความรับผิดชอบของกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา (เดิม) ซึ่งได้โอนงานมาจากความรับผิดชอบของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการที่ได้ดำเนินงาน ตลอดจนการจัดตั้งงบประมาณมาตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึง พ.ศ. ๒๕๑๔ เมื่อปอเนาะได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามหมดสิ้นแล้ว กองโรงเรียนราษฎร์ก็ได้พยายามหาทางสนับสนุนโดยวางหลักเกณฑ์ให้การอุดหนุนแก่โรงเรียนเพิ่มขึ้น คือ ให้การอุดหนุนทางการเงิน การจัดส่งครูไปช่วยสอน และการให้อุปกรณ์การเรียนการสอน โดยได้กำหนดเป็นโครงการระยะแรก มีระยะเวลาการอุดหนุน ๔ ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๑๓ ถึงปีงบประมาณ ๒๕๑๖ นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังได้กำหนดโครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕ ขึ้นอีก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้มีคุณภาพในการจัดการศึกษาและการจัดการศึกษาขึ้น เมื่อกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลในการให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้เสร็จสิ้นลงแล้ว นานักการดำเนินงานในชั้นนี้จึงอยู่ที่การปรับปรุงวิธีการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการแทรกสอนวิชาสามัญและวิชาชีพให้มากขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแผนปฏิบัติการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นรายปี โดยได้กำหนดโครงการและการดำเนินงานปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ทั้งในด้านการประชุม การสัมมนา การอบรม และการตรวจนิเทศการศึกษาของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามขึ้น เพื่อพิจารณาหลักการ วางแผนการปรับปรุง และกำหนดวิธีดำเนินการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการ โดยได้รับอนุมัติจากคณะปฏิวัติให้จัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๖

กระทรวงศึกษาธิการก็ได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้ตั้งคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามขึ้นใหม่ ประกอบด้วยกรรมการทั้งสิ้น ๑๔ นาย โดยมี นายบุญถิ่น อัตถากร ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธาน และมีผู้แทนกระทรวงมหาดไทย และผู้แทนสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วย ผลการดำเนินงาน คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้กำหนดคกกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

๔. อย่างไรก็ตาม การดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของกระทรวงศึกษาธิการที่แล้่วมา ปรากฏว่ามีปัญหาอุปสรรคหลายประการ ทั้งปัญหาค่านงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด ไม่เพียงพอที่จะให้การสนับสนุนได้อย่างเต็มที่ ปัญหาสภาพแวดล้อมที่ไม่มั่นคงปลอดภัยและมีภัยคุกคามสวัสดิภาพของครูช่วยสอนวิชาสามัญและวิชาชีพที่ทางราชการส่งไปช่วยสอน ปัญหาสภาพการจัดของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก มีสภาพการจัดไม่ต่างกับสมัยเมื่อเป็นปอเนาะ มีบริเวณคับแคบไม่ถูกสุขลักษณะ ปัญหาผู้บริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งได้แก่ โต๊ะครูส่วนใหญ่ยังไม่สามารถใช้ภาษาไทยได้ ไม่มีความรู้ในกฎ ระเบียบ และวิธีปฏิบัติ โต๊ะครูบางคนมุ่งแต่จะสอนวิชาศาสนา ก็กั้นการสอนวิชาสามัญและภาษาไทย ปัญหาเจ้าหน้าที่ฝ่ายนิเทศการศึกษา และติดตามผลมีอยู่น้อยไม่เพียงพอที่จะออกไปนิเทศและติดตามผลได้โดยทั่วถึง ปัญหาการขาดแคลนครูช่วยสอนวิชาสามัญและวิชาชีพ ส่วนใหญ่มีคุณวุฒิต่ำ จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มีการเข้าออกบ่อยเพราะมีฐานะ เป็นลูกจ้าง ไม่มีความมั่นคง ชวัญกำลังใจต่ำ ปัญหาด้านการเรียนและหนังสืออ่านประกอบมีน้อยมาก แบบเรียนศาสนาอิสลาม ภาษาอาหรับ และภาษามลายู ส่วนใหญ่พิมพ์มาจากต่างประเทศ แม้กระทรวงศึกษาธิการจะได้จัดทำแบบเรียนขึ้นบ้างแล้ว แต่ก็ยังไม่เพียงพอและยังไม่แพร่หลาย ปัญหาวัสดุอุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอนมีอยู่ไม่เพียงพอ กระทรวงศึกษาธิการไม่สามารถหางบประมาณมาสนับสนุนได้อย่างเต็มที่ และปัญหาของว่างในการตรวจ การควบคุม และการนิเทศการศึกษา เพราะกระทรวงศึกษาธิการ เน้นหนักเฉพาะโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ได้รับการอุดหนุนจากทางราชการคือโรงเรียนที่มีการสอนวิชาสามัญและวิชาชีพเป็นสำคัญ ส่วนโรงเรียนที่มีการสอนวิชาศาสนา ภาษาอาหรับ และภาษามลายู แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งมีจำนวนประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามทั้งหมด ยังมีได้มีการเร่งรัดปรับปรุง ซึ่งจะ เป็นปัญหาอุปสรรคที่สำคัญต่อการส่งเสริมเร่งรัดการให้เยาวชนไทยได้เรียนรู้และใช้ภาษาไทยเป็นอย่างมาก